

ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

ΤΙΜΗΣ ΕΝΕΚΕΝ

ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ

Απαγορεύεται η μερική ή ολική
αναδημοσίευση του έργου αυτού, καθώς
και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε μέσο
χωρίς σχετική άδεια του Εκδότη.

ISBN: 960-02-0000-0

Copyright © Εκδόσεις ΠΑΠΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ
Νίκητάρ 2, 106 78 Αθήνα.
τηλ.: 210-38.22.496, 210-38.38.020 - Fax: 210-38.09.150

Copyright © ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Χ.Α. ΛΑΔΙΑ
Ναυαρίνου 19Β – 15232 Χαλάνδρι
Τηλ-Fax: 210-68.33.700
e-mail: chr.a.Ladidas@mail.gr

Φωτοστοιχειοθεσία-Φιλμ-Μοντάζ:
ΑΦΟΙ ΦΡΑΓΚΟΥΔΗ Ο.Ε.
Σταδίου 60, Αθήνα
Τηλ.: 210-32.27.323 - Fax: 210-32.24.548
e-mail: gfragou@mbn.gr

Εκτύπωση - Βιβλιοδεσία
ΕΚΤΥΠΩΤΙΚΗ ΑΤΤΙΚΗΣ Α.Ε.
Τηλ.: 210-24.03.850 - Fax: 210-24.03.852

*Μέτσοβο 1928
Μαρούσιω Βασ. Τόπη
Χρυσούλα Βασ. Τόπη*

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΖΗΣΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Χ.Α. ΛΑΔΙΑ
ΑΘΗΝΑ 2006

Β΄ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Πολλές φορές στη ζωή μου, ζώντας μακριά από το Μέτσοβο, αναπολούσα τις ευτυχισμένες περιόδους της ζωής μου σ' αυτό.

Πρέπει όμως να ομολογήσω ότι δεν ξέχασα ποτέ, ούτε και τις τραγικές στιγμές που περάσαμε εξ αιτίας του πολέμου και της εμφύλιας διαμάχης αλλά ούτε και τις ευτυχισμένες μέρες των ειρηνικών περιόδων με την καθημερινή εργασία και ζωή μας.

Τήρησα σ' όλη μου τη ζωή τα ήθη και τα έθιμα του Μετσόβου και διέδιδα την αγωγή, την παιδείυση και την υπερηφάνια των Μετσοβιτών.

Στα παιδιά μου ιστορούσα όταν ήταν μικρά, μαζί με τους μύθους και τις ιστορίες για το Μέτσοβο.

Με παρότρυνση του υιού μου Χρίστου τα τελευταία χρόνια διηγήθηκα όλα αυτά που περιέχονται στα κείμενα του Βιβλίου με ένα βασικό σκοπό, να συμβάλλουμε στην διατήρηση της παράδοσής μας και να εμπνεόμαστε απ' αυτή στη ζωή μας τόσο εμείς όσο – και η επομένη γενιά.

Θεωρώ ότι δεν έκανα λάθος, αλλά ότι έπραξα το καθήκον μου.

ΧΡΥΣΟΥΛΑ Β. ΤΟΠΗ – ΛΑΔΙΑ
Τρίκαλα 3 Νοεμβρίου 1999

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚΔΟΣΗ

Η συγγραφέας του παρόντος βιβλίου αφηγήθηκε όλα τα αναφερόμενα σ' αυτό γεγονότα ή πληροφορίες για πρόσωπα καθώς και για τα ήθη και έθιμα του Μετσόβου της εποχής του Μεσοπολέμου στον επιμελητή του Βιβλίου και υιό αυτής Χρίστο Λαδιά. Η καταγραφή της ύλης των αφηγήσεων διήρκησε μία τετραετία, μέχρι και 25 ημέρες πριν η συγγραφέας αφήσει τούτον τον γήινο κόσμο, την 27.11.1999.

Οι αφηγήσεις της συγγραφέως αποδόθηκαν στο γραπτό λόγο της καθομιλουμένης, από τον επιμεληθέντα την ύλη και καταβλήθηκε κάθε προσπάθεια να διατηρηθεί ο αφηγηματικός χαρακτήρας αυτής.

Επίσης όλα τα στοιχεία και οι πληροφορίες για πρόσωπα και για γεγονότα διασταυρώθηκαν ή επαληθεύθηκαν με την βοήθεια των αναφερομένων στην έγγραφη ευχαριστία της οικογένειας της συγγραφέως.

Η επιθυμία της ήταν να δωριθούν τα πνευματικά δικαιώματα στο Δήμο Μετσόβου και η οποία πραγματοποιήθηκε.

Η πρωτότυπος ύλη των κειμένων των αφηγήσεων, των συνεντεύξεων, των ερευνών, των φωτογραφιών, των τεχνικών μέσων βρίσκεται στο Αρχείο της Βιβλιοθήκης ΧΡΙΣΤΟΥ ΑΠ. ΛΑΔΙΑ Ναυαρίνου 19Β – Τ.Κ. 15232 Χαλάνδρι τηλ. 210–6833700 e.mail:chr.a.ladias@mail.gr.

Χ. Α. ΛΑΔΙΑΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

A. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	15
1. Η βιογραφία	17
2. Προλεγόμενα Αχ. Λαζάρου	19
3. Ευχαριστίες	23
 B. Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ	25
1. Η καταγωγή μου	27
2. Το σπίτι	27
3. Το δημοτικό μου σχολείο	28
4. Η μάνα μου η Μαρούσιω και η ζήλια της Βασιλοαρχόντισας	29
5. Ο θείος μου ο Σπύρος στη Ρουμανία	30
6. Μια ιστορία με τον παρά την θέλησή του αρραβώνα του πατέρα μου ..	31
7. Η εκτέλεση του αδελφού μου Θανασάκη από τους Γερμανούς	31
 Γ. ΘΡΗΣΚΕΙΑ	35
1. Η ιστορία του νεομάρτυρα της χριστιανικής πίστης Νικολάου του εκ Μετσόβου	37
2. Το πέραςμα του Αγιοκοσμά του Αιτωλού από το Μέτσοβο	37
3. Το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου	39
 Δ. ΙΣΤΟΡΙΑ – ΠΑΡΑΔΟΣΗ	43
1. Οι μεγάλοι ευεργέτες του Μετσόβου	45
2. Οι μετσοβίτες	45
3. Η καταστροφή του Μετσόβου από τους Τούρκους	46
4. Η απελευθέρωση του Μετσόβου το 1912	46
 Ε. ΑΠΟ ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ 40 ΤΗΣ ΚΑΤΟ- ΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ	51
1. Οι πρώτες ημέρες του πολέμου του 1940	53
2. Μεταφορά εφοδίων στρατού, στον πόλεμο του '40, από γυναίκες του Μετσόβου	54
3. Η επιστροφή από το Μέτωπο και ο πόλεμος με τους Γερμανούς ..	55
4. Οι στιγμές από τους βομβαρδισμούς των Γερμανών	56

10	ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΤΟΠΗ-ΛΑΔΙΑ	ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	11
5.	24 Οκτωβρίου 1943 ο Μόδεστος έσωσε το χωριό από βεβαία καταστροφή	26.	Η ιστορία ενός Δεσπότη στο Μέτσοβο
6.	Η διέλευση των αιχμαλώτων εβραίων από το Μέτσοβο	Z.	ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΜΑΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ
7.	Οι αντάρτες στην περιοχή του Μετσόβου	1.	Τα πανηγύρια του χωριού μου προπολεμικώς
8.	Η ακύρωση των εκτελέσεων στην πλατεία του Μετσόβου, 1943	2.	Τα Χριστούγεννα και η Πρωτοχρονιά στο Μέτσοβο τότε
9.	Ο ερχομός του Ζαχαρή στο Μέτσοβο	3.	Η πρωτομαγιά
10.	Ένα άγριο έγκλημα σε βάρος αθώων ανθρώπων το 1947	4.	Η Καθαρή Δευτέρα
11.	Συνήθειες των Ιταλών κατακτητών στο Μέτσοβο	5.	Η Μεγάλη Εβδομάδα και η Κυριακή του Πάσχα
12.	Ο άδικος χαμός των κοριτσιών του Φούντη	6.	Ο γάμος στο Μέτσοβο
		7.	Ένα έθιμο για τους νεόνυμφους
ΣΤ.	ΠΡΟΣΩΠΑ ΕΚΕΙΝΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ	Η.	ΟΙ ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΕΣ ΠΙΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ ΦΑΓΗΤΑ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ
1.	Ο Αρχιμανδρίτης Μόδεστος Πέρτσαλης	1.	Πίτα πλαστός η πισπιλίτα
2.	Ο κύρ Νικολάκης ο Πίχτος	2.	Πίτα με λάχανα η πίτα κου βιάρτζεα
3.	Η δασκάλα Μαρία Μπεκιάρη	3.	Πίτα κασιάτα
4.	Ο Επαμεινώνδας Ρουστοπάνης	4.	Πίτα ρυζόπιτα η πίτα ντί ρίζου
5.	Ο Βασίλης Ζαούσης	5.	Πίτα κρεατόπιτα η πίτα ντί κάρνε
6.	Ο Αθανάσιος Παλαμιώτης	6.	Πίτα τυρόπιτα η πίτα ντί κάσιου
7.	Ο Γιάγκος Παπούτσης	7.	Πίτα πρασόπιτα η πίτα ντί πράσιου
8.	Ο Βασίλης Ταλαμπάκος	8.	Πίτα με τραχανά
9.	Η Βασιλοαρχόντισσα η Δούκω Τζωαννοπούλου	9.	Κολοκυθόπιτα η πίτα ντί κουρκουμπέτα
10.	Μία οικογένεια τούρκων του Μετσόβου	10.	Πίτα μιντίτα
11.	Ο άδικος χαμός δύο κτηνοτρόφων στην Φοντάνα φούρλι	11.	Πίτα γαλατόπιτα η πίτα ντί λάπτε
12.	Ο πρόεδρος της κοινότητας Κυριάκος Κουτσιαμάνης	12.	Τα φαγητά μας κατά την Μεγάλη Εβδομάδα
13.	Ο Δημήτρης ο Μέρανος	13.	Το Φαγητό των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς
14.	Τα παλικάρια που πνίγηκαν στην θάλασσα	14.	Η βασιλόπιτα του Μετσόβου
15.	Οι αδελφοί Κουκουμπάνη	15.	Το Φαγητό των αρραβώνων
16.	Ο Δημήτριος Τσιπούρης	16.	Το φαγητό των γάμων
17.	Ο Βασίλης Ρέκατας	17.	Το κρασί που πίναμε
18.	Ο Γιώργης ο Χατζηγιώργης	18.	Το νερό που πίναμε από τις βρύσες μας
19.	Ο δάσκαλος ο Μιχαλάκης ο Πλατάρης	Θ.	ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΣ
20.	Ο θείος μου ο Μπαρμπαγιώργης ο Τόπης	1.	Δύο κορίτσια η ντάου λαι φιάτε
21.	Η οργάνωση της νεολαίας του Μεταξά	2.	Κορίτσι μου κορίτσι η φιάτε λάι φιάτε
22.	Ο Γιώργος ο Καϊλής	3.	Δεν σε θέλω βοσκέ η νου τι βόοι λάι πικουράρε
23.	Οι αγωγιάτες του Μετσόβου και η συγκοινωνία μας με τα Γιάννενα τα Τρίκαλα και τον υπόλοιπο κόσμο	4.	Τι στέκεστε και με κοιτάτε η τσι σιντέτσουμί μου τρίτσου
24.	Αλλά πρόσωπα του χωριού		
25.	Οι Εβραϊκές οικογένειες του Μετσόβου		

12	ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΤΟΠΗ-ΛΑΔΙΑ	ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	13
5.	Μα τώρα κλάψε μάνα μου η μα τώρα σπλίντζι μωρ'μούμα νί	105	
6.	Και απόψε βράδυ δεν κοιμήθηκα η σα αστασιάρα νου ν ντουρνιοί . .	106	
7.	Τώνει μ'αρματώνει	106	
8.	Πρωτομαγιά η πρώτα ντζούα ντί του Μαΐου	106	
9.	Η Μπουντίκα η Μπουντίκα	108	
10.	Δε με παντρεύει η μάνα μου η νουβά ντάντα σμί μαρίτα	109	
11.	Μια βλαχοπούλα νίβονταν η αρνίνα σε ασπίλα	109	
12.	Του Κίτσιου η μάνα η Μούμα αλ Κίτσιου	110	
13.	Που είσαι μάνα μου γλυκιά η τίνι ου ντόρου ντι τάτα μέα	110	
14.	Οι βρύσες του Μετσόβου η Φοντένε ντι Αμίντσιου	111	
15.	Το τραγούδι των μετσοβιτών μαστορων	111	
16.	Ο γιατρός	112	
17.	Η Διαμάντω	112	
18.	Μη με κοιτάς που γέρασα	113	
19.	Να ήταν τα νιάτα δύο φορές	113	
20.	Ο βλάχος ο Τσίντζιρας	113	
21.	Ο Ρόβας	114	
22.	Ο χαλασμός του Μετσόβου	114	
23.	Ένας πασιάς διαβαίνει	115	
24.	Με γέλασε ν'η χαραυγή	115	
25.	Σε τούτη ν' τάβλα που 'μαστε	116	
26.	Το κορίτσι από τα πέντε μάρμαρα	116	
27.	Ο Ζήδρος	117	
28.	Τα τραγούδια που παρέμειναν	117	
29.	Βασιλαρχόντισα	118	
30.	Νάπαρτε ντι Μάρε α Λάηε	118	
31.	Καλώς μας ήρθε η Άνοιξη	118	
32.	Λα πάτρσυ τσίνστε μάρμαρε	119	
33.	Θάλασσα πλατειά	119	
34.	Μα ντι κου νιήκα ν'τι στεπτάμον	119	
35.	Πέρδικα πέρδικα	120	
36.	Σαράντα πέντε λεμονιές	120	
37.	Άειντιβα φιάτε άειντιβα	121	
38.	Φλάντζα βιάρντε ντι Σικάρα	121	
39.	Φλοάρα γκαλμπινοάρα	122	
40.	Καπετάν Βασιλική	122	
I.	ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΜΑΣ	127	
	Οι χοροί που χορεύαμε στο Μέτσοβο	127	
K.	ΤΑ ΤΑΛΑΜΠΑΚΕΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ	131	
1.	Οι διαχειριστές των χρημάτων των ευεργετών	133	
2.	Ο Τζωαννόπουλος	133	
3.	Η Δούκω	134	
4.	Ο Κυριάκος	134	
5.	Το πάθημα του Πίχτου	134	
6.	Ο Γκόγκος ο Σκαμπαρίνας	135	
7.	Τα Πατριαρχεία	135	
Λ.	ΟΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ ΤΑ ΥΦΑΝΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΜΑΣ	137	
1.	Οι γυναικείες δίμτες	139	
2.	Η γυναικείες σάρικες	139	
3.	Οι αντρική ενδυμασία - η δίμτα	140	
	“ - Το τιλιγιανου	140	
	“ - Το τσιαμαντάνου	140	
	“ - Το ταμπάρι	140	
4.	Τα ευρωπαϊκά ρούχα	141	
5.	Η βελέντζα για στρώσιμο η αχτερνούτου ντί βελέντζα	141	
6.	Τα χιράμια	141	
7.	Οι βελέντζες μας	142	
8.	Τα μαξιλάρια μας η καπιτάνι	142	
9.	Οι μπερντέδες μας	142	
10.	Τα κιλίμια μας	142	
11.	Το σκούτινο ύφασμα η βατάλιου	143	
12.	Το Δίμιτο η Δίμτου	143	
13.	Το Κάλτσινο η Κάλτσινου	143	
14.	Το ύφασμα από γίδινο μαλλί η Καπρίνα	143	
M.	ΤΑ ΒΟΤΑΝΑ ΜΑΣ	149	
1.	Το λάπατο	151	
2.	Το λάχανο	151	
3.	Το κρεμμύδι	151	
4.	Ο μαϊδανός	151	
5.	Η ματζουράνα	152	

6. Το μαρούλι	152
7. Η μολόχα	152
8. Το τίλιο	152
9. Το σκόρδο	152
10. Η τσουνκίδα	152
11. Το τσάι	152
12. Το χαμομήλι	153
13. Η ρίγανη	153
14. Η αμυγδαλιά	153
15. Το φραγκοστάφυλο	153
 Ν. ΦΡΑΣΕΙΣ ΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ	157
1. Φράσεις	159
2. Αλληγορικές ιστοριούλες	160
3. Ρήσεις	162
 Ξ. ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ	169
1. Το μπερατόρε	173
2. Το κάμπουρε	173
3. Το κουλτούκι	173
4. Η οριοθέτηση	174
5. Η μποιάνου	174
6. Η Γιενιέτς	174
7. Το σούρινο	174
8. Η Πολιτσα και η Πολιτσιουάρε	174
9. Η βάλια κάλντα	174

Α΄

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

ΧΡΥΣΟΥΛΑ Β. ΤΟΠΗ - ΛΑΔΙΑ

Η Χρυσούλα Λαδιά το γένος Βασιλείου Τόπη (μητέρα μας) γεννήθηκε στο Μέτσοβο τό 1916 από γονείς μετσοβίτες και έζησε μέχρι το γάμο της το 1949 σ’ αυτό. Τα υπόλοιπα χρόνια της ζωής της σχεδόν τα πέρασε στα Τρίκαλα και μετά από τον γάμο της με τον Απόστολο Λαδιά, εστιατορα, απέκτησε 4 παιδιά, τον Χρίστο, καθηγητή Ανωτάτης Σχολής και πρώην Νομάρχη του Κράτους, τον Αθανάσιο, Αξιωματικό της Ελληνικής Αστυνομίας, την Μαρία, Νηπιαγωγό και τον Ηλία, στέλεχος του Ο.Τ.Ε. Ευτύχησε στην ζωή της να έχει διαρκή την αγάπη των ανθρώπων και τον μεγάλο σεβασμό των παιδιών της και των εγγονών της. Υπήρξε πιστή σύζυγος, βαθύτατα θρησκευόμενη γυναίκα, φίλεργος και φιλόστοργος μητέρα με ιώβιο υπομονή, θυσιαστική με βλάχικο φιλότιμο, φιλομαθής μέχρι το τέλος της ζωής της. Ήταν φιλόπατρις και είχε συμμετάσχει στις ομάδες βοήθειας των Γυναικών της Πίνδου για τον Ελληνικό Στρατό στον Πόλεμο και τιμήθηκε από το Κράτος για την συμμετοχή της στην Εθνική Αντίσταση κατά των κατακτητών ναζί. Δίδασκε με τον γλυκύτατο λόγο της την σπουδαιότητα της μόρφωσης και την δύναμη της αγάπης για τους ανθρώπους.

Αναχώρησε από τούτο τον κόσμο στις 27 Νοεμβρίου των 1999.

X. Α. ΛΑΔΙΑΣ
Αθήνα, Ιούλιος 2005

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΑΧ. ΛΑΖΑΡΟΥ

Πρόσφατα γράφοντας σχεδόν ταυτόχρονα προλόγους για βλαχολογικές συγγραφές επιστημόνων¹ δέχθηκα με περισσή προθυμία και μεγάλη ευχαρίστηση να προλογίσω και το παρόν βιβλίο, απότοκο απλών αναμνήσεων περιεκτικών περιγραφών και στοιχειωδών γνώσεων Μετσοβίτισας, της Χρυσούλας Τόπη - Λαδιά, κατόχου τίτλου μόνον πρωτοβάθμιας εκπαίδευσεως και μολονότι η θεματολογία αναπτύχθηκε σε πάμπολλες επιστημονικές και ειδικές μελέτες, μονογραφίες. Μεταξύ των τελευταίων συγκαταλέγονται πρωτίστως διακεκριμένων Μετσοβιτών, των Ευαγγέλου Αβέρωφ-Τοσίτσα, Τατιάνας Αβέρωφ, Μιχ. Γ. Τρίτου κ.α. Παραπλήσια δε ύλη εμπεριέχεται άφθονη και στα πρακτικά των Συνεδρίων Μετσοβίτικων Σπουδών, όπου είναι καταχωρισμένη και πλούσια βιβλιογραφία.

Δεν συνιστά διόλου παραχώρηση η χάρη. Αντίθετα από την πλευρά της αείμνηστης οι υπαγορεύσεις της αποτελούν πολύτιμη προσφορά. Διότι αβίαστα, άνετα και αυθόρμητα αντλεί από τα κατάβαθα της ψυχής, της καρδιάς, του μνημονικού κατασταλαγμένες αλήθειες επί παντός επιστητού. Απεικονίζει περίτεχνα μορφές του Μετσόβου, κοινωνικές καταστάσεις, μεμονωμένες και συνολικές περιπέτειες, καίριες και σωστικές συμβολές Μετσοβιτών σε ανυπέρβλητες δυσχέρειες συμπατριωτών και Πανελλήνων, αγώνες αποσοβήσεως η περιορισμού, μειώσεως, τοπικών και εθνικών δεινών. Φωτίζει αδρότατα πτυχές του πολιτισμού του λαού. Υποδηλώνει αδιαμφισβήτητες και αδιάσειστες διδαχές προγονικές για τις επερχόμενες γενεές. Ο αναγνώστης εκπλήσσεται από το γνωστικό επίπεδο της Μετσοβίτισας σε ποικίλους τομείς. Θαυμάζει την ακλόνητη πίστη της στο Χριστό και την απόλυτη αφοσίωση στην πατρίδα, χωρίς προκαταλήψεις θρησκευτικές, φυλετικές, ταξικές. Ανεπιτήδευτα και εντελώς φυσικά αφηγείται την αδιανόητη εγκαρδιότητα και τις στενότα-

1. Δημήτρη Στεργίου, *Τα βλάχικα έθιμα της Παλαιομάννας με αρχαιοελληνικές ρίζες*. Εκδόσεις Παπαδήμα. Αθήνα 2001. Αμέσως προηγούμενοι εν γνώσει ή εν αγνοία μηρνάζουν παρωχημένα προπαγανδιστικά παρασκευάσματα με ασυγκάλυπτες η συγκεκαλυμμένες σκοπιμότητες, οι παρατιθέμενες μνήμες της αφηγήτριας δολο και ευδιάθετο λόγο, πράγματι πολυτιμότερο, συνάμα δε σπουδαιότερο, από εκείνο που καταλείπουν και περιβόητοι ειδικοί, όπως ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Λειψίας GUSTAV WEIGAND, *Οι Αρωμόννοι* [Βλάχοι] Μτφρ. Thede Kahl. *Κείμενα και Μελέτες φιλολογικού Ιστορικού Λογοτεχνικού Συνδέσμου* [ΦΙΛΟΣ] Τριγάλων. Τρίκαλα 2001, κ.ά.

τες σχέσεις της οικογένειας της με γειτονική. “Τούρκων”. Αθωότατα και ειλικρινέστατα εξιστορεί την αστραπιαία κινητοποίηση και έμπρακτη συμπόνια των Μετσοβιτών για αιχμαλώτους Εβραίους, αν και οι διαδόσεις για ανάμειξη των εβραίων στο μαρτύριο Πατρο-Κοσμά ήσαν πάγκοινες και πασίγνωστες, όπως και οι επανειλημμένες αναφορές του Αγίου. Ψύχραιμα και νηφάλια αντιμετωπίζει τους Γερμανούς κατακτητές, αν και έχουν φονεύσει προσφιλή της αδελφό στο άνθος της ηλικίας του. Με σπάνια συγκατάβαση και σύνεση επικρίνει και των ανταρτών άδικες διαπομπεύσεις, ανεπίτρεπτες, ταπεινώσεις γυναικών.

Όσα μαρτυρεί η αφηγήτρια επιβεβαιώνονται και με την καταπληκτική και πρωτοφανή ελληνική γενναιοδωρία –μετά την κατάρρευση του γνωστού σαν υπαρκτού σοσιαλισμού– προς γειτονικούς λαούς, στους οποίους φάλαγγες μεγάλων φορητών αυτοκινήτων, καθώς και αμαξοστοιχίες και αεροπλάνα, μετέφεραν τόνους τροφίμων και υλικού υγιεινής. Εξ άλλου σε μυθώδη ποσά ανέρχονται οι δαπάνες της Ελλάδος για ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, αν και οι αποδέκτες ουδέποτε και διόλου δεν διανοήθηκαν αντίστοιχη χειρονομία σε χαλεπούς για τους Έλληνες καιρούς, κάποιοι δε δεν δίστασαν να εκμεταλλευθούν την αφόρητη δυστυχία τους και κάποιοι άλλοι δεν αισθάνονται ακόμη την υποχρέωση επιστροφής στην Ελλάδα θρησκευτικών κειμηλίων και εθνικών τιμαλφών, που άρπαξαν από ναούς και μοναστήρια της Ορθοδοξίας κατά τους δύο παγκοσμίους πολέμους.

Ομολογουμένως δικαιώνεται η Μετσοβίτισα μάρτυς με την ασύγκριτη υπεροχή των συγχρόνων μας συμπολιτών της σε πράξεις φιλαλληλίας και φιλανθρωπίας, δηλωτικές της μακραιωνής και βαθιάς παραδόσεως, θεμελιακής και επίκτητης ανθρωπιστικής και χριστιανικής παιδείας. Κατ’ εξοχήν επαληθεύεται από τον πολύδραστο και εμπνευσμένο Δήμαρχο Μετσόβου Αλέξανδρο Καχριμάνη και τους συνεργάτες Δημοτικούς Συμβούλους, οι οποίοι σε αगाστή σύμπνοια με τους τοπικούς συλλόγους και το σύνολο των Μετσοβιτών κατέστησαν την ωραία γενέτειρά της υπέροχο πρότυπο, λαμπρό παράδειγμα προς μίμηση.

Τα Μετσοβίτικα Ανάλεκτα παρουσιάζουν πλατειά ποικιλία, η οποία διεγείρει το διαφέρον ισαριθμών θεραπόντων επιστημονικών κλάδων και όχι μόνον, διότι δεν πρέπει να αγνοούνται οι νοικοκυρές για το κεφάλαιο «Οι μετσοβίτικες πίτες και τα φαγητά». Προ πάντων επειδή λιτά και απέριττα αναφέρονται στοιχεία ιστορίας, γενικής, εθνικής τοπικής και εξειδικευμένης π.χ. ιατρικής, φαρμακευτικής, γεωπονικής, δασολογικής.

Με ιδιαίτερη σπουδή προβάλλονται σημαντικά δεδομένα λαογραφίας, γλωσσολογίας, ανθρωπωνυμίας, τοπωνυμίας, ρωμανολογίας κ.α.

Εντύπωση προξενεί το γεγονός ότι το λατινογενές, ρωμανικό-αρμανικό, βλάχικο ιδίωμα, που χρησιμοποιείται συνήθως στο στενότερο οικογενειακό και συντεχνιακό περιβάλλον δεν εκλαμβάνεται προσφυέστατα ως γνώρισα διαφοροποίησης των Μετσοβιτών από τον Ελληνισμό. Προφανέστατα θεωρείται ως συνακόλουθο της ρωμαιοκρατίας και εξ ίσου ορθή δεν συσχετίζεται ούτε με την ρουμανική γλώσσα, αν και γίνεται λόγος για ρουμανικό σχολείο, την αιχμή του δόρατος της υπερραιωνόβιας ρουμανικής προπαγάνδας, και για Μετσοβίτες εγκατεστημένους στη Ρουμανία, όπου παρ’ ολίγον θα είχαν παραμείνει και οι οικείοι της αφηγήτριας.

Μάλλον ως κοινό κτήμα νοούνται οι εθνολογικές θέσεις διαπρεπών λογίων Μετσοβιτών, Νικολάου Τζαρτζούλη, Τριαντάφυλλου Μπάρτα κ.α. Κατά τον πρώτο, «Οι συμπατριώτες του ήταν απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων». Ο δε δεύτερος με αφορμή τα κηρύγματα του Αγίου Κοσμά διακηρύσσει την ελληνικότητα και κατά προσέγγιση ορίζει των βλαχοφώνων Ελλήνων περιοχές: «... εν ταίς κατοικουμένης υπό των Ρωμαίων, Ελλήνων την φυλή βλάχων, ως είπομεν της Ελλάδος ...» Για «Έλληνες το γένος» το γένος βλάχους βεβαιώνει και ο πρώτος Νεοέλληνας ιστορικός Κωνσταντίνος Μ. Κούμας [1777-1836], ο οποίος σπεύδει και στην επόμενη προσθήκη. «Συμπεριφέρονται αδελφικώς με τους Γραικούς ως Γραικοί και δεν δείχνουν ούτ’ εκείνοι ούτε ούτοι καμμίαν εθνικήν διαφοράν προς αλλήλους, καθώς τω όντι είναι αμφοτέροι οι λαοί μίας πατρίδος Τέκνα και των αυτών προγόνων απόγονοι». Όσα τόσο πρώιμη έχουν υποστηρίξει οι πρωτοπόροι Μετσοβίτες βλαχολόγοι και ο Κούμας, μέγας διδάσκαλος της Οικονομικής Σχολής Τσαριτσάνης, διαπιστώνονται ακριβέστατα και αληθέστατα σε διεπιστημονικά δημοσιεύματα Ελλήνων και ξένων των χρόνων μας, όπως είναι οι Αντ. Δ. Κεραμόπουλος, Απ.Ε. Βακαλόπουλος, Μαρία Νυσταζοπούλου-Πελεκίδου, Κων. Α. Βαβούσκος, E. LOZOVAN, R. VULPE, C. POGHIRE, M. DUBUISSON, A. FAILLER κ.α.

Άξιο πολλής προσοχής και ενδελεχούς εξετάσεως κρίνεται και το επίτομο κεφάλαιο, το οποίο αφιερώνεται στα τραγούδια του Μετσόβου και με το οποίο η Χρυσούλα Τόπη-Λαδιά έβαλε τα γυαλιά στη Ζωή Παπαζήση Παπαθεοδώρου, τον Γεώργιο Παδιώτη, τον Ν.Σ. BALAMACI. Για την πρώτη τα δέοντα δημοσιεύματα στα επιστημονικά περιοδικά BALKAN STUDIES, 28, 2 1987, 379 κ.ε., 387, και Ηπειρωτικό Ημερολόγιο

1988, 339-392. Ο δεύτερος σκιαγραφείται αρκούντως στα Τρικαλινά 21 19, 1999, 231-280, και ανάτυπα με ευρετήρια και διορθώσεις. Ο τρίτος που διολισθαίνει μέσω JOURNAL OF THE HELLENIC DIASPORA, 17, 2 1991, 9-36, επιχειρεί επαναφορά της προπαγάνδας του ομωνύμου και ομόφρονος προγόνου, παραγωγού του «εθνικού ύμνου» των Ρουμα-νισά-ντων [ALMANABUL AROMANESC, 1928 – 87-90, «C. BELIMACI-TRUBADURUL NATIONAL MACEDO-ROMAN» και CUVANTUL RO-MANESC 2, 17, 1977, 17].

Αν οι αμέσως προηγούμενοι εν γνώσει η εν αγνοία μηνυκάζουν παρω-χημένα προπαγανδιστικά παρασκευάσματα με ασυγκάλυπτες η συγκεκα-λυμμένες σκοπιμότητες, οι παρατιθέμενες μνήμες της αφηγήτριας μας συνιστούν πρωτογενές πληροφοριακό υλικό, άδολο και ευδιάθετο λόγο, πράγματι πολυτιμότερο, συνάμα δε σπουδαιότερο, από εκείνο που κατα-λείπουν και περιβόητοι ειδικοί, όπως ο καθηγητής του Πανεπιστημίου της Λειψίας G. WEIGAND.

ΑΧΙΛΛΕΥΣ Γ. ΛΑΖΑΡΟΥ
Ρωμανιστής – Βαλκανιολόγος

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Ευχαριστούμε εγκαρδίως για την πολύτιμη συμβολή τους στην έκδοση του Βιβλίου «Μετσοβίτικα Ανάλεκτα» τους κατωτέρω:

- Τον κ. Νομάρχη Ιωαννίνων και πρώην Δήμαρχο Μετσόβου κ. Α-λέξανδρο
- Τον διαπρεπή πνευματικό άνθρωπο, ρωμανιστή και Καθηγητή κ. Αχιλλέα Λαζάρου για τον σπουδαιότατον προλογισμό της έκδοσης καθώς και για τις πολύτιμες συμβουλές του γι’ αυτήν.
- Τον διακεκριμένο συγγραφέα και εξέχοντα δάσκαλο, Μετσοβίτη κ. Γεώργιο Πλατάρη – Τζίμα για τις πολύτιμες πληροφορίες του, για την δια-σταύρωση και συμπλήρωση των παραθετουμένων στοιχείων της έκδοσης.
- Τον ιστορικό συγγραφέα και ήρωα του Πολέμου και της Αντίστα-σης κ. Λάζαρο Αρσενίου για τις πολύτιμες πληροφορίες του για την βοή-θεια των Μετσοβιτών ιδίως των γυναικών προς τον Ελληνικό στρατό κατά τις ημέρες του Πολέμου.
- Την Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ιωαννίνων
- Τον Δήμο Μετσόβου
- Την Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού

Επίσης ευχαριστούμε εγκαρδίως τους κατωτέρω συγχωριανούς μας που μας βοήθησαν ομοίως:

Τους κ.κ. Βικτωρία Βαδεβούλη (γιαγιά), Βικτωρία Βαδεβούλη (εγγονή), Γεώργιο Βαδεβούλη, Πανωραία Δάλλα – Κωνιζάκη, Χαρίκλεια Χριστάνα, Άννα Μπούμπα, Ευτυχία Μπούμπα, Νίτσα Σίκου – Βαδεβούλη, Γεώργιο Φωτεινόπουλο, Φωτεινή Μουτοπούλου – Φωτεινοπούλου, Παναγιώτη Μπλέτσο και Δημήτριο Πανάγιο.

Με ευγνωμοσύνη
Αθήνα, Ιούλιος 2005

Χ.Α. ΛΑΔΙΑΣ
Α.Α. ΛΑΔΙΑΣ
Μ.Α. ΛΑΔΙΑ – ΚΟΥΖΑ
Η.Α. ΛΑΔΙΑΣ

B'

H OIKOΓΕΝΕΙΑ ΜΟΥ

1. Η ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΜΟΥ

Ο πατέρας μου ήταν ο Βασίλειος Τόπης που ήταν μετσοβίτης την καταγωγή. Είχε γεννηθεί το έτος 1871 στο Μέτσοβο. Η μητέρα μου ήταν η Μαρούσιω μετσοβίτισα και αυτή που είχε γεννηθεί στο Μέτσοβο το έτος 1875 και ήταν το γένος Αθανασίου Ούτσιου. Εγώ γεννήθηκα στο Μέτσοβο το έτος 1916 στις 17 Φεβρουαρίου την εποχή, όπως έλεγε η μάνα μου, που επικρατούσε μεγάλη πείνα. Η σύζυγος του Αθανασίου Ούτσιου ήταν η Χάιδω. Πριν από μένα, το 1915 είχε γεννηθεί ο αδελφός μου ο Θανασάκης που εκτελέστηκε στην κατοχή λίγο έξω από το χωριό από τους Γερμανούς, μαζί με άλλα παλικάρια από το Μέτσοβο.

Το όνομα Χρυσούλα το έλαβα από την γιαγιά της μάνας μου, της μητέρας του Αθανασίου Βουτσιού τον οποίον είχαν σκοτώσει οι κλέφτες διότι οι δικοί του, δεν πρόλαβαν έγκαιρα να τους καταβάλλουν τα λύτρα της απαγωγής του. Η γιαγιά μου η Χάιδω πέθανε από την στενοχώρια της που της προκάλεσε ο άδικος χαμός του συζύγου της. Επίσης η μάνα μου είχε γεννήσει και ένα άλλο κορίτσι πριν από εμάς την Χάιδω, την οποία χάσαμε πολύ νωρίς. Η μάνα μου έμεινε ορφανή από πολύ μικρή, την μεγάλωσε η αδελφή της μάνας της, στο σπίτι του Ούτσιου στο Μέτσοβο και από το ένα μέρος κατάγονταν από τούς Τζημαίους. Η μάνα μου απεβίωσε το 1948 στο Μέτσοβο και ο πατέρας μου το 1950 στα Τρίκαλα.Το 1949 παντρεύτηκα στα Τρίκαλα τον Απόστολο Χρ.Λαδιά και απέκτησα τέσσερα παιδιά και τέσσερα εγγόνια. Τα παιδιά του ήταν: Ο Κυριάκος, ο Γούσιος, ο Γιώργος, ο Βασίλειος, ο Σπύρος, ο Κωνσταντίνος, η Κίτσα, η Ελένη και η Βασιλική. Ο παππούς μου ο Δημήτρης ο Τόπης είχε έξι παιδιά και τρία κορίτσια. Ήταν τσέλιγκας και έχασε το βιός του εξ αιτίας των κλεφτών. Ο πατέρας μου ασχολούνταν με την κτηνοτροφία και το εμπόριο και ταξίδευε στο Βουκουρέστι και στη Μασσαλία ενώ ο αδελφός μου πρύν τον πόλεμο διατηρούσε κατάστημα στον Πειραιά. Στη γειτονιά μου υπήρχαν τα σπίτια των οικογενειών Θεμελή Μπαντεμπούλη, Κωστάκη, Πατέλη, Τότινα, Γκαμπράνη, Σταυράκη, Καίλη, Σταχούλη και άλλα.

2. ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ

Το σπίτι μας ήταν διώροφο και στο ισόγειο είχαμε αποθήκες και χώρους για τα ζώα. Ήταν στην περιοχή πού είναι σήμερα το μεγάλο

ξενοδοχείο του Ταλλάρη, ακριβώς πίσω. Είχαμε μια μεγάλη βυσσινιά που έφτιαχνε μεγάλα βύσσινα και μια μηλιά που έβγαζε μήλα και κρατούσαν μέχρι την άνοιξη. Όταν τα κόβαμε τα κρατούσαμε σε μπαούλα και μοσχοβολούσε όλο το σπίτι. Είχαμε κυδωνιά, κληματαριά και σε όλο το φράχτη είχαμε φραγκοστάφυλα. Η μάνα μου έκοβε από εκεί και φύτευε αλλού. Είχαμε επίσης κορομηλιές και κερασιές και πράσα που τα σκεπάζαμε με φτέρη για να τα προστατεύσουμε από τον βαρύ χειμώνα.

Στο υπόγειο βάζαμε το χορτάρι που είχαμε για την γελάδα και τα γίδια. Τα ζώα αυτά τα είχαμε για να μας δίνουν το γάλα τους. Μια φορά, μια γίδα όμορφη με μεγάλα μαστάρια μας έσκασε από “μάτι” από την κακογλωσσιά μιας γειτόνισσας. Μια άλλη φορά, μια όμορφη αγελάδα μας την έσφαξε κατά λάθος ο τσομπάνης που είχαμε. Η αγελάδα ήταν έγκνυος και η μάνα μου είχε πει στον τσομπάνη να μην την βγάλει έξω για βοσκή. Μια γειτόνισσά μας, έπεισε την μάνα μου να την δώσει στον τσομπάνη να γεννήσει έξω στο λιβάδι. Εκείνος από άγνοια όταν την είδε να σκούζει νόμισε ότι ψοφάει, ενώ εκείνη γεννούσε και την έσφαξε. Η μάνα μου που τον περίμενε με τα χρήματα στο χέρι για τα συχαρίκια που γέννησε η αγελάδα μας, στεναχωρήθηκε πάρα πολύ όταν έμαθε το γεγονός. Μοίρασε όλο το σφαχτό της αγελάδας μας στη γειτονιά μας.

Στό Μέτσοβο έπεφταν πολλά χιόνια το χειμώνα και οι πεινασμένοι λύκοι έφταναν για αναζήτηση τροφής μέχρι το χωριό. Οι λύκοι πλησίαζαν στά σπίτια που είχαν ζώα. Σε εμάς είχε συμβεί μερικές φορές. Με κραυγές όπως “Ντούρα ωρέ Ντούρα” φωνάζαμε για να απομακρύνουμε τους λύκους ή για να ειδοποιήσουμε τον γείτονά μας που κινδύνευαν τα ζώα τους.

3. ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΜΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟ

Η μάνα μου με έστειλε να φοιτήσω και στο νηπιαγωγείο.Η δασκάλα μας στο νηπιαγωγείο ήταν η κυρία Αθηνά Μηλιώτη που ήταν και δωρήτρια της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής. Είχε δώσει αρκετά χρήματα για την αγιογράφηση του Ναού. Η δασκάλα μου στό δημοτικό ήταν η κυρία Αγγελικούλα Ταλαμπάκου. Ήταν ανύπαντρη και κατάγονταν από το Μέτσοβο.

Το σχολείο μου ήταν στου Τούλη και διευθυντής ήταν ο Σπ. Βελιβάσης. Επίσης είχα δασκάλα και την κυρία Σοφία που ήταν παντρε-

μένη με Μετσοβίτη. Η κυρία Σοφία Λουλακιάρη ήταν πολύ σκληρή. Μιά φορά με κτύπησε στα χέρια μου με ένα μεγάλο ξύλο και ήλθε η μάνα μου και της ζήτησε το λόγο. Από τότε δεν με ξανακτύπησε αλλά ούτε και με πρόσεξε. Το δημοτικό το τελείωσα στο Μέτσοβο. Στο Γυμνάσιο δεν πήγα, γιατί εμάς τα κορίτσια την εποχή εκείνη δεν μας άφηναν να σπουδάσουμε. Αυτό το έκαναν τότε για να μην μάθουμε γράμματα και στέλνουμε επιστολές στους αγαπητικούς.

Το Μέτσοβο είχε ένα ημιγυμνάσιο που ήταν εκεί που είναι σήμερα η Δημαρχία, ένα δημοτικό στο σπίτι του Μηλιώτη και ένα στον Άγιο Δημήτριο. Τρία σχολεία είχαμε και ένα Νηπιαγωγείο. Στα Σχολεία του Μετσόβου σπούδαζαν και άλλα παιδιά από τα γύρω χωριά. Στο Μέτσοβο την εποχή μου δεν είχαμε ρουμανικό σχολείο τέτοιο σχολείο είχαν μόνο τα Γιάννενα. Εκεί υπήρχε και οικοτροφείο του σχολείου που δίδασκε ρουμανικά. Στο Μέτσοβο ήλθαν να ιδρύσουν ξανά ρουμανικό σχολείο την εποχή που ήμουν μαθήτρια, αλλά δεν τους άφησε ο κόσμος που ξεσηκώθηκε εναντίον τους. Επίσης θυμάμαι ότι σπουδαίος δάσκαλος εκείνη την εποχή ήταν και ο Μιχαλάκης ο Πλατάρης που πρωτοδιορίστηκε στό σχολείο του Αγίου Δημητρίου. Πολλοί Μετσοβίτες έμαθαν γράμματα από αυτόν. Ο Μιχαλάκης Πλαταρης έπαιζε και πολύ καλό βιολί.

4. Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ Η ΜΑΡΟΥΣΙΩ ΚΑΙ Η ΖΗΛΙΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑΣ

Το περιστατικό αυτό που εξιστορώ, συνέβη στα τέλη του περασμένου αιώνα την εποχή που η μάνα μου ήταν κορίτσι.

Η μάνα μου ήταν πολύ όμορφη και το μαντήλι της που φόραγε στό κεφάλι της ήταν μεταξωτό και δεν το έδενε στο λαιμό της ώστε να καλύπτει το πρόσωπό της. Άφηνε το πρόσωπό της να φαίνεται πολύ. Το φορούσε κατά τον ίδιο τρόπο που το φόραγε η Βασιλοαρχόντισσα. Ο τρόπος που το φόραγε το μαντήλι της [σαν λαιμοδέτα] ενόχλησε την Βασιλοαρχόντισσα που κάλεσε την πεθερά της μάνας μου στο σπίτι της και την επέπληξε για τον τρόπο που φόραγε η νύφη της το μαντήλι της. Η πεθερά της, η γιαγιά μου η Μαρία του Τόπη, την κάλεσε με την σειρά της και της υπέδειξε να συμμορφωθεί με τις επιθυμίες της Βασιλοαρχόντισσας. Η μάνα μου δεν πειθάρχησε και καλά έκανε και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την απώλεια της προικοδότησης της, ως νιόπαντρη και ορφανή από το Ίδρυμα του Γ. Αβέρωφ του Μεγάλου Ευεργέτη της Ελλάδος, που ήταν το ποσόν των 12

χιλιάδων δραχμών εκείνης της εποχής. Πρόεδρος του ιδρύματος και διαχειριστής ήταν ο Πατέρας της Βασιλοαρχόντισσας ο Κουλάκης που ήταν αδελφός του Μεγάλου Ευεργέτη.

Την εποχή εκείνη ζούσε στο Μέτσοβο ένας ρουμανοδιδάσκαλος που δίδασκε ρουμανικά σε ρουμανικό σχολείο. Επισκέφθηκε την πεθερά της μάνας μου, όταν έμαθε το περιστατικό και την παρατήρησε λέγοντας τα παρακάτω λόγια: “Δεν μου λες κυρία μου, γιατί την μαλώνεις την νύφη σου; Εκείνη του απάντησε τότε στα βλάχικα”. Τι να μην την μαλώσω κύριε δάσκαλε , να διατάζει μία βασιλοαρχόντισσα να μην βάζει αυτά τα ρούχα και να μην γίνει έτσι και να μην στολιστεί και να μην την ακούσει... Ο ρουμανοδάσκαλος υπογράμμισε στη γιαγιά μου την αδικία που διαπράχθηκε σε βάρος της μάνας μου και της τόνισε το δικαίωμα της ελευθερίας της με ένα παράδειγμα λέγοντας της. Αν ο βασιλιάς αγοράσει ένα καπέλο στη γυναίκα του και αρέσει και σε μένα και το αγοράσω και εγώ για την γυναίκα μου, το ίδιο καπέλο, με ποιο δικαίωμα θα μου το απαγορεύσει; ...

5. Ο ΘΕΙΟΣ ΜΟΥ Ο ΣΠΥΡΟΣ ΣΤΗ ΡΟΥΜΑΝΙΑ

Στην πρώτη εικοσαετία του αιώνα μας, ο αδελφός του πατέρα μου, ο Σπύρος Τόπης έφυγε για μόνιμη εγκατάσταση στη Ρουμανία. Ήταν ανύπαντρος όταν έφυγε και το επάγγελμά του ήταν δάσκαλος της ρουμανικής γλώσσας. Στην Ρουμανία παντρεύτηκε και απέκτησε δύο παιδιά, τον Τεμπέρη^[1] και την Καζούκα. Επίσης απέκτησε μεγάλη περιουσία που αποτελούνταν από κτήματα και ζώα. Ο θείος ο Σπύρος προσκάλεσε τον πατέρα μου στην Ρουμανία και εκείνος τον επισκέφθηκε. Όμως ο θείος μου επέμενε να μείνουμε μόνιμα στο Βουκουρέστι μαζί του δηλαδή όλη η οικογένειά μας.

Δεν καταλήξαμε σε μία τέτοια απόφαση, γιατί αντέδρασε η μητέρα μου που είπε ότι δεν θα ήθελε ποτέ να πεθάνει στα ξένα και να αφήσει τα παιδιά της εκεί. Έτσι ματαιώθηκε προπολεμικώς η αναχώρηση μας για το Βουκουρέστι. Μετά τον πόλεμο χάσαμε κάθε επαφή με τον θείο Σπύρο και τα ξαδέλφια μου.

[1] Σύμφωνα με μαρτυρίες ο Τεμπέρης ήταν ο Τιβέριος Τόπης που έζησε στο Ιάσιο της Ρουμανίας και διετέλεσε καθηγητής Πανεπιστημίου και διακρίθηκε (Μαρτυρία Γεωργίου Πλουτάρη)

6. ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΘΕΛΗΣΗ ΤΟΥ, ΑΡΡΑΒΩΝΑ ΤΟΥ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ

Εκείνα τα παλιά τα χρόνια στο Μέτσοβο, οι νέοι πολλές φορές παντρεύονταν με προξενιό που έκαναν οι γονείς των. Επίσης σε πολλές περιπτώσεις τα προξενιά γίνονταν χωρίς την συγκατάθεση του υποψηφίου γαμπρού ή της υποψήφιας νύφης.

Στά τέλη του περασμένου αιώνα και επί Τουρκίας όπως μολογούσε πολλές φορές ο πατέρας μου, οι γονείς του και τα μεγαλύτερα αδέρφια του αποφάσισαν και τον αρραβώνιασαν χωρίς να τον ρωτήσουν με μία κοπέλα από το Μέτσοβο που την έλεγαν Βούλα. Όμως ο πατέρας μου αγαπούσε κρυφά την μάνα μου την Μαρούσιω του Ούτσιου. Γιά να αποφύγει τον, παρά την θέλησή του αρραβώνα, αποφάσισε να φύγει από το σπίτι και να καταφύγει γιά να κρυφτεί στο βουνό το Ζυγό, προλαβαίνοντας να πάρει μαζί του μόνο το ένα παπούτσι του. Στο ζυγό τον συνέλαβαν οι Τούρκοι οροφύλακες νομίζοντας ότι είναι λιποτάκτης. Γλίτωσε την φυλακή χάρις στην επέμβαση ενός διερχομένου των Τούρκων που ήταν Μετσοβίτης και ο οποίος τον έφερε με συνοδεία στο Μέτσοβο. Με αυτό το τόλμημα ο πατέρας μου γλίτωσε από τον παρά την θέλησή του γάμο, παντρεύτηκε την μάνα μου αργότερα όπως ήθελε αλλά η παλικάριά του αυτή του κόστισε. Οι δικοί του δεν του έδωσαν κανένα περιουσιακό στοιχείο.

Αργότερα, εγώ με την κόρη της Βούλας ήμασταν οι καλύτερες φίλες και η αγάπη αυτή κρατά μέχρι και σήμερα, εκατό περίπου χρόνια μετά...

7. Η ΕΚΤΕΛΕΣΗ ΤΟΥ ΑΔΕΛΦΟΥ ΜΟΥ ΘΑΝΑΣΑΚΗ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

Όταν πέρασε ο καιρός, στην Κατοχή, έφυγαν οι Ιταλοί κυνηγημένοι, αφού πρώτα έκαναν πολλές ζημιές στο χωριό μας. Όταν ήλθαν οι Γερμανοί, δεν μας άφησαν σε χλωρό κλαρί. Έμπαιναν στα σπίτια μας και άρπαζαν τα πράγματά μας, τα ρούχα μας , τα προικιά των κοριτσιών και ότι άλλο τους βόλεψε. Οι Γερμανοί εκτέλεσαν αρκετά παλικάρια από το Μέτσοβο από την ημέρα που ήλθαν . Στο Μέτσοβο, εμφανίσθηκαν στις 24 Οκτωβρίου του 1943 και δεν βρήκαν κανένα σχεδόν στο χωριό παρά μόνο μία επιτροπή Μετσοβιτών που είχε επικεφαλής τον Αρχιμανδρίτη Μόδεστο Πέρτσαλη που χάρις ατή διπλωματικότητα του, γλίτωσε το χωριό από βέβαιη καταστροφή.

Οι Γερμανοί είχαν αποφασίσει να κάψουν το χωριό, γιατί οι κάτοικοί του, για να σωθούν, είχαν κρυφτεί στα γύρω βουνά, όπως στο Μαυροβούνιο και χάρις στην πειστικότητα του Μόδεστου ότι πρόκειται για φοβισμένους ανθρώπους και όχι γιά αντάρτες, δεν το έπραξαν. Όμως την επομένη ημέρα, για να τρομοκρατήσουν τους Μετσοβίτες που επέστρεψαν στα σπίτια τους, εκτέλεσαν τα παλικάρια μας που ήταν κρυμμένα ακόμη σε ένα μύλο έξω από το Μέτσοβο. Στις 25 Οκτωβρίου του 1943 συνέλαβαν τα παλικάρια που είχαν πάει να κρυφτούν στο μύλο του Τασίκα και τα εκτέλεσαν ομαδικώς στη θέση “Κακούρου” έξω από το Μέτσοβο. Μεταξύ αυτών ήταν και ο αγαπημένος μου αδελφός ο Θανασάκης 28 ετών τότε.

Σαράντα μέρες οι καταραμένοι δεν μας άφηναν να πάρουμε τους νεκρούς μας γιά να τούς κηδέψουμε. Μεταξύ των εκτελεσθέντων ήταν πέντε άτομα από την οικογένεια Μπούμπα, δύο από την οικογένεια Ζούβγια, ο Θόδωρος του Νάκα, ο Νίκος Τόλη Αδάμου, ο Κόλας Σταχούλη, ο Γιώργης Στεργιάννη, ένα παιδί του Μπαρσούκη κ.α. Γλίτωσαν από την εκτέλεση, όσοι δεν έρχονταν προς το χωριό. Όσοι έρχονταν προς το χωριό τους είχαν συλλάβει. Έτσι μας βύθισαν στο μαράζι για όλη μας τη ζωή. Από τον τόπο της εκτέλεσης ξέφυγαν τρεις, ο Γκόγκος ο Ρόκας, ο Γκόγει και αυτός, ο Μήτρης ο Τάμπας και ο Νίκος του Ζούβγια. Ένας άλλος που είχε ξεφύ ο Μπούμπας, βρέθηκε τραυματισμένος την επόμενη μέρα από τους Γερμανούς σε άλλο χώρο και εκτελέστηκε και αυτός.

Οι Γερμανοί, εκείνες τις μέρες άρπαξαν 400 περίπου πρόβατα, από τον Κώστα Καραγιώργο και άλλα τόσα από τον Βαγγέλη Βαδεβούλη. Επίσης είχαν πάρει ως ομήρους, τον Τάκη Πέρτσαλη, τον Θεόδ. Μπλέτσο, τον Κωστα Βαρσάνη, τον Χριστάνα, τον Θανάση τον Μαυρογιώργο κ.α. Όλοι αυτοί αργότερα επέστρεψαν στο Μέτσοβο. Από εκείνους που ήταν κρυμμένοι στο μύλο του Τασίκα μόνο ένας πρόλαβε και έφυγε προς το χωριό, ο Στέργιος ο Μουσβάρος. Όταν ακούσαμε τις ριπές των οπλοπολυβόλων καταλάβαμε ότι τους εκτέλεσαν γιατί από τον Μπουσβάρο μάθαμε για τις συλλήψεις των Γερμανών. Το γεγονός μας το επιβεβαίωσε και η καμπάνα του Αγίου Δημητρίου που χτύπησε λυπητερά. Είπανε ότι τους βρήκαν 32 εκεί από προδοσία, άλλοι είπαν ότι ένας που επέστρεφε από το χωράφι του με το τσαπί στον ώμο, προκάλεσε την ανησυχία των Γερμανών που τον παρατηρούσαν και τον εξέλαβαν για αντάρτη που είχε όπλο στον ώμο! Και έτσι εξέλαβαν τα παλικάρια μας για αντάρτες. Πάντως ότι και να συνέβη δολοφονήθηκαν!

Τον αείμνηστο αδερφό μου τον είχαν συλλάβει και οι Ιταλοί, πριν έρθουν στο χωριό οι Γερμανοί, με την κατηγορία ότι έφτυσε τον Ιταλό Διοικητή τους. Όμως τον απελευθερώσαμε με δώρα προς τον δεσμοφύλακά του όπως: Φανέλες, κάλτσες κλπ, που έφτιαξε ειδικά για την περίπτωση η εξαδέλφη μου η Πανωραία του Δάλλα που είχε πλεκτομηχανή. Έτσι γλίτωσε τότε και δεν μεταφέρθηκε όμηρος στην Ιταλία.

Αιώνια η μνήμη των αδικochaμένων παλικαριών μας.

Αθήνα 1939
Εγώ με τον αδελφό μου Θανασάκη

Μέτσοβο 1938
Ο αδελφός μου Αθανάσιος Τόπης

Γ'
ΘΡΗΣΚΕΙΑ

1. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΝΕΟΜΑΡΤΥΡΑ ΤΗΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΠΙΣΤΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΟΥ ΕΚ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Ο μετσοβίτης νεομάρτυρας Νικόλαος τιμάται στο χωριό μας στις 17 Μαΐου με μεγάλη λαμπρότητα. Γεννήθηκε στο χωριό μας πριν τετρακόσια χρόνια περίπου και κατάγονταν από την οικογένεια Μπασδάνη. Σε μικρή ηλικία πήγε στα Τρίκαλα για να δουλέψει φούρναρης σε ένα τουρκικό φούρνο. Αν και γεννήθηκε από πιστούς Χριστιανούς γονείς, σε νεαρή ηλικία αρνήθηκε την πίστη του στα Τρίκαλα και έγινε μουσουλμάνος. Κάποτε κατάλαβε το αμάρτημά του και γύρισε στο Μέτσοβο Χριστιανός νωρίς. Η φτώχεια του όμως τον ανάγκασε και πάλι να πάει στα Τρίκαλα για δουλειά.

Οι τούρκοι όμως ανακάλυψαν ότι ο Νικόλαος Μπασδάνης ξαναέγι-νε και πάλι Χριστιανός και αφού τον συνέλαβαν, τον βασάνισαν άγρια για να αρνηθεί την πίστη του. Αυτή την φορά δεν λύγισε και όταν ακόμα το τουρκικό δικαστήριο τον καταδίκασε σε μαρτυρικό θάνατο. Τον έκα-ψαν ζωντανό και την ώρα που τον έκαιγαν, εκείνος προσεύχονταν στο Θεό. Η τίμια κάρρα του διασώθηκε από έναν ευσεβή χριστιανό και αργό-τερα βρέθηκε κρυμμένη από θαύμα στον τοίχο του σπιτιού από τον νεώ-τερο νοικοκύρη.

Σήμερα, η τίμια κάρρα του νεομάρτυρα Νικολάου βρίσκεται αφιερω-μένη στην Ιερά Μονή Βαρλαάμ Μετεώρων, μεγάλη η χάρη της και έχει κάνει πολλά θαύματα.

2. ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΚΟΣΜΑ ΤΟΥ ΑΙΤΩΛΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ

Όταν πέρασε ο Αγιοκοσμάς ο Αιτωλός για τελευταία φορά από το Μέτσοβο έκανε μια προφητεία που επαληθεύτηκε. Είχε πει τότε στους Μετσοβίτες, για την απελευθέρωση του Μετσόβου από τους Τούρκους ότι: “Το ποθούμενο θα έλθει όταν θα γιορτάσετε δύο πασχαλιές μαζί”. Πραγματικά το 1912 οι Μετσοβίτες γιόρτασαν δύο πασχαλιές μαζί και την χρονιά αυτή απελευθερώθηκε από τους Τούρκους. Ο Άγιος Κοσμάς δίδασκε στα πλατάνια της Αγίας Παρασκευής. Η οικογένεια του Μπέισσα φύλαγε το πονκάμισο του Αγίου, γιατί κάθε φορά που πέραγε από το Μέτσοβο ο Αγιοκοσμάς για να διδάξει, έμενε στο σπίτι τους.

*Μέτσοβο 26-7-1940
Από αριστερά: Η
Μαριγούλα Μασίκου,
η Ντίτσο (Διονυσία)
Νικ. Γκίνα,
Μαρία του Γεωργ.
Χρόνα, Νίκη Δάλλα,
Εγώ, η Πανούργιω,
Χάϊδω Χριστάνα,
η Ουρανά Γκίνα.
Τα κοριτσάκια είναι:
Η Χρυσανγή
Μπουνοβάρον και
η Ευγενία Χρόνα.*

*Μέτσοβο 1930.
Από αριστερά: Χρυσούλα Λαδιά, Καλλιόπη
Τσιουρέκα, Ελευθερία Τσιουρέκα.*

3. ΤΟ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

Το μοναστήρι του Αγίου Νικολάου είναι ένα σπουδαίο μοναστήρι κτισμένο σε μια μαγευτική τοποθεσία, μέσα στο Μετσοβίτικο φαράγγι κοντά στο ποτάμι. Υπάρχουν δύο εκκλησίες μεγάλη η χάρη τους, μία μεγάλη και μία μικρή. Η μεγάλη ήταν αφιερωμένη στον Άγιο Νικόλαο και η μικρή εκκλησία ήταν αφιερωμένη στον Νεομάρτυρα Νικόλαο τον εκ Μετσόβου. Στα παλιά τα χρόνια το μοναστήρι αυτό ήταν πλούσιο σε περιουσία. Αργότερα πουλήθηκαν οι εκτάσεις του και το μοναστήρι έπεσε σε μαρασμό.

Εκείνα τα χρόνια πήγαινε ο κόσμος και το λειτουργούσε το μοναστήρι στις 6 Δεκεμβρίου στην γιορτή του Αγίου Νικολάου. Όμως διάφοροι κακοί άνθρωποι το λεηλατούσαν και έπαιρναν ότι πολύτιμο είχε κυρίως από τα αφιερώματα και τα ιερά σκεύη. Όταν ήμουν κορίτσι, εξιστορούσαν ότι πολλά από τα ιερά κειμήλια τα είχαν πάρει κακοί καλόγεροι και τα πωλούσαν στα Γιάννενα. Η θεία δίκη τιμώρησε έναν ηγούμενο την εποχή εκείνη που πήγε να πουλήσει τα ασημένια καντήλια για δικό του κέρδος. Στο μοναστήρι της Ντουραχάνης στη Λίμνη που είχε πάει να κοιμηθεί βρέθηκε σκοτωμένος με τσεκούρι.

Οι παππούδες μας έλεγαν ότι το μοναστήρι είχε γνωρίσει μεγάλες δόξες την παλιά την εποχή. Σ' αυτό έμαθε γράμματα την εποχή του Αλή Πασιά ένας σπουδαίος μετσοβίτης ο Θεόφιλος Τζέρτζελης. Σήμερα το μοναστήρι πρέπει να το έχουν επισκευάσει όπως έμαθα.

Τρίκαλα 1950
Ο πατέρας μου Βασίλης Δ. Τόπη

Μέτσοβο 1942
Χρυσούλα Τόπη - Λαδιά

Ο αδελφός μου Θανασάκης,
στρατιώτης.

Μέτσοβο 1935
Από αριστερά όρθιες: Χρυσούλα Τόπη, Μάρω Καϊλή.
Καθισμένη : Νίτσα Καϊλή.

*Μέτσοβο, αρχές δεκαετίας του '30.
Όρθιοι από αριστερά:
Βούλα Παντόστη, Ζωΐτσα Δημ. Κατσαντώνη,
Χρυσούλα Τόπη, Κούλης Παντόσης
Καθισμένοι από αριστερά:
Η μικρή Αθηνά Τριαντ. Δασούλα Τσουρέκα,
Λουΐζα Γκίκα, Ευανθία Παντόστη,
Νάκιω Παντόστη.*

*Μέτσοβο 1935
Από αριστερά: Νίτσα Καΐλη & Χρυσούλα Τόπη.*

Δ΄
ΙΣΤΟΡΙΑ
ΠΑΡΑΔΟΣΗ

1. ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΕΥΕΡΓΕΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Το Μέτσοβο ανέδειξε πολλούς ευεργέτες που βοήθησαν όχι μόνο το ίδιο το χωριό μας, αλλά την Ελλάδα και το Ελληνικό Έθνος. Οι μετσοβίτες Μεγάλοι Ευεργέτες ήταν ο Γεώργιος Αβέρωφ, οι αδελφοί Τοσίτσα, ο Νικόλαος Στουρνάρας, ο βαρώνος Μιχαήλ Τοσίτσας, ο Κυριάκος Φλόκας και άλλοι. Επίσης άλλοι ευεργέτες ήταν και ο Θεόδωρος Τούλης, ο Νικόλαος Τσανάκας, η Αφέντω Τούλη, ο Αναστάσιος Αβέρωφ, ο Νικόλαος Πίχτος, η Χάιδω Δουλαδίρη, η Δούκω Τζωαννοπούλου, τα παιδιά του Γεωργίου Κουκουμπάνη, ο Πελτέκης και άλλοι.

Όλοι οι ευεργέτες έδωσαν πολλά χρήματα και έγιναν σχολεία, πανεπιστήμια, εκκλησιές, νοσοκομεία και άλλα κρατικά κτίρια. Επίσης βοήθησαν τον Στρατό και το Ναυτικό στην αγορά πολεμικού υλικού, χορήγησαν πολλές υποτροφίες σε παιδιά για να σπουδάσουν δωρεάν στην Ελλάδα και το εξωτερικό και προίκισαν πάρα πολλά κορίτσια. Ο Ευάγγελος Αβέρωφ, πού υπήρξε βουλευτής και υπουργός, ήταν ένας από τους ευεργέτες του χωριού μας, διότι βοήθησε τους Μετσοβίτες και το Μέτσοβο πάρα πολύ, συνεχίζοντας την παράδοση των Μεγάλων Ευεργετών. Αιώνια να είναι η μνήμη τους.

2. ΟΙ ΜΕΤΣΟΒΙΤΕΣ

Οι Μετσοβίτες είναι τίμιοι και ειλικρινείς άνθρωποι, θρησκευόμενοι, αγαπούν την οικογένειά τους και τους συνανθρώπους τους. Έχουν μέσα στην ψυχή τους φιλότιμο και θυσιάζονται για υψηλά ιδανικά. Επίσης αγαπούν τα γράμματα, τις τέχνες και την εργασία, ενώ πάρα πολλοί έγιναν σπουδαίοι επιστήμονες και έμποροι. Πολλοί μετσοβίτες πρόκοψαν και στο εξωτερικό και από τα παλιά τα χρόνια και έκαναν μεγάλες περιουσίες. Κανείς μετσοβίτης δεν ξέχασε το χωριό του και τους συμπατριώτες του. Οι ξενιτεμένοι μετσοβίτες πρόσφεραν μεγάλα χρηματικά ποσά για την Ελλάδα, για τον εξοπλισμό του στρατού και του ναυτικού , για την παιδεία και την υγεία του ελληνικού λαού. Στο Μέτσοβο έχουν προσφέρει πάρα πολλά για δημόσια έργα και για την κατασκευή ή επισκευή των εκκλησιών. Με τις δωρεές τους έγιναν υδραγωγεία και βρύσες στο χωριό μας. Οι Μετσοβίτες αγαπούν την Πατρίδα τους και έχουν προσφέρει σε όλους τους αγώνες του Έθνους.

Οι γυναίκες του Μετσόβου έχουν ως σκοπό , να είναι άριστοι σύζυγοι και και στοργικές μητέρες που θα αναθρέψουν τα παιδιά τους με αγωγή που θα τα καταστήσει χρήσιμους ανθρώπους στην κοινωνία. Η μεγάλη πλειοψηφία των Εθνικών Ευεργετών της Ελλάδος είναι Μετσοβίτες.

3. Η ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΤΟΥΡΚΟΥΣ

Το Μέτσοβο καταστράφηκε πριν από πολλά χρόνια, επί Τουρκίας από τον Αβδή Πασά. Όπως έλεγε ο πατέρας μου , καταστράφηκε την εποχή που δεν είχε γεννηθεί ακόμη. [Αναφέρεται στην καταστροφή του 1854]. Η αιτία ήταν η δήθεν επανάσταση μερικών μετσοβιτών που συνεργάστηκαν με άλλους από άλλα μέρη της Ελλάδος [εννοεί τον Θεόδ. Γρίβαν], οι οποίοι αφού πλιατσικολόγησαν το Μέτσοβο και λήστεψαν τους κατοίκους του αποχώρησαν αντί να κάνουν επανάσταση. Έτσι έβαλαν φωτιές στους Τούρκους που έστειλαν τον Αβδή πασά από τα Γιάννενα με χιλιάδες αλβανούς για να καταστρέψουν το Μέτσοβο. Τότε κάηκαν όλα τα σπίτια σχεδόν και οι τούρκοι πήραν πολλούς αιχμαλώτους ενώ άλλους τους σκότωσαν και βίασαν τις γυναίκες τους. Μετά την καταστροφή λήστεψαν οι τούρκοι το χωριό και δεν άφησαν τίποτα όρθιο. Στα Γιάννενα και στα γύρω βουνά κατέφυγαν πολλοί μετσοβίτες και έτσι σώθηκαν. Ο πατέρας μου μολογούσε ιστορίες παλαιότερων ανθρώπων, που είχαν ζήσει τα γεγονότα και ήξερε και το τραγούδι της καταστροφής του Μετσόβου που το τραγουδούσε:

“Σε όλο τον κόσμο ξαστεριά, σε όλο τον κόσμο ήλιος
και στο καημένο Μέτσοβο, όλο φωτιά και φλόγες
το πάτησαν το κτύπησαν του Αβδή Πασά τα ασκέρια...”

4. Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ΤΟ 1912

Το Μέτσοβο το απελευθέρωσε από τους τούρκους ο ελληνικός στρατός τον Οκτώβριο του 1912. Τότε έγινε το ελληνικό στο χωριό. Μαζί με τον στρατό μας για την απελευθέρωση του Μετσόβου πολέμησαν και παλικάρια από το Μέτσοβο καθώς και εθελοντές από την Κρήτη. Πολέμησαν γενναία και αρκετοί έδωσαν και την ζωή τους. Ο αξιωματικός του ελληνικού στρατού που ήταν επικεφαλής, λέγονταν

Μήτσας. Οι μετσοβίτες αντάρτες που έλαβαν μέρος στις μάχες για την απελευθέρωση του χωριού ήταν ο Θεόδωρος Ναζίρης, ο Βασίλης Ζαούσης, ο Γεώργιος Δημάκης, ο Μίχου και άλλοι. Οι κρητικοί είχαν αρχηγό τους έναν Μπαλαντίνα. Ο στρατός μπήκε μαχόμενος στο χωριό από τον δρόμο του Αγίου Γεωργίου. Η μάχη κράτησε μια μέρα και στο τέλος πιάστηκαν πολλοί τούρκοι αιχμάλωτοι. Μετά την νίκη έγινε μεγάλη γιορτή.

Μέτσοβο 1935
Από αριστερά: Χρυσούλα Τόπη,
Ελευθερία Μπαλαμπέκου.

Μέτσοβο αρχές δεκαετίας του '30
Από αριστερά: Εννυχία Κυριάκου Σούλτη,
Χρυσούλα Βασιλείου Τόπη.

Βόλος 1950
Γαμήλιο ταξίδι

Ε΄

ΑΠΟ ΤΙΣ ΗΜΕΡΕΣ
ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ '40
ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΜΦΥΛΙΟΥ

1. ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΗΜΕΡΕΣ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ ΤΟΥ 1940

Κατά τις πρώτες ημέρες του πολέμου του 1940 , άρχισαν οι Ιταλοί να βομβαρδίζουν και το Μέτσοβο. Τον πόλεμο αυτό πολλοί τον περίμεναν. Λίγους μήνες πριν κηρυχθεί αυτός, είχαν έλθει στο Μέτσοβο αξιωματικοί του στρατού για να προετοιμάσουν τον πόλεμο. Συνεχώς ομάδες στρατιωτών με αξιωματικούς έρχονταν και έμεναν στον Τσιαλμάνη και μετά από λίγες μέρες έφευγαν προς τα Γιάννενα σε διάφορες μονάδες. Τα αεροπλάνα των Ιταλών που βομβάρδιζαν έρχονταν, τρία-τρία και σκόρπιζαν τον τον τρόπο. Οι βομβαρδισμοί γινόταν ημέρα και συχνά οι βόμβες τους που έμοιαζαν σαν γκιούμια έπεφταν στους κήπους μας. Έτσι σκοτώθηκε και μια πρώτη μου εξαδέλφη, η Ανθούλα η Μπούμπα, της Πίτσας το Κορίτσι. Μια βόμβα έπεσε στον κήπο της, την ώρα που φύτευε πράσα και την σκότωσε. Όλοι οι Μετσοβίτες τρέχαμε να κρυφτούμε στα δάση, για να γλιτώσουμε από τις βόμβες. Πολλοί από το χωριό μας κρυφτήκαμε στη Ρόνα, σε μια παράγκα για δεκαπέντε (15) μέρες, σε μια περιοχή πίσω απ' το Ανήλιο. Οι πιο νέοι πηγαίναμε στο χωριό μόνο για να βρούμε τρόφιμα.

Η μάχη στη Βωβούσα, στις αρχές του Νοεμβρίου του 1940, έδειξε πόσο γενναίοι ήταν οι έλληνες φαντάροι. Στο φυλάκιο της Βωβούσας, γύρω στους τριάντα έλληνες φαντάροι αντιστάθηκαν σε πολύ περισσότερους Ιταλούς. Νικήθηκαν οι Ιταλοί και δεν μπόρεσαν να φτάσουν στο Μέτσοβο. Οι στρατιώτες μας, έπιασαν αιχμαλώτους Ιταλούς και τους έφεραν στο Μέτσοβο σε τριάδες και τους εγκατέστησαν στο σπίτι της Έλενας του Αβέρωφ. Οι Μετσοβίτισες μητέρες έδειχναν συμπόνια για τα φανταράκια των Ιταλών. Έλεγαν για αυτούς ότι μανούλες τα γέννησαν και αυτά. Οι αιχμάλωτοι επίσης φώναζαν προς εμάς την φράση, «μπόνο γκρέκο». Εμείς ως κράτος δεν τους κακομεταχειρισθήκαμε τους αιχμαλώτους.

2. Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ Τ.Ν ΕΦΟΔΙΩΝ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ, ΣΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟ ΤΟΥ 1940, ΑΠΟ ΤΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ²

Με την έναρξη των συγκρούσεων των Ελλήνων και των Ιταλών οι γυναίκες του Μετσόβου, κυρίως οι νέες γυναίκες ρίχτηκαν στον αγώνα μεταφέροντας στην πρώτη γραμμή, με τα πόδια και μέσα στα χιόνια, εφόδια για τούς φαντάρους που πολεμούσαν. Αυτό γινόταν γιατί τα αυτοκίνητα του στρατού που έρχονταν φορτωμένα, έφταναν μόνον μέχρι το Μέτσοβο. Από τις πρώτες μέρες του πολέμου ήλθε στρατός στο Μέτσοβο, ενώ άλλες μονάδες του πέρασαν για να πολεμήσουν στην Πίνδο τους Ιταλούς, για να μην μπορέσουν να έλθουν αυτοί στο χωριό μας. Επικεφαλής των γυναικών που έσπευσαν να μεταφέρουν τα εφόδια του στρατού μας στις μονάδες του Μετώπου, ήταν η γυναίκα του τότε Προέδρου του χωριού, η Κουτσαμάνενα.

Εμείς κάναμε ώρες πεζοπορία, για να φτάσουμε κοντά στην πρώτη γραμμή, στα κέντρα εφοδιασμού, κουβαλώντας τρόφιμα, μάλλινα, υλικό του στρατού κ.α. Πολλές φορές όταν μας έβλεπαν τα Ιταλικά αεροπλάνα από πάνω, έριχναν βόμβες. Ο αξιωματικός που παραλάμβανε τα εφόδια του στρατού στην περιοχή του Ντρίσκου ήταν κάποιος Τσελέτης. Στην ομάδα των κοριτσιών που συμμετείχα εγώ, ήταν και οι φίλες μου, η Βούλα η Παντόστη, η Λουΐζα η Γκίκα, τα κορίτσια του Κοάλα, η Πανώριου του Μπίσα, Η Πανωραία του Δάλλα, η Χάιδω του Στριπέλη, η Ελευθερία του Ιάτσιου κ.ά. Επίσης προσφέραμε στους φαντάρους που πήγαιναν να πολεμήσουν ότι είχαμε και δεν είχαμε, όταν αυτοί πέρναγαν από το χωριό μας για το μέτωπο.

2. Η συμμετοχή των κατοίκων του Μετσόβου και ιδίως των γυναικών, πέραν της αναφοράς της συγγραφέως και άλλων μαρτυριών, επιβεβαιώνεται κυρίως και από τις εκδόσεις: Ανατομία του έπους 1940-1941. Λαζάρου Αρσενίου. Εκδόσεις «Δωδώνη», 1998, σελίδα 52. Επίτομη Ιστορία Ελληνοϊταλικού πολέμου 1940-1941 [Επιχειρήσεις στρατού ξηράς]. Έκδοση ΓΕΣ / Διεύθυνση Ιστορίας Στρατού. 1990.

Θυμάμαι πάλι τη βοήθεια που πρόσφεραν οι γυναίκες του Μετσόβου στον Ελληνικό στρατό κατά τις πρώτες ημέρες του πολέμου και κυρίως οι σιούσιανες δηλαδή εμείς του απάνω μαχαλά. Όταν μας φώναξε η Κουτσιαμάνενα με τους αξιωματικούς να μεταφέρουμε κασόνια του στρατού μας στον Προφήτη Ηλία για να τα παραλάβει η μονάδα του Δαβάκη, όπως μας είπαν. Το χιόνι τότε ήταν μέχρι το στήθος και τα αεροπλάνα μας βομβάρδιζαν συνεχώς. Εμείς οι πιο μεγάλες τα κουβαλούσαμε από το σπίτι του Κολάκη και από το ειρηνοδικείο. Οι πιο μικρές, μεταξύ των οποίων ήταν και η Πανωραία του Δάλλα (Κωνιζάκη) ανέβηκαν στα αυτοκίνητα για να ξεφορτώσουν μόνον. Πρέπει όμως να ομολογήσω ότι μας βοήθησανκαι οι κοπέλες του κάτω μαχαλά οι Γκιόσανες. Ένας άλλος αξιωματικός που θυμάμαι ήταν ο Ερμένης που είχε γυναίκα τη Φιλομήλα.

3. Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΩΠΟ ΚΑΙ Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕ ΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ

Τον Απρίλιο του 1941 μπήκαν οι Γερμανοί. Ο στρατός μας που ήταν νικητής στην Πίνδο επέστρεψε από την Αλβανία. Στο χωριό μας, διαλύονταν οι μονάδες του στρατού μας και τα φανταράκια μας γύρναγαν πεζοί πλέον για σπίτια των, στα χωριά των. Ήταν πεινασμένα και κουρασμένα. Αρκετοί δεν άντεξαν την πείνα και την κούραση και πέθαναν στο δρόμο. Πολλοί, είχαν πετάξει τον οπλισμό τους η τον είχαν κρύψει για να μην τον βρούνε οι Γερμανοί πλησίαζαν ως νικητές.

Η συνθηκολόγηση του Ελληνικού Στρατού με τους Γερμανούς έγινε στο Βουτονόσι στο σπίτι της οικογένειας Μίχου. Με την συνθηκολόγηση, γλίτωσαν πολλά φανταράκια από το μακελειό. Οι Ιταλοί ζήτησαν από τους Γερμανούς να βάλουν κατοχή στο Μέτσοβο. Έτσι ήλθαν οι Ιταλοί, ξανά στο χωριό μας και έβαλαν κατοχή σ’ αυτό. Οι στρατιώτες μας όμως μετά την συνθηκολόγηση πρόλαβαν και έφυγαν και έτσι δεν αιχμαλωτίστηκαν από τους Ιταλούς. Πολλοί από τους φαντάρους μας, αργότερα, έγιναν αντάρτες στα βουνά και πολέμησαν τους Γερμανούς και τους Ιταλούς. Εμείς κατά τη διάρκεια της κατοχής υποφέραμε πάρα πολύ και πολλές οικογένειες για να μην πεινάσουμε πηγαίναμε σε άλλα χωριά που είχαν καλλιέργειες και μας έδιναν αλεύρι και άλλα με ανταλλαγή διαφόρων ειδών ρουχισμού μας ή και των προικιών μας ακόμη. Δεν θα ξεχάσω ποτέ τις πολύωρες πορείες μέσα στα χιόνια για να φτάσουμε με

τα πόδια στην Κουτσούφλιανη προκειμένου να κάνουμε αυτές τις ανταλλαγές για να μην πεθάνουν οι οικογένειές μας από την πείνα αλλά και να ζήσουμε με τιμή και υπερηφάνεια! Πρέπει να ομολογήσω ότι οι γυναίκες της Κουτσούφλιανης μας περιποιούνταν όταν φτάναμε εκεί μούσκεμα από τα χιόνια και ήταν τίμιες στις συναλλαγές μας. Μας βοήθησαν πάρα πολύ για να μην πεινάσουμε. Είμαι περήφανη για εκείνες που ήταν και βλάχες.

4. ΟΙ ΣΤΙΓΜΕΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΒΟΜΒΑΡΔΙΣΜΟΥΣ ΤΩΝ ΓΕΡΜΑΝΩΝ

Οι βομβαρδισμοί των Ιταλών τον Ιούλιο του 1943 ήταν οι σκληρότεροι που είχαν κάνει ποτέ. Εμείς για να σωθούμε, φεύγαμε από το χωριό για να κρυφτούμε στα δάση. Στα δάση, φτιάχναμε και καλύβες για να προστατευθούμε από το κρύο και τη βροχή. Μέσα στην καλύβα κρυβόμασταν η μάνα μου η Μαρούσιω, μία ηλικιωμένη θεία μου και εγώ. Οι Γερμανοί διέδιδαν ότι θα στείλουν σκυλιά για να μας αναγκάσουν να φύγουμε από δάσος. Πολλές φορές σκότωναν ανθρώπους που επέστρεφαν στο χωριό. Επίσης όταν ήμασταν στα σπίτια μας, έμπαιναν για να κάνουν συλλήψεις η για να μας ληστέψουν. Το έργο τους αυτό, το συμπλήρωναν και οι συνεργάτες τους που είχαν μαζί τους, όπως Τουρκεστάνοι, Ρώσοι κ.α. Οι Ρώσοι ήταν οι πιο δηλητηριασμένοι άνθρωποι. Ποτέ δεν γελούσε το χεϊλι τους. Στους βομβαρδισμούς του Ιουλίου του 1943 σκοτώθηκαν, ο Δημήτρης Αβραάμ, η ανεψιά του και η γυναίκα του Νικόλα Κιούρα.

5. 24 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1943 Ο ΜΟΔΕΣΤΟΣ ΕΣΩΣΕ ΤΟ ΧΩΡΙΟ ΑΠΟ ΒΕΒΑΙΑ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗ

Στις 24 Οκτωβρίου του 1943, οι Γερμανοί ήλθαν στο Μέτσοβο. Οι περισσότεροι κάτοικοι του χωριού μας, είχαν πάρει τα βουνά για να κρυφτούν και να γλιτώσουν από την εκδικητική manía τους. Αυτό είχε δυσχερήσει τους Γερμανούς που ετοίμαζαν αντίποινα. Όμως η εξυπνάδα του μετσοβίτη Αρχιμανδρίτη Μόδεστου Πέρτσαλη, που ήταν τολμηρός άνθρωπος, έσωσε το Μέτσοβο από βέβαιη καταστροφή. Σχημάτισε μία επιτροπή από λίγους Μετσοβίτες και υποδέχθηκε τους Γερμανούς με μία διπλωματική ομιλία προς τον διοικητή τους. Τους τόνισε ότι κανένας από τους κατοίκους του Μετσόβου δεν ήταν Παρτιζάνος και ότι από φόβο

κρύφτηκαν στα βουνά. Έπειτα ο Μόδεστος κάλεσε όλο το χωριό να επιστρέψει πίσω όπως και έγινε και ο Διοικητής των Γερμανών άλλαξε γνώμη και δεν κατέστρεψε το Μέτσοβο. Τις προηγούμενες μέρες έρχονταν οι Γερμανοί σποραδικά στο χωριό μας και έκαναν πλιάτσικο. Από την επόμενη μέρα της εισόδου των όσους εύρισκαν έξω από το χωριό, τους εκτελούσαν για να τρομοκρατήσουν τους Μετσοβίτες. Στις 25 Οκτωβρίου εκτέλεσαν και τον αδελφό μου τον Θανασάκη που δεν είχε προλάβει να έλθει μέσα στο χωριό.

6. Η ΔΙΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΙΧΜΑΛΩΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ

Ποτέ δεν έχω ξεχάσει τις εικόνες, από τις φρικαλεότητες που διέπραξαν οι Γερμανοί σε βάρος των Εβραίων των Ιωαννίνων. Όταν συνέλαβαν τους Εβραίους των Ιωαννίνων τους πέρασαν με μεγάλη φάλαγγα αυτοκινήτων από το Μέτσοβο στοιβαγμένους, με απάνθρωπη μεταχείριση ακόμη και προς τους ηλικιωμένους. Η φάλαγγα σταμάτησε στην Αγία Τριάδα του Μετσόβου με προορισμό την Θεσσαλονίκη και απ’ εκεί τα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Γερμανίας. Όταν σταμάτησαν στην Αγία Τριάδα προσπαθήσαμε με άλλα κορίτσια να δώσουμε ψωμί και νερό με τις βιτσιλούσιες μας. Οι Γερμανοί δεν μας άφησαν και μας έδειχναν τα όπλα τους. Οι κραυγές απόγνωσης των απελπισμένων ανθρώπων όπως “Θεέ μου, Θεέ μου” μας είχαν συγκλονίσει.

7. ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Από το Μέτσοβο, κατά την διάρκεια της κατοχής αρκετοί έγιναν αντάρτες και πήραν τα βουνά, είτε με τον ΕΔΕΣ του Ζέρβα είτε με τον ΕΛΑΣ. Από το Μέτσοβο εκείνος που κινήθηκε για να οργανώσει τους Ζερβικούς, ήταν ο πρώην αξιωματικός του Στρατού Γεώργιος Καήλης. Άλλοι που εντάχθηκαν στον ΕΔΕΣ ήταν ο Γιώργος του Μπάμπαλη, ο Γιάννης του Πανάγιου, ο Χρίστος ο Μαυρογιώργης κ.ά. Θυμάμαι πως, όταν στρατοπέδευσαν οι Ζερβικοί στον Άγιο Γεώργιο στο Μέτσοβο, πήγε μία ομάδα από Εαμίτες και τους αναποδογύρισε τα καζάνια. Στα επεισόδια αυτά είχε σκοτωθεί και ένα παιδί από το Βόλο που λέγονταν Ντόβας. Ο Γιώργης του Κασιώρα που ανήκε στον ΕΛΑΣ είχε διαλύσει το κιάσκι με το οπλοπολυβόλο. Επίσης οι Εαμίτες είχαν οργανωθεί και

αυτοί και είχαν επιστρατεύσει αρκετό κόσμο. Οι πρωτοστατήσαντες στο Μέτσοβο υπέρ του ΕΑΜ ήταν ο Κουτσαμάνης, ο Μέμτσας και άλλοι. Εμείς προσφέραμε όταν μας ειδοποιούσαν σε όλους, αλεύρια, τραχανάδες και άλλα εφόδια. Μας τα ζητούσαν και τα πηγαίναμε .Οι Ζερβικοί είχαν δικά τους τραγούδια όπως: “ο Ζέρβας ξεκίνησε στον πόλεμο να πάει, γεια σου Ζέρβα μου”. Το ΕΑΜ είχε επίσης τα δικά του, όπως: ” το ΕΑΜ μας έσωσε από την πείνα”. Στις μάχες 57 πού έδωσε ο ΕΔΕΣ εναντίον των κατακτητών, εμείς πάλι κουβαλούσαμε εφόδια στην πλάτη, όπως έγινε κοντά στην περιοχή του Ντρίσκου³. Επίσης πολλές γυναίκες βοήθησαν και τον ΕΛΑΣ στις μάχες κατά των Γερμανών. Η Επιμελητεία του Αντάρτη, σε καλούσε και έπρεπε να πας για κουβάλημα, προς τις γύρω περιοχές.

3. Η μάχη του Ντρίσκου του ΕΔΕΣ, περιγράφεται από τον Κώστα Ιωάννου στο βιβλίο του: Εθνικές Ομάδες Ελλήνων Ανταρτών. Έκδοση 1999,σελ.91-92.

8. Η ΑΚΥΡΩΣΗ ΤΩΝ ΕΚΤΕΛΕΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΠΛΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ΤΟ 1943

Μία ημέρα του 1943, οι Γερμανοί για αντίποινα μας υποχρέωσαν να αφήσουμε τα σπίτια μας με την βία και να συγκεντρωθούμε στην πλατεία στο κιόσκι. Έδωσαν και διαταγές για να αφήσουμε και τις πόρτες των σπιτιών μας ανοικτές. Εγώ έφυγα για τα Γιάννενα , στην ξαδέλφη μου την Πανωραία αργότερα σύζυγο Κων. Κωνιζάκη. Είχαν αποφασίσει να εκτελέσουν όλους τους συγκεντρωμένους. Όμως η εκτέλεση που είχε προετοιμαστεί δεν έγινε. Ένας ανώτερος Γερμανός αξιωματικός που έμεινε στού Μποσβάρου διέταξε να μην γίνουν οι εκτελέσεις και έτσι σώθηκαν οι κάτοικοι του Μετσόβου άλλη μια φορά.

9. Ο ΕΡΧΟΜΟΣ ΤΟΥ ΖΑΡΑΛΗ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ

Όταν έφυγαν οι Ιταλοί κατακτητές από το Μέτσοβο , ήλθαν οι αντάρτες του ΕΛΑΣ. Ανήμερα του Πάσχα ο Αρχηγός μίας τέτοιας ομάδας , ο περιβόητος Ζαραλής μαζί με τον υπαρχηγό του τον Υψηλάντη , μάζεψαν τις γυναίκες του χωριού για να τιμωρήσουν εκείνες που νόμιζαν αυτοί ότι συνεργάστηκαν με τους κατακτητές Ιταλούς. Στο ξενοδοχείο του Πέρτσαλη μάζεψαν οκτώ κορίτσια απ’ όλες τις γυναίκες και ανάμεσα τους ήτα ν και η γιατρίνα του Τσιπώρη. Της Τσιπώρινας ο Ζαραλής διέταξε και την κούρεψαν με την κατηγορία ότι στο σπίτι της έμεινε ο Φρούραρχος των Ιταλών. Η κατηγορία ήταν άδικη διότι η παραμονή στο σπίτι της του Ιταλού ήταν αναγκαστική. Το σπίτι της το είχαν καταλάβει οι Ιταλοί δεν τους φιλοξενούσε. Οι υπόλοιπες γυναίκες υπέστησαν παρόμοιους εξευτελισμούς.

Την κατάσταση τότε έσωσε ένας θαρραλέος άνδρας, ο Σωτήρης ο Τσέτης, που πήρε τον λόγο και τούς παρακάλεσε λέγοντας: “Συναγωνιστές, οι γυναίκες αυτές δεν φταίνε, δεν έχουν κάνει τίποτα, εμείς λέγαμε πότε να έλθετε εσείς τα αδέλφια μας και εσείς μας κάνετε ότι μας έκαναν οι Ιταλοί!” Ο Ζαραλής πείσθηκε και άφησε ελεύθερες τις γυναίκες, χάριν στον Σωτήρη τον Τσέτη. Οι αντάρτες του ΕΛΑΣ σκότωσαν ως Ιταλόφιλους τον Στέφο τον Πανάγιο, τον Αδαμόπουλο και έναν άλλο. Στην αρχή ο αγώνας του ΕΛΑΣ ήταν απελευθερωτικός και πολλοί που εντάχθηκαν σ’ αυτόν δεν ηταν κομμουνιστές. Αργότερα, άρχισε ο εμφύλιος πόλεμος στην Ήπειρο μεταξύ των ανταρτών.

10. ΕΝΑ ΑΓΡΙΟ ΕΓΚΛΗΜΑ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΑΘΩΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ ΤΟ 1947

Όταν έφυγαν οι κατακτητές, άρχισαν οι έλληνες να σκοτώνονται μεταξύ τους. Τα μίση και τα πάθη άρχισαν να εκδηλώνονται και να χύνε-ται αδίκως αίμα αθώων ανθρώπων. Θύματα, αυτών των εγκληματικών πράξεων ήταν και οι συγγενείς μου Αποστόλης Μπούμπας και ο υιός του Μήτσιος. Τους σκότωσαν άδικα οι αντάρτες του ΕΛΑΣ στην Παλαιοσα-μαρίνα που είχαν τα πρόβατά τους.

11. ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΤΩΝ ΙΤΑΛΩΝ ΚΑΤΑΚΤΗΤΩΝ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ

Μεταξύ των άλλων οι Ιταλοί Φαντάροι στο Μέτσοβο, κατά την περιό-δο της κατοχής, έτρωγαν και βατράχια. Συνήθιζαν, να τα μαγειρεύουν ψητά στους φούρνους και ιδιαίτερα στο φούρνο του Γκαλιμάνη. Μια φορά οι Ιταλοί μαγείρεψαν βατράχια με πατάτες και έστειλαν το φαγητό για ψήσιμο στο φούρνο του Κώστα του Γκαλιμάνη, που το παρατσούκλι του ήταν Προ!

Όταν εκείνος τους έψησε το φαγητό, οι Ιταλοί τον έπεισαν, να δοκι-μάσει και αυτός, λέγοντας τον πάλι ότι πρόκειται για ποδαράκια που-λιών. Ο Γκαλιμάνης έμαθε μετά για το γεύμα του, τι είχε φάει και του βγήκαν κατόπιν τα σωθικά του... Οι Ιταλοί πείραζαν και τις γυναίκες μας. Δεν τολμούσαμε να βγούμε έξω. Για να τους αποφύγουμε, βάζαμε τις μαντίλες μας μπροστά στο πρόσωπο μας, για να μην καταλαβαίνουν ότι είμαστε νέες. Βάζαμε τις μαντίλες μας όπως οι γιαγιές. Οι Γερμανοί που ήταν πολύ σκληροί, δεν πείραζαν γυναίκες. Εκείνοι βέβαια υποχρέωναν τον κόσμο να τους κάνει διάφορες δουλειές.

Μια μέρα που ήμασταν πολλά κορίτσια κρυμμένα στο μοναστήρι της Παναγιάς, ήλθαν οι Ιταλοί στρατιώτες με σκοπό να πάρουν τις κοπέλες. Η Κάτσιω η καλόγρια φώναξε όταν άκουσε τους θορύβους,... μην ανοί-γετε θα μας σφάξουν... Έκανε όμως το λάθος η Κουτσαμάνενα και άνοι-ξε και έτσι μπήκαν οι Ιταλοί μέσα. Τότε βίασαν ένα μικρό κοριτσάκι που ήταν κόρη του Κ..... Πήγαν να πάρουν και την ξαδέλφη μου την Πανωραία που ήταν η μικρότερη από μας, αλλά πρόλαβε και γαντζώθη-κε από το πόδι του αργαλειού και δεν ξεκόλλησε παρά το πολύ ξύλο που έφαγε. Την χτύπησαν με το περίστροφο στα χέρια της και από τον πόνο και τη δύναμή της δεν άνοιξαν καθόλου τα χέρια της και έτσι γλίτωσε. Η Ανέτα η ξαδέλφη μου γλίτωσε γιατί μύριζε από την περίοδό της που δεν

είχε τη δυνατότητα να αλλάξει και τα βρομόσκυλα την έφτυσαν μόνο και της έδωσαν κλωτσιές. Εγώ, την άλλη τη μικρότερη ξαδέλφη μου, τη Νίκη του Δάλλα, την έκρυψα πίσω από μια πόρτα και έτσι δεν την βρήκαν οι Ιταλοί. Εγώ, η Μαρία του Χρόνα, η Ντίτσω του Γκίνα, η Μαριγούλα του Μασίκου, είχαμε ντυθεί με ρούχα ηλικιωμένων γυναικών... είχαμε γανώ-σει τα πρόσωπά μας και φοράγαμε μαντίλες τυλιγμένες στο πρόσωπά μας για να φαινόμαστε μεγάλες και δεν μας πείραζαν. Ακόμα και σήμερα θυμάμαι με λύπη τις απεγνωσμένες φωνές των κοριτσιών που βίασαν οι Ιταλοί φαντάροι.

12. Ο ΑΔΙΚΟΣ ΧΑΜΟΣ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ ΤΟΥ ΦΟΥΝΤΗ

Κατά την περίοδο τέλος ’44 πρὸς ’45 συνέβη ένα τραγικό περιστατικό στο Μέτσοβο. Ήταν Γενάρης και αντάρτες είχαν συλλάβει τον Τριαντάφυλλο τον Φούντη, τον οδοντίατρο και επρόκειτο να τον δικά-σουν στο Λαϊκό στρατοδικείο. Ο καπετάνιος που διοικούσε το Μέτσοβο είχε δώσει εντολή να δικαστεί στις 25 του Γενάρη. Οι δύο αγαπημένες του αδελφές μόλις έμαθαν τα μαντάτα, έσπευσαν για να έλθουν στο Μέτσοβο, παρά το πολύ χιόνι που έπεφτε, για να συμπαρασταθούν στον αδελφό τους που θα δικάζονταν. Όταν έφτασαν στο βουτονόσι, με τα πόδια, για να έλθουν προς το Μέτσοβο οι Βουτονοσιώτες επειδή έριχνε πολύ χιόνι τις είπαν να μην προχωρήσουν προς το Μέτσοβο με τα πόδια, γιατί το χιόνι θα τις σκέπαζε στο δρόμο. Εκείνες δεν άκουσαν, ο πόνος για τον αδελφό τους, τις έκανε να αψηφήσουν τον μεγάλο κίνδυνο. Στο δρόμο προς το Μέτσοβο τις σκέπασε το χιόνι! Τις βρήκαν κοκαλωμένες από το κρύο. Θυσιάστηκαν από αγάπη και χρέος προς τον αδελφό τους!!! Αιωνία να είναι η μνήμη τους. Ο αδελφός τους ο Τριαντάφυλλος τελικά αφέθηκε ελεύθερος από τους αντάρτες και έζησε μέχρι τα βαθιά του γεράματα.

Τρίκαλα 1949
Απόστολος και Χρυσούλα Λαδιά. Από το γάμο μας.

Αστυνομικό Δελτίο Ταυτότητας του 1947
της Χρυσούλας Τόπη-Λαδιά

ΣΤ’
ΠΡΟΣΩΠΑ
ΕΚΕΙΝΗΣ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ

Απονοµή Μεταλλίου στη Χρυσούλα Λαδιά
για τη συµµετοχή της στην Εθνική Αντίσταση.

1. Ο ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ ΜΟΔΕΣΤΟΣ ΠΕΡΤΣΑΛΗΣ

Ο Μόδεστος ήταν ένας σπουδαίος Μετσοβίτης κληρικός, που τίμησε τα ράσα του, με σημαντικό θρησκευτικό και πατριωτικό έργο. Ήταν γενναίος και δεν φοβόταν τον κατακτητή. Έσωσε το χωριό μας από εκτελέσεις και καταστροφή που σχεδίαζαν οι Γερμανοί. Διέσωσε επίσης τα ιερά κειμήλια και τα ιερά σκεύη των εκκλησιών του Μετσόβου από την αρπαγή, αφού σχεδίασε και εκτέλεσε την απόκρυψη των. Αγωνιζόταν σε όλη του τη ζωή για το καλό της πατρίδας, του Μετσόβου και για το καλό των ανθρώπων.

2. Ο ΚΥΡ ΝΙΚΟΛΑΚΗΣ Ο ΠΙΧΤΟΣ

Ο κύρ Νικολάκης ήταν ένας φιλοπρόοδος και καλοσυνάτος άνθρωπος. Αγαπούσε όλο τον κόσμο και ιδιαίτερα τα παιδιά. Ήταν ένας από τους πολλούς ευεργέτες του Μετσόβου. Έδινε με αγάπη στους ανθρώπους αγαπούσε την φυσική ζωή και λάτρευε την παράδοση του Μετσόβου. Ενδιαφερόταν για τα κοινά και όταν γιορτάζαμε στο χωριό κέρναγε πάντα λουκούμια και γλυκά στα παιδιά. Στα χρόνια μου ήταν μεγάλος στην ηλικία και είχε ένα χαρακτηριστικό βάδισμα. Επίσης έκανε παρέα και με τους φτωχούς ενώ ο ίδιος ήταν ένας αριστοκράτης. Ο κυρ Νικολάκης έκανε καλосύνες από μόνος του, δεν ήθελε ποτέ να του ζητά κανείς.

Κάποια Χριστούγεννα εκείνης της εποχής, φώναξε τον κουρέα του που ήταν από το Ανήλιο και τον ρώτησε τι ρούχα θα φορέσει για τα Χριστούγεννα. Ο κουρέας του απάντησε. “Αχ κύρ-Νικολάκη μας σ’ εμάς δεν φτάνει το ψωμί για να φάμε, κουστούμια θέλουμε!” Ο κυρ - Νικολάκης τότε του έδωσε από το ντουλάπι του δύο κουστούμια του , του τα χάρισε! Από το δωμάτιο του σπιτιού του που ήταν γεμάτο τρόφιμα για να χαρίζει στους αδύναμους ανθρώπους , του έδωσε πάλι δέκα σακούλες ρύζι, μακαρόνια και άλλα τρόφιμα. Μία άλλη μέρα πήγε και ένας επίτροπος από τον Άγιο Χαράλαμπο να του ζητήσει ξυλεία , δύο μαγεριά και του είπε ότι θα τον πλήρωνε. Ο κύρ - Νικολάκης προσβλήθηκε και προτίμησε να τα σπάσει παρά να του τα δώσει. Αυτός ήταν ο κύρ - Νικολάκης ο Πίχτος. Ήταν φιλότιμος και υπερήφανος και ευεργέτης πολλών κοριτσιών αφού με τα χρήματά του προίκισε πολλά κορίτσια από το Μέτσοβο.

Είχε και τύχη αγαθή στη ζωή του και ο Θεός τον προστάτευε. Όπως

μας είχε διηγηθεί ένας Μετσοβίτης πού είχε κάνει στις φυλακές της Κέρκυρας μαζί με δύο κλέφτες ληστές τους Ρετζαίους, εκείνα τα χρόνια, τον κύρ Νικολάκη σχεδίαζαν να τον απαγάγουν για λύτρα οι Ρετζαίοι. Οι ρετζαίοι είχαν έλθει στο Μέτσοβο κάμποσες φορές αλλά ο κύρ Νικολάκης έπαιρνε πάντα τα μέτρα του. Την τελευταία φορά γλίτωσε την απαγωγή γιατί έξω από το σπίτι του πέρναγαν δύο χωροφύλακες και οι ληστές δίστασαν να κάνουν την απαγωγή του. Έφυγαν και γλίτωσε ο κύρ Νικολάκης.

3. Η ΔΑΣΚΑΛΑ ΜΑΡΙΑ ΜΠΕΚΙΑΡΗ

Η Μαρία του Μπεκιάρη ήταν μία σπουδαία Μετσοβίτισα που είχε σπουδάσει για δασκάλα. Δίδαξε πολλά χρόνια και στο Μέτσοβο και έμαθε γράμματα σε πολλά παιδιά. Φόραγε πάντα τα Μετσοβίτικα και ήταν υπέρ της παράδοσης και της διατήρησης των εθίμων του Μετσόβου. Αποκαλούσε “Φραγκοπιστιόλες” εκείνες τις γυναίκες του Μετσόβου που φόραγαν ευρωπαϊκά ρούχα και όχι Μετσοβίτικα.

4. Ο ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ ΡΟΥΣΤΟΠΑΝΗΣ

Ήταν ένας σπουδαίος μετσοβίτης, μεγάλος πατριώτης και ευεργέτης που χάριζε αθόρυβα και σεμνά. Είχε πάντα τον καλό λόγο στο στόμα .

5. Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΑΟΥΣΗΣ

Ήταν ένας σπουδαίος μετσοβίτης, που βοήθησε το χωριό και τους κατοίκους του στην περίοδο της κατοχής με κίνδυνο της ζωής του.

6. Ο ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΛΑΜΙΩΤΗΣ

Πριν τον πόλεμο ζούσε στο Μέτσοβο. Ήταν τηλεγραφητής στο Τηλεγραφείο και έκανε και τον δικολάβο δηλαδή τον ασπούδαστο δικηγόρο. Τον θυμάμαι για τις παραξενιές του να κουβαλάει πουλιά στους ώμους του. Ήταν καλός και τίμιος άνθρωπος.

7. Ο ΓΙΑΓΚΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ

Ήταν πρόεδρος της κοινότητας του Μετσόβου όταν εγώ ήμουν κορίτσι. Ήταν πολύ σπουδαγμένος και μιλούσε πολλές ξένες γλώσσες. Ο Παπουτσήs έκανε πολλά έργα στο χωριό μας και τον αγαπούσε ο κόσμος.

8. Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΤΑΛΑΜΠΑΚΟΣ

Ήταν δάσκαλος και έγραφε ποιήματα που περιγελούσαν τους άρχοντες του Μετσόβου που φέρνονταν σκληρά στον απλό κόσμο. Εγώ τον Ταμάμπάκο δεν τον πρόλαβα, πέθανε πριν γεννηθώ. Οι άρχοντες τον κυνήγησαν πολύ, αυτός όμως δεν συμβιβάστηκε γιατί ήταν περήφανος. Είχε βγάλει σε πολλούς παρατσούκλια και ποιήματα για τις παραξενιές τους και τις ιδιοτροπίες τους. Τους έκανε πολλές φορές να μην κοιμόνται ήσυχοι. Τα ποιήματα του λέγονταν τα Ταλαμπακεία. Πείραζε κυρίως εκείνους που μαζεύονταν στο Κουλτούκι. Όπως μου έλεγε ο πατέρας μου, πάλι, ο Β. Ταλαμπάκος κορόιδευε και περιγελούσε και εκείνους που οι άρχοντες έβαζαν για να τον παρακολουθούν και να τον απειλούν. Γι’ αυτούς είχε βγάλει το παρατσούκλι “Μπακακόκ”. Έτσι τα Μπακακόκ και στα χρόνια μας ήταν οι ρουφιάνοι. Ο Ταλαμπάκος δεν χαριζόταν σε κανένα που αδικούσε τον απλό τον κόσμο.

9. Η ΒΑΣΙΛΟΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ Η ΔΟΥΚΩ ΤΖΩΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ

Η Βασίλοαρχόντισσα έμενε με την οικογένειά της εκεί που είναι σήμερα το ανανεωμένο αρχοντικό του Τοσίτσα. Το αρχοντικό της ήταν κοντά στο σπίτι μας και η γειτονιά μας λέγονταν στου Τοσίτσα. Ήταν μια γυναίκα ιδιότροπη και απόκοσμη και όπως διηγούνταν οι παλιές γυναίκες δεν καταδέχονταν να κάνει παρέα με τον λαουτζίκο. Οι κλέφτες που σχεδίασαν την απαγωγή της γνώριζαν τα πλούτη της, αφού ήταν μέλος της οικογένειας Αβέρωφ, ανεψιά από αδελφό του μεγάλου ευεργέτη Γ. Αβέρωφ. Οι απαγωγείς είχαν συνεργούς μέσα από το Μέτσοβο γιατί γνώριζαν τα πάντα γύρω από τις συνήθειές της και της κινήσεις της.

Η απαγωγή της έγινε πριν από εκατό χρόνια περίπου και συντάραξε

το χωριό. Στο χορό πήγαινε με την αποκλειστική της παρέα, τις φίλες της και φόραγε πάντοτε μαντίλα για να μην την αναγνωρίζουν. Η απαγωγή της έγινε στην Κούρα, από τον Θύμιο Γάκη και την παρέα του, όπου πήγαινε με μία από τις φιλενάδες της για να κάνει τον περίπατο της σε μέρος όπου δεν υπήρχαν άλλοι άνθρωποι. Σε έναν από τους περιπάτους της, οι ντόπιοι συνεργάτες των κλεφτών τους ειδοποίησαν και όταν αυτοί εμφανίστηκαν έριξαν πάνω της δύο τσουβάλια στάχτη και την αιχμαλώτισαν, την μετέφεραν μετά στα λημέρια τους πού ήταν στο Μαυροβούνι. Η εξαγορά της έγι-νε αργότερα με τσουβάλια λίρες. Ο άντρας της ο Τζωαννόπουλος και ο πατέρας της ο Ν. Αβέρωφ ζήτησαν να μην κυνηγήσουν τους κλέφτες τα αποσπάσματα, γιατί πίστευαν ότι έτσι θα κινδύνευε η ζωή της Δούκως. Οι κλέφτες απεναντίας δεν την πείραξαν καθόλου αλλά της έλεγαν και τραγούδια όπως “Σήκω, σήκω, μωρ’ Δούκω μου γιατί μας ήλθε η εξαγορά...” Τα λύτρα για την εξαγορά της ελευθερίας της ήταν κατά την παράδοση 7.000 λίρες και παραδόθηκαν στο Θύμιο Γάκη πάνω στην Βάλια Κάλντα. Η επιστροφή της έγινε με συνοδεία και στο άλογο της καβάλα, ενώ το πρόσωπό της ήταν σκεπασμένο με μαύρη μαντίλα. Η βασίλοαρχόντισσα πικράθηκε πολύ, γιατί κάποιοι από το χωριό μας συνεργάστηκαν με τον Θύμιο Γάκη γιά την απαγωγή της. Αργότερα, έφυγε και εγκαταστάθηκε στην Αθήνα. Πέθανε όταν εγώ ήμουν κορίτσι και άφησε ένας μέρος της περιουσίας της γιά δωρεές στό Μέτσοβο ως μέλος της οικογένειας Αβέρωφ, των ευεργετών του Μετσόβου.

10. ΜΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΡΚΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Εδιηγείτο η μάνα η Μαρούσιω πολλές φορές ότι, επί Τουρκίας λίγο πριν απελευθερωθεί το Μέτσοβο, ζούσε στην γειτονιά μας μία οικογένεια ενός Τούρκου εισπράκτορα των φόρων. Αυτός ήταν ταξιδιάρης και είχε τρία κορίτσια . Το σπίτι του ήταν εκεί, που ήταν αργότερα το σπίτι του Γιώργου του Καϊλή. Η γυναίκα του κίνησε πάλι έγκυος και όταν ήλθε η ώρα να γεννήσει κάλεσε την μάνα μου στο σπίτι της, για να πλύνει τα χέρια της μπροστά της ως χριστιανή όπως όριζαν τα έθιμα των τούρκων. Το πλύσιμο των χεριών γινόταν στα νερά της γυναίκας που γεννούσε και όταν η μάνα μου έφτασε στο σπίτι της η γειτόνισσα τουρκάλα της φώναξε “Ατς καπί ” δηλαδή πέρασε μέσα. Μετά την τέλεση του εθίμου η τουρ-

κάλα γέννησε πάλι κορίτσι. Ευχαρίστησε την μάνα μου που δέχθηκε να την βοηθήσει και ανταπέδωσε με οδηγίες προς αυτήν για απόκτηση παιδιών. Ο άνδρας, ο Χουσνή εφέντης απουσίαζε. Τα γεγονότα αυτά, συνέβησαν στις αρχές του αιώνα μας και η μάνα μου είχε κάνει δέκα επτά χρόνια παντρεμένη χωρίς να έχει παιδιά γιατί αντιμετώπιζε πρόβλημα με πόνους κατά την διάρκεια της περιόδου της. Η γειτόνισσα μας της υποσχέθηκε να της κατασκευάσει ένα φάρμακο από αμύγδαλα στουμπισμένα. Για να τα βρει αυτά ο πατέρας μου πήγε στα Γιάννενα με τα πόδια. Η τουρκάλα γειτόνισσα μας στούμπισε πολλές φορές τα μύγδαλα και έβγαλε από αυτά ένα κρασοπότηρο λάδι. Επίσης την ορμήνεψε και πως θα τα χρησιμοποιήσει, την διαβεβαίωσε ότι σε ένα χρόνο θα κάνει παιδί και πράγματι η μάνα έκανε το πρώτο της κορίτσι. Το παιδί αυτό όμως η μάνα μου το έχασε από μάτι. Μία μέρα η μάνα μου κρατούσε το μικρό κορίτσι της στην αγκαλιά της και η γλωσσοφαγιά της γειτόνισσας της , που ήταν μία θεία της Κούλας του Γκαμπράνη, το έφαγε το κορίτσι. Όταν το είδε το κορίτσι στην αγκαλιά της μάνας μου της είπε, “Ου παλιόγρια που ήθελες παιδί!”. Το πρώτο παιδί της μάνας μου αμέσως λιποθύμησε και σε λίγο πέθανε. Αυτά συνέβησαν λίγο πριν απελευθερωθεί το Μέτσοβο από τους τούρκους. Οι γείτονές μας τούρκοι έφυγαν και αυτοί λίγο πριν από την απελευθέρωση γιατί ο σύζυγος φοροεισπράκτορας είχε πάρει μετάθεση για τα Γρεβενά. Στα 1915, η μάνα μου γέννησε τον αδελφό μου τον Θανασάκη και στα 1917 γέννησε εμένα. Η γειτόνισσά μας, που βοήθησε την μάνα μου πέθανε αμέσως μετά την εγκατάστασή της στα Γρεβενά.

11. Ο ΑΔΙΚΟΣ ΧΑΜΟΣ ΔΥΟ ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΩΝ ΣΤΗ ΦΟΝΤΑΝΑ ΦΟΥΡΑΙ

Ήμουν κορίτσι όταν θλιβερά νέα είχαν κυκλοφορήσει στο χωριό μας. Ένα απόσπασμα της χωροφυλακής σκότωσε άδικα δύο κτηνοτρόφους μετσοβίτες, γιατί τους θεώρησαν υπόπτους για απόκρυψη ληστών. Οι αθώοι ήταν ο Γιάννης Ότσιος και ο Γιώργης Τζαρούχης και τους δολοφόνησαν με ξυλοδαρμό στη μεριά “κρούτσε” τον πρώτο και στη μεριά της φοντάνα φούρλι τον δεύτερο. Εγώ τότε ήμουν δώδεκα χρονών και θυμάμαι πως ξεσηκώθηκε όλο το χωριό για το άδικο χαμό αυτών των ανθρώπων που δεν έφταιγαν καθόλου γιατί δεν είχαν ουδεμία σχέση με τους ληστές.

12. Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΚΟΥΤΣΙΑΜΑΝΗΣ

Ήταν ένας δραστήριος πρόεδρος της κοινότητας μας πριν από τον πόλεμο και φρόντιζε να έχει το χωριό μας παρουσία παντού. Σε πολλές εκδηλώσεις και εθνικές επετείους με έξοδα της κοινότητας πηγαίναμε αντιπροσωπεία αγόρια και κορίτσια με τις τοπικές ενδυμασίες του Μετσόβου και συμμετείχαμε χορεύοντας τους τοπικούς μας χορούς σε διάφορα μέρη. Το χωριό μας συμμετείχε και σε πολλές εκδηλώσεις που γινόταν στην Αθήνα εκείνο τον καιρό. Ο Κυριάκος Κουτσιαμάνης έκανε Πρόεδρος στο χωριό μας, από το 1935 μέχρι το 1941, μετά βγήκε στην Αντίσταση με τον ΕΛΑΣ.

13. Ο ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ο ΜΕΡΑΝΟΣ

Ήταν Δάσκαλος πολύ μορφωμένος και καλός άνθρωπος. Μετά τον πόλεμο του 1940 ήταν επίτροπος σε όλες τις εκκλησίες του χωριού και μαζί με τον Μόδεστο έκρυψαν το οπλισμό του ελληνικού στρατού στα ταβάνια των εκκλησιών. Ο κατοχικές δυνάμεις τους συνέλαβαν και τους φυλάκισαν. Όταν τους απελευθέρωσαν αργότερα ο Μέρανος πέθανε.

14. ΤΑ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ ΠΟΥ ΠΝΙΓΗΚΑΝ ΣΤΗΝ ΘΑΛΑΣΣΑ

Οι Ιταλοί είχαν συλλάβει το 1942 πολλούς μετσοβίτες για την αντιστασιακή τους δράση. Είχαν συλλάβει και τον αδελφό μου τον Θανασάκη με την κατηγορία ότι έφτυσε έναν ιταλό μέσα στο Μέτσοβο. Σε μία αποστολή με καράβι , των αιχμαλώτων μετσοβιτών , για την Ιταλία ήταν και τρεις μετσοβίτες. Ο Μπουσβάρος, ο Μπρίσης και ο Κουνοσκόβαρος. Δυστυχώς το πλοίο που τους μετέφερε στην Ιταλία βομβαρδίστηκε και αυτά παλικάρια πνίγηκαν στη θάλασσα. Το γεγονός αυτό συνέβη στις αρχές του 1943.

15. ΟΙ ΑΔΕΛΦΟΙ ΚΟΥΚΟΥΜΠΑΝΗ

Ήταν παιδιά του Γεωργίου Κουκουμπάνη που σπούδασαν και σταδιοδρόμησαν στην Αθήνα. Είχαν σπουδαίες θέσεις και υπήρξαν ευεργέτες του Μετσόβου.

16. Ο ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΤΣΙΠΟΥΡΗΣ

Ήταν πρόεδρος του χωριού όταν εγώ ήμουν κορίτσι και προσέφερε πολλά στο Μέτσοβο. Κατάγονταν από καλή οικογένεια και ήταν καλός άνθρωπος.

17. Ο ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΕΚΑΤΑΣ

Διετέλεσε πρόεδρος του χωριού και πρόσφερε πολλά στο χωριό. Τον λέγανε και καζάνα.

18. Ο ΓΙΩΡΓΗΣ Ο ΧΑΤΖΗΓΙΩΡΓΗΣ

Ο Χατζηγιώργης ήταν φαρμακοποιός και με τις γνώσεις του βοήθησε πολύ κόσμο. Πέθανε από καρδιά όταν εγώ ήμουν κορίτσι Επίσης ήταν , ένας χαρακτηριστικά ευτραφής και ευγενικός άνθρωπος.

19. Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ Ο ΜΙΧΑΛΑΚΗΣ Ο ΠΛΑΤΑΡΗΣ

Ο Μιχαλάκης ο Πλατάρης ήταν ένας από τους καλύτερους δασκάλους του Μετσόβου. Πρωτοδιορίστηκε ως δάσκαλος στο σχολείο που ήταν κάτω στον Άγιο Δημήτριο κοντά στην Παναγία. Όλος ο κόσμος το μολογούσε ότι από αυτόν έμαθε γράμματα. Ο Μιχαλάκης ο Πλατάρης έπαιζε και βιολί πάρα πολύ καλά.

20. Ο ΘΕΙΟΣ ΜΟΥ Ο ΜΠΑΡΜΠΑΓΙΩΡΓΗΣ ΤΟΠΗΣ

Ο Γεώργιος Τόπης ήταν αδελφός του πατέρα μου και αγαπημένος μου θείος. Ο γιος του είναι ο Βασιλάκης ο Τόπης. Ο θείος μου έφυγε με τους πρώτους έλληνες μετανάστες στην Αμερική κρυμμένος μέσα στα κάρβουνα του πλοίου. Μετά την επιστροφή του από την Αμερική άνοιξε ένα μαγαζί στο Μέτσοβο και τον έβαλε μέσα ο κόσμος γιατί δεν πλήρωναν τα βερεσέδια τους. Ο θείος μου ήταν τόσο καλός και δεν τους τα ζητούσε. Δεν θα ξεχάσω ποτέ το δώρο που μου έφερε από την Αμερική όταν επέστρεψε στο Μέτσοβο. Ήμουν τότε 15 χρονών και μου είχε φέρει ένα κολιέ για τον λαιμό.

21. Η ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΗΣ ΝΕΟΛΑΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑΞΑ

Το Καλοκαίρι το 1940 ήλθε στο Μέτσοβο, από την Αθήνα, ο Αρχηγός της νεολαίας του Μεταξά. Συγκέντρωσε την νεολαία του Μετσόβου στο δρόμο που είναι πάνω από το χωριό και έβγαλε έναν πατριωτικό λόγο. Στο χωριό μας κατάλαβαν πολλοί τότε ότι σε λίγο θα επέλθει ο πόλεμος. Στις εκδηλώσεις για την 4η Αυγούστου, στην Αθήνα η Κοινότητα έστειλε πάντοτε αντιπροσωπεία νέων με τοπικές ενδυμασίες του Μετσόβου. Εμένα δεν με άφησε ποτέ η μάνα να πάω.

22. Ο ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΗΛΗΣ

Ο Γεώργιος Καήλης ήταν πρώην αξιωματικός του στρατού και έμενε στη γειτονιά μου. Με τις κόρες του ήμουν αχώριστη φίλη. Ο Καήλης οργάνωσε το Ζερβικό αντάρτικο στο Μέτσοβο στην περίοδο της κατοχής.

23. ΟΙ ΑΓΩΓΙΑΤΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ΚΑΙ Η ΣΥΓΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΑΣ ΜΕ ΤΑ ΓΙΑΝΝΕΝΑ ΤΑ ΤΡΙΚΑΛΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΥΠΟΛΟΙΠΟ ΚΟΣΜΟ

Οι αγωγιάτες έκαναν ένα επάγγελμα, που ήθελε να έχεις δύναμη και μεγάλη καρδιά. Κυρίως ήταν επάγγελμα των ορεινών περιοχών, γιατί εκεί οι συγκοινωνίες εκείνο τον καιρό γίνονταν με τα ζώα, ενώ οι ίδιοι ήταν απαραίτητο να είναι και μπεσαλήδες. Κατά την περίοδο που αναφέρουμε –περίοδος του μεσοπολέμου– η συγκοινωνία με τα Τρίκαλα, δια μέσου των αλογοστράτων γινόταν μια φορά την εβδομάδα και έκαναν μιάμιση μέρα για να φτάσουν. Η αναχώρηση, γινόταν με τον καθιερωμένο αποχαιρετισμό των συγγενών. Ο αποχαιρετισμός των ταξιδιωτών για τα Τρίκαλα γίνονταν κοντά στο εικονοστάσι του πάρκου του Αγίου Γεωργίου. Το ξεπροβόδισμα των συγγενών, που επρόκειτο να ταξιδεύσουν στις παροικίες των Μετσοβιτών, Αίγυπτο, Ρουμανία, Κωνσταντινούπολη κ.α. γινόταν κοντά στο Μοναστήρι της Παναγίας, στο εξωκλήσι του κάτω Αγίου Αθανασίου στον Άραχθο ποταμό. Εκείνοι που ταξίδευαν για τα Γιάννενα ή την Ευρώπη, ακολουθούσαν το δρομολόγιο από την συνοικία του

Γκρίζιου και εκεί οι αγωγιάτες σταματούσαν, για να γίνει ο αποχαιρετισμός των συγγενών. Καθοδόν, τα καραβάνια σταματούσαν για ξεκούραση ή για διανυκτέρευση στα Χάνια, που βρίσκονταν στις αλογόστρατες.

Στο δρόμο προς τα Τρίκαλα υπήρχαν τα χάνια του Τριαντάφυλλου Χασταζέρη κοντά στον Ζυγό, του Κώστα Ζαμάνη στην Κουτσούφλιανη, του Παντούλη των Τσιοναραίων, του Τρύπα, και άλλα κοντά στην Καλαμπάκα. Οι αγωγιάτες που έκαναν τα δρομολόγια με τα Τρίκαλα ήταν ο Ναζίρης, ο Τάμπας, ο Σκα-μπαρίνας, οι Μπισαίοι κ.α. Οι αγωγιάτες που δούλευαν προς προς τα Γιάννενα ήταν, ο Κώστας Γεωργέλης και οι Τσιομαίοι. Το δρομολόγιο τους έκανε μια μέρα για να φτάσει. Όταν τα ποτάμια στην Μπαλντούμα είχαν είχαν πολύ νερό τα καραβάνια πέραναν με βάρκες. Οι Μετσοβίτες, όταν έφταναν στα Γιάννενα, σύχναζαν κυρίως στα χάνια του Παπαζήση και του Καλούτσια. Οι αγωγιάτες είχαν μεγάλη δύναμη και άντεχαν στις ταλαιπωρίες των ταξιδιών των, που πολλές φορές έπρεπε να φτάσουν και μέχρι στο Βουκουρέστι. Το τραγούδι του Ρόβα αναφέρεται σε έναν περίφημο αγωγιάτη που διέθετε τα ανωτέρω προσόντα. Το τραγούδι αυτό άρχιζε ως εξής: «Ο Ρόβας ξεκίνησε για την Βλαχιά να πάει, νύχτα σελώνει τ' άλογο νύχτα το καλιγώνει». Λίγο πριν από τον πόλεμο του '40 άρχισε η συγκοινωνία με τα Γιάννενα και τα Τρίκαλα με τα αυτοκίνητα, διότι πλέον είχε κατασκευαστεί ο αυτοκινητόδρομος, που συνέδεσε αυτές τις δύο πόλεις και με το Μέτσοβο. Αυτό ήταν η αιτία να σβήσει σιγά-σιγά και το επάγγελμα του αγωγιάτη.

24. ΆΛΛΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Μέχρι το τέλος του εμφυλίου πολέμου στο Μέτσοβο, διετέλεσαν επίσης στη Κοινότητά μας Πρόεδροι, ο Φούντας, ο Λουλακιάρης, ο Ρέκατας, ο Τσιαούσης κ.α. Το χωριό μας έγινε Δήμος το 1947. Την εποχή εκείνη είχε διοριστεί δήμαρχος ένας δικαστικός. Αργότερα έγιναν εκλογές και βγήκε δήμαρχος ο Τσιουτσιοπλάης.

25. ΟΙ ΕΒΡΑΪΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Προπολεμικά ζούσαν στο Μέτσοβο δύο αδέρφια εβραίοι μαζί με τις οικογένειές τους. Ήταν ο Ηλίας και ο Χαϊμάκης. Είχαν έλθει στην αρχή και πωλούσαν με τα καλαθάκια τους διάφορα ψιλικά, στους δρόμους και μετά πρόκοψαν και άνοιξαν μαγαζί στο χωριό μας. Εμείς με τη μάνα μου πηγαίναμε και ψωνίζαμε από αυτούς. Ποτέ δε μας έκλεβαν, ήταν πολύ δίκαιοι άνθρωποι. Μας έλεγαν κάποιες φορές: «Εσείς οι χριστιανοί αν ξέρατε να δοξάζατε τη θρησκεία σας θα τρώγατε με μαλαματένια κουτάλια».

Το μαγαζί τους ήταν κοντά στη γειτονιά μας και μια μέρα που είχε ψωνίσει η μάνα μου απ' αυτούς, δέχτηκε την επίσκεψη του Χαϊμάκη στο σπίτι μας. Είχε συμβεί το εξής: Το βράδυ που ο Χαϊμάκης είχε κλείσει το ταμείο του μαγαζιού του, βρήκε περισσεύμα δύο δραχμές. Θεώρησε ότι το δίφραγκο το κράτησε κατά λάθος από κάποιον πελάτη του και γι' αυτό πήγε σ' όλα τα σπίτια των πελατών του εκείνης της ημέρας και ήρθε τελευταία σ' εμάς. «Κυρα-Τόπαινα μήπως σου έλειψε ένα δίφραγκο από τα ρέστα που σου έδωσα;». Όταν η μάνα μου του απάντησε αρνητικά, τότε εκείνος της εξήγησε να του το κάνει «χαλάλι». Ήθελε και την άδεια της μάνας μου για να το κρατήσει. Ήταν δίκαιοι άνθρωποι. Το περιστατικό αυτό συνέβη γύρω στο 1930. Ο Ηλίας και ο Χαϊμάκης λέγονταν Τσάκοι. Η οικογένειά του, του πατέρα του, είχε έρθει από τα Γιάννενα όπως και η άλλη εβραϊκή Μετσοβίτικη οικογένεια του Ματαθία.

26. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΝΟΣ ΔΕΣΠΟΤΗ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ

Πριν από τον πόλεμο ζούσε στο χωριό μας ένας Δεσπότης –ας μην αναφέρουμε το όνομά του– που λειτουργούσε στο χωριό μου. Όταν γινόταν παρελάσεις στο χωριό μας καθόταν μπροστά, ενώ στους χορούς μας –πολλές φορές– χόρευε με το ράσο βγαλμένο. Όλοι στο χωριό νομίζαμε ότι ήταν ανύπαντρος αφού είχε πει ότι η γυναίκα με τα δύο παιδιά που συζούσε μαζί του, ήταν η αδελφή του. Όμως το μυστήριο της αγαμίας του Επισκόπου το έλυσαν δύο νέοι Μετσοβίτες, μια φορά όταν έβαλαν σκάλα στο παράθυρο του σπιτιού του ένα βράδυ και διαπίστωσαν ότι η δήθεν αδελφή του ήταν η γυναίκα του! Εκείνοι οι ριψοκίνδυνοι νέοι ήταν ο Νίκος ο Αγγέλης και ο Γεράκης.

Μέτσοβο 1945
Οι συγχωριανοί μου στην πλατεία του χωριού.

Μέτσοβο 1930
Οι οργανοπαίχτες του χωριού μας.

*Μέτσοβο 1930
Οι αρχές και οι χωριανοί μου.*

*Μέτσοβο, αρχές του 19ου αιώνα...
Η οικογένεια Δάλλα σύζυγος Ελένη Τόπη με τους συγγενείς τους.*

Ζ'

ΤΑ ΗΘΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΜΑΣ
ΣΤΙΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΕΚΔΗΛΩΣΕΙΣ

1. ΤΑ ΠΑΝΗΓΥΡΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ ΠΡΟΠΟΛΕΜΙΚΩΣ

Ένα μεγάλο πανηγύρι γινόταν της Παναγίας με πανηγυρική λειτουργία στην Μητρόπολή μας την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Επίσης πανηγύρια γινόταν της Αγίας Παρασκευής όταν γιόρταζε η Εκκλησία μας, του Αγίου Παντελεήμονος του οποίου η εκκλησία ήταν κοντά στο σπίτι μας και άλλα. Όλοι πηγαίναμε στις εκκλησίες μας. Την ημέρα της Αγίας Παρασκευής γινόταν χορός. Χωριστά χόρευαν οι άντρες και χωριστά χόρευαν οι γυναίκες. Οι γυναίκες χόρευαν από τη μέσα μεριά του κύκλου. Οι καλύτερες χορεύτριες ήταν τα κορίτσια του Κοάλα. Ιδίως η Μαρία του Κοάλα. Ωραία χόρευαν και τραγουδούσαν και άλλες φιλενάδες μου όπως η Λουΐζα του Γκίκα, η Βικτώρια του Μπαντεμπούλη, τα κορίτσια του Καΐλη και άλλα κορίτσια. Υπήρχαν σπουδαίοι οργανοπαίκτες που έπαιζαν μουσική στους χορούς μας. Μεταξύ αυτών ήταν ο Νικόλας ο Μπάος, ο Τσιάκης ο Μπάος, ο Προκόπης με το ξακουστό παίξιμο του βιολιού του και άλλοι. Σπουδαίο πανηγύρι γινόταν στη γιορτή του Προφήτη Ηλία όπου γινόταν μεγάλο γλέντι, ενώ έμποροι από παντού έρχονταν εκεί για να πουλήσουν τηνπραμάτεια τους.

Η βρύση φανταναράτσι μας έδινε το κρυστάλλινο νερό της που δρόσιζε όλους τους ανθρώπους. Στην Γκούρα γινόταν οι περίπατοι για το νυφοδιάεγμα. Οι περίπατοι των κοριτσιών γινόταν χωριστά από τούς περιπάτους των ανδρών και οι άνδρες βάδιζαν πάντα από πίσω για να διαλέξουν η να πειράξουν τα κορίτσια. Τέλος μεγάλη γιορτή γινόταν και την ημέρα του Αγίου Γεωργίου στον Προαύλιο χώρο της Εκκλησίας του Αγίου. Στον Άγιο Γεώργιο, την εποχή της κλεπτοκρατίας έρχονταν κρυφά την νύκτα για να κάνουν την προσευχή τους οι κλέφτες. Εκεί άφηναν τα τάματά τους όπου τα εύρισκε η νεωκόρος του Αγίου Γεωργίου, η Ελένη του Σταυράκη η μάννα της Χαρίκλειας, που τα παρέδιδε στους επιτρόπους της εκκλησίας. Πολλές φορές οι κλέφτες ειδοποιούσαν και τον παπά του Αγίου Γεωργίου για να κάνουν νυκτερινές λειτουργίες στην εκκλησία του Αγίου , για να μην τους αναγνωρίσουν ενώ ο παπάς ποτέ δεν τους προόδιε,γιατί η εκκλησία μας είναι και για τους αμαρτωλούς.

2. ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ ΚΑΙ Η ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ ΤΟΤΕ

Οι ημέρες των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς είχαν ξεχωριστή σημασία κατά την περίοδο του μεσοπολέμου στο Μέτσοβο. Όλοι οι

Μετσοβίτες εκκλησιάζονταν με ευλάβεια στις εκκλησιές των ενοριών των και στις μέρες των εορτών αυτών ανταλλάσσαμε ευχές με την καρδιά μας. Επίσης επισκεπτόμασταν εκείνους που γιόρταζαν.

Οι βαρείς χειμώνες με τα πολλά χιόνια έδιναν μία ξεχωριστή ομορφιά στο Μέτσοβο στις άγιες ημέρες των Χριστουγέννων και της πρωτοχρο- νιάς. Τα κάλαντα των παιδιών συμπλήρωναν την αρμονία του χειμωνιάτι- κου τοπίου του Μετσόβου, την παραμονή των Χριστουγέννων, κατά τα μεσάνυχτα με τα εξής λόγια. “Καλήν ημέραν άρχοντες άν είναι ορισμός σας κ.λ.π.”. Επίσης τραγουδούσαν και τα βλάχικα κάλαντα με τα εξής λόγια” Κολίντε μελίντε γειά χαρά καλμέρα ντάνιου κολάκα τέτα, ντούμ ντού πού ούσια ”. Κατά την Πρωτοχρονιά τα παιδιά τότε, τραγουδούσαν τα κάλαντα της ημέρας εκείνης όπως “Αρχιμηνιά και αρχιχρονιά ψιλή μου δένδρο λιβανιά”, “Πάει ο παλιός ο χρόνος” και το ”Άγιος Βασίλης έρχεται από την Καισαρεία”. Πάντοτε στα κάλαντα δίναμε στα παιδιά χρήματα και γλυκά.

Όλοι οι εορτάζοντες έκαναν τραπέζια στους συγγενείς τους εκείνες τις μέρες. Στις επισκέψεις πρόσφεραν πάντα γλυκά του κουταλιού ενώ το νεραντζάκι ήταν το σπουδαιότερο γλυκό από αυτά. Το πρώτο φαγητό που προσféρανε πάντοτε στις μέρες των Χριστουγέννων ήταν το σπιφάδο. Η Μάνα μου η Μαρούσιω ήταν άριστη μαγείρισσα στο σπιφάδο. Το σπιφά- δο το έφτιαχναν με κρέας μοσχαρίσιο, κρεμμύδια και φρέσκια ντομάτα. Τα υπόλοιπα φαγητά που προσféρανε εκείνες τις μέρες ήταν ο τσιορβάς, πού ήταν σούπα και οι εκλεκτές μετσοβίτικες πίτες και άλλα. Η βασιλό- πιτα γινόταν από φύλλα πού φτιάχναμε εμείς και ρίχναμε μέσα κρέας, καλά βρασμένο, χυλοπίτες και αυγά αναλόγως. Στην βασιλόπιτα μας βάζαμε και το φλουρί για τον τυχερό της χρονιάς, για εκείνον που θα του έπεφτε ο παράς. Επίσης τις μέρες αυτές φτιάχναμε τα χρυστόψωμα και τα Χριστούγεννα την τηγανιά από χοιρινό κρέας. Οι Χρίστηδες γιόρταζαν την δεύτερη ημέρα των Χριστουγέννων.

3. Η ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Η Πρωτομαγιά γιορτάζονταν με νταούλια και όργανα με χορούς και τραγούδια στην εξοχή. Την Πρωτομαγιά εκείνα τα χρόνια ο κόσμος που πήγαινε στις Πολιτείες έκοβε από ένα κομμάτι κλαδιού από οξιά και το κρέμαγε στην πόρτα των σπιτιών η το έβαζε μέσα σε ένα βάζο. Το κλω-

νάρι αυτό το λέγαμε “Μάιου”. Μερικοί μασούσαν τα φύλλα του για να τους βρει το καλό όπως έλεγαν. Το έθιμο αυτό σύμφωνα με τις ιστορίες των παλιών μετσοβιτών, ήταν πολύ αρχαίο.

4. Η ΚΑΘΑΡΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Την καθαροδευτέρα νηστεύαμε και για να κρατήσουμε την νηστεία μας οι γονείς μας έλεγαν, ότι θα φάμε μόνον όταν θα πιάσουμε ένα που- λάκι. Αυτό ήταν αδύνατο για μας τα παιδιά και έτσι μέχρι το βράδυ που δεν πιάναμε ποτέ πουλί δεν τρώγαμε και συνεπώς νηστεύαμε αναγκα- στικά. Εμείς οι γυναίκες κρατούσαμε την νηστεία μας για ένα τρίμηρο. Τα ελεύθερα κορίτσια, την καθαροδευτέρα , έβαζαν ένα μικρό κορίτσι να ζυμώσει μία κουλούρα που την έτρωγαν μόνον αυτές. Έτσι θα γινόταν καλότυχες και θα συναντούσαν τον άντρα της ζωής τους. Όλοι ντυνόμα- σταν μασκαράδες και γυρνούσαμε στην πλατεία. Επίσης την καθαροδευ- τέρα κάναμε επισκέψεις στα φιλικά μας σπίτια.

5. Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ ΚΑΙ Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Τις ημέρες εκείνες όλοι οι Μετσοβίτες πήγαιναν στις εκκλησιές των ενοριών των . Την Μεγάλη Πέμπτη κρεμούσαμε στα σπίτια μας κόκκινα πανιά που συμβόλιζαν το αίμα του Χριστού που θα σταυρώνονταν. Επίσης φέρναμε κόλλυβα για τους νεκρούς στις εκκλησιές μας. Την ίδια μέρα βάφαμε και τα κόκκινα αυγά και φτιάχναμε το ψωμί του Πάσχα ,τις Πασκόρες και τα κουλουράκια μας. Την Μεγάλη Παρασκευή τα κορίτσια στόλιζαν τους επιτάφιους των εκκλησιών των ενοριών των, με λουλούδια που μαζεύονταν από την εξοχή και το βράδυ όλος ο κόσμος ακολουθούσε τον επιτάφιο της δικής του εκκλησίας. Το Μεγάλο Σάββατο συμμετείχαμε στην λειτουργία της Αναστάσεως με μεγάλη χαρά. Όλοι επιδιώκαμε να πιάσουμε στον αέρα τις δάφνες που σκορ- πούσε ο παπάς στην Ανάσταση προκειμένου να τις βάλουμε στο εικο- νοστάσι μας. Το Πρωί της Κυριακής του Πάσχα τα μικρά παιδιά τρα- γούδαγαν στα σπίτια το “Χριστός Ανέστη” και οι νοικοκυρές τα έδιναν κόκκινα αυγά, κουλούρια και γλυκά. Με λαμπρότητα όμως γιορτάζο- νταν η Γιορτή της Δεύτερης Ανάστασης. Ξεκίναγε η μεγάλη λιτανεία

από την Μητρόπολη του Μετσόβου για να καταλήξει στον Άγιο Γεώργιο όταν γιόρταζε. Όλοι φορούσαμε τις παραδοσιακές μας στολές και το μεσημέρι ψήναμε το αρνί μας στη σούβλα. Τότε γλεντούσαμε, διασκεδάζαμε και χορευάμε όλοι μαζί.

6. Ο ΓΑΜΟΣ ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ

Ο γάμος στο Μέτσοβο, άρχιζε από τη Πέμπτη. Την ημέρα της Πέμπτης, εμείς, φτιάχναμε τη μαγιά και το βράδυ φτιάναμε τα ψωμιά για το τραπέζι του γάμου. Τα μοίραζαν τα καλέσματα νέα κορίτσια που φόραγαν ποδιές κόκκινες. Σε πολλά καλέσματα βάζαμε και ποδιές μαζί. Αυτό σήμαινε, πως σε όποιον βάζαμε την ποδιά, τον καλούσαμε για να έλθει να μας βοηθήσει στην προετοιμασία του γάμου. Μετά το πιάσιμο της μαγιάς του ψωμιού, γλεντούσαμε στο στο σπίτι της νύφης μέχρι το βράδυ. Αργά το βράδυ, σύμφωνα με το έθιμο, την ίδια ημέρα, ο πατέρας της νύφης μετρούσε την προίκα της στον πατέρα του γαμπρού. Την Παρασκευή νωρίς το πρωί, αρχίζαμε το σφάξιμο των αρνιών πάλι με φαγοπότι και γλέντι και συγχρόνως τα ψήναμε όλη την ημέρα για να τα έχουμε έτοιμα για την Κυριακή. Την ημέρα του Σαββάτου παραμονή του γάμου φτιάχναμε τις πίτες τις κασσιάτες που θα τις προσφέραμε στο τραπέζι.

Την ίδια μέρα, με συνοδεία οργάνων και συγγενών, πηγαίναμε την προίκα στο σπίτι του γαμπρού με μουσική. Την προίκα την κρατούσαν σε πομπή, στα χέρια τους αγόρια και κορίτσια. Ο γαμπρός υποδέχονταν την προίκα και έδιδε στους φέροντες χρήματα. Στο σπίτι του γαμπρού ακολουθούσε χορός και γλέντι. Η πεθερά της νύφης έβαζε το μαντήλι των αρραβώνων, στο λαιμό της αδελφής της νύφης η της εξαδέλφης της και κρεμούσε μια λίσρα. Το μαντήλι αυτό, θα το φορούσε η νύφη στην πλάτη της, όταν θα πήγαινε με τα μετσοβίτικα για να στεφανωθεί. Την Κυριακή το πρωί, μετά τις 10, πηγαίνανε παιδιά από την γαμπρό στην Πλατεία, για να φέρουν τα όργανα πατινάδα για το σπίτι του γαμπρού. Κατόπιν, με τα όργανα μπροστά, ξεκίναγε η πομπή από το σπίτι του γαμπρού, για το σπίτι του κουμπάρου. Ο γαμπρός μέχρι το σπίτι του κουμπάρου συνοδεύονταν από δύο ανύπαντρα κορίτσια. Η πομπή μετά, αφού έπαιρνε τον κουμπάρο, που και αυτός θα κέρναγε, ξεκίναγε πάλι για το σπίτι του γαμπρού έχοντας μπροστά το σφαγμένο αρνί και τις λαμπάδες. Από το σπίτι του γαμπρού ξεκίναγε πάλι η πομπή, με τον γαμπρό στολισμένο για το σπίτι της νύφης.

Οι άνθρωποι του γαμπρού μόλις φτάσουν στο σπίτι της νύφης, φροντίζουν να την βγάλουν από το δωμάτιο της. Στο σπίτι της νύφης κέρναγαν γλυκό και έριχναν ρύζι. Η αδελφή της νύφης κέρναγε στη μέση του γαμπρού ένα μαντήλι και ένα άλλο το κέρναγε στη μέση του βλάμη. Η πεθερά της νύφης πάλι τοποθετούσε ένα ζευγάρι παπούτσια στα πόδια της, τα οποία τελικά δεν τα φόραγε γιατί γέμιζαν από δώρα. Στο σπίτι της νύφης πάλι, τραγουδούσαμε και τα τραγούδια, «νεραντζούλα φουντωμένη που είναι τα άνθη σου», «Σαράντα πέντε Κυριακές και εξήντα δύο Δευτέρες», «μια Παρασκευή πρωί μικρούλα μου και ένα Σαββάτο βράδυ», «Μαγγιόλα Τζίντζι Μάρμαρε» και άλλα. Μετά ξεκινούσαμε όλοι μαζί για την εκκλησία, για την τελετή του γάμου. Η σειρά της πομπής ήταν η εξής: Μπροστά πήγαινε ο κουμπάρος και το σόι του, ακολουθούσε η νύφη με δύο πρώτα εξαδέλφια της που την κρατάγαν από την μέση, κατόπιν ακολουθούσαν οι γονείς του γαμπρού, οι γονείς της νύφης και τέλος ο υπόλοιπος κόσμος. Στο τέλος της πομπής ακολουθούσε ο γαμπρός που τον συνόδευαν κορίτσια με μετσοβίτικες στολές. Την όλη πομπή την συνόδευαν απαραίτητως και τα όργανα. Μετά την τέλεση του μυστηρίου ακολουθούσε τρικούβερο γλέντι, ενώ στο χορό υπήρχε πάντα μια σειρά.

Πρώτος χόρευε ο κουμπάρος και το σόι του, μετά η νύφη και ο γαμπρός και κατόπιν οι υπόλοιποι. Το γλέντι άρχιζε με το τραγούδι «Σε τούτη τάβλα που είμαστε». Μετά το τέλος του γλεντιού γίνεται η επιστροφή στο σπίτι του γαμπρού. Η πεθερά της νύφης περίμενε στην πόρτα, έχοντας βάλει έξω από αυτήν και ένα τσεκούρι. Αυτό σήμαινε ότι οι νεόνυμφοι πρέπει να είναι γεροί σαν το σίδερο. Στο σπίτι πάλι, ο γαμπρός έβγαζε το πέπλο της νύφης και ο κουμπάρος το τοποθετούσε ανάμεσα στο γαμπρό και την νύφη. Η νύφη πάλι, φίλαγε το χέρι της πεθεράς της και αυτό συμβόλιζε τον σεβασμό που έπρεπε να είχε προς αυτήν. Τέλος η νύφη χαιρετούσε και φίλαγε το χέρι των καλεσμένων που είχαν κάποια ηλικία και εκείνη της πρόσφεραν δώρα σε χρήματα. Κατά την πρώτη εβδομάδα μετά τον γάμο οι νεόνυμφοι καλούνταν σε τραπέζι από τους στενούς συγγενείς τους.

7. ΕΝΑ ΕΘΙΜΟ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΝΥΜΦΟΥΣ

Δέκα πέντε μέρες μετά τον γάμο έφερναν όλοι μαζί τους νεόνυμφους στην εκκλησία. Στην πομπή προπορεύονταν ο γαμπρός με τους βλαμάδες. Κατόπιν ακολουθούσε η συνοδεία της νύφης, που αποτελούνταν από πολ-

λές γυναίκες που φόραγαν μαντήλι μεταξωτό στις πλάτες είτε ήταν παντρεμένες είτε ήταν ανύπαντρες. Στην εκκλησία τους περίμενε ο Επίτροπος που έδινε από ένα λουλούδι στο γαμπρό, την νύφη και τους βλαμάδες. Εκείνοι δίνανε χρήματα στην εκκλησία. Μετά όλοι επέστρεφαν στο σπίτι της καινούργιας οικογένειας για να προσφέρουν στον κόσμο τηγανίτες και πουρικά. Τα πουρικά ήταν διάφορα ζαχαράτα και κουφέτα. Τέλος προσφέρονταν και φαγητό στους καλεσμένους. Τα φαγητά ήταν διάφορα ενώ ο κουμπάρος σ’ αυτήν την γιορτή είχε ξεχωριστό τραπέζι. Με τα φαγητά προσφέρονταν και τα καλύτερα κρασιά.

Η’

ΟΙ ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΕΣ ΠΙΤΕΣ ΚΑΙ ΤΑ
ΦΑΓΗΤΑ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ

Η ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥΣ

1. ΠΙΤΑ ΠΛΑΣΤΟΣ Η ΠΙΣΠΙΛΙΤΑ

Στην αρχή παίρνουμε παζί, λάπατο και 4 με 5 πράσα. Όλα αυτά τα κόβουμε ψιλά, τα ανακατεύουμε, τα πλένουμε και τα αφήνουμε να στραγγίσουν. Προσθέτουμε σ’ αυτά το ανάλογο λάδι και το τυρί φέτα σε κομματάκια. Αλείφουμε το ταψί κατόπιν με λάδι και φυτίνη. Το αλεύρι μπομπότα το κοσκινίζουμε καλά, με το χέρι ρίχνουμε το αλεύρι μπομπότα πάνω στο ταψί ώστε το λάδι να καλυφθεί. Έπειτα ρίχνουμε τα λαχανικά [το παζί, το λάπατο και τα πράσα] στο ταψί και λίγο νερό γύρω - γύρω στις άκρες καθώς και στη μέση για να μαλακώσει το υλικό. Τέλος ρίχνουμε αλεύρι μέχρι να σκεπαστούν τα λάχανα και κατόπιν ρίχνουμε λάδι με το κουτάλι από πάνω. Όταν μαλακώσει η πίτα, δηλαδή δεν έχει μείνει αλεύρι αμούσκευτο, τη βάζουμε στο φούρνο χαραγμένη με το μαχαίρι για να ψηθεί καλύτερα. Οι ποσότητες των υλικών ρυθμίζονται ανάλογα με τα γούστα και το λάδι είναι καλύτερα να είναι ελαιόλαδο.

2. ΠΙΤΑ ΜΕ ΛΑΧΑΝΑ Η ΠΙΤΑ ΚΟΥ ΒΙΑΡΤΖΕΑ

Στην αρχή ζυμώνουμε άσπρο αλεύρι και με αυτό φτιάχνουμε τα φύλλα σε πάχος και σε αριθμό ανάλογα με την επιθυμία μας. Αλείφουμε το ταψί με ελαιόλαδο μόνον και απλώνουμε δύο φύλλα. Ραντίζουμε τα φύλλα από πάνω με λάδι ανάλογο και κατόπιν ρίχνουμε μία στρώση από λαχανικά τα οποία πρέπει να έχουν μέσα τους μικρά κομματάκια τυριού φέτα. Τα λαχανικά είναι νόστιμο να αποτελούνται από λάπατο μαζί και πράσα τα οποία πρέπει να είναι ψιλοκομμένα,να έχουν πλυθεί πολύ καλά και να είναι στραγγισμένα. Έπειτα απλώνουμε από πάνω άλλο φύλλο που το ραντίζουμε με λάδι και συνεχίζουμε ρίχνοντας πάνω του άλλη στρώση με λαχανικά και ψιλοκομμένο τυρί. Οι στρώσεις και τα φύλλα γίνονται ανάλογα με τις επιθυμίες μας. Η κανονική πίτα χρειάζεται 8-9 φύλλα και το σκέπασμά της χρειάζεται 2 φύλλα πάντοτε.

Τέλος χαράζουμε την πίτα σε κομμάτια , για να την ψήσει έτσι καλύτερα ο φούρνος και από πάνω της ρίχνουμε λίγο λάδι με το κουτάλι.

3. ΠΙΤΑ ΚΑΣΙΑΤΑ

Πρώτα ζυμώνουμε άσπρο αλεύρι στο οποίο έχουμε ρίξει λίγο αλάτι και λάδι. Αλείφουμε το ταψί με λάδι και φυτίνη. Κόβουμε το ζυμάρι σε μπάλες και τις απλώνουμε στο ταψί με τη βέργα σε χοντρά φύλλα. Απλώνουμε το πρώτο χοντρό φύλλο και βάζουμε από πάνω του κομμάτια τυριού φέτα με λάδι και βούτυρο πού τα ρίχνουμε με το κουτάλι. Μπορούμε να συνεχίσουμε τις στρώσεις με τα χοντρά φύλλα 4 η 5 φορές ανάλογα με τις επιθυμίες μας. Τέλος παίρνουμε όλες τις στρώσεις των χοντρών φύλλων και τις κάνουμε μία μπάλα που την απλώνουμε ξανά στο ταψί με το χέρι. Αφού ρίξουμε από πάνω ξανά λάδι με βούτυρο, χαράζουμε την πίτα σε κομμάτια για να την ψήσει καλύτερα ο φούρνος.

4. ΠΙΤΑ ΡΥΖΟΠΙΤΑ Η ΠΙΤΑ ΝΤΙ ΡΙΖΟΥ

Η πίτα αυτή γίνεται με 5 η 6 φύλλα από αλεύρι άσπρο που το ζυμώνουμε. Τα φύλλα τα φτιάχνουμε μεγαλύτερα από το ταψί, για να γυρίσουμε αργότερα τις άκρες τους και να κατασκευάσουμε τον κύρο της γύρω-γύρω. Αλείφουμε το ταψί με ελαιόλαδο και στρώνουμε μαζί δύο η τρία φύλλα που τα ραντίζουμε με λάδι, ένα στο στρώσιμο τους. Κατόπιν βάζουμε σ’ αυτό γάλα, λίγο αλάτι και λίγη καλοπλυμένη σταφίδα. Βράζουμε λίγο ακόμη το υλικό και μετά το στρώνουμε πάνω στα φύλλα πού έχουν στρωθεί. Πάνω από το υλικό απλώνουμε 2 φύλλα, μετά γυρίζουμε όλα τα φύλλα, για να κάνουμε τον κόθρο και ρίχνουμε από πάνω λάδι με το κουτάλι. Τέλος χαράζουμε την πίτα σε κομμάτια και την βάζουμε στο φούρνο για ψήσιμο.

5. ΠΙΤΑ ΚΡΕΑΤΟΠΙΤΑ Η ΠΙΤΑ ΝΤΙ ΚΑΡΝΕ

Για να γίνει η πίτα ντι κάρνε πρέπει να ζυμώσουμε άσπρο αλεύρι για να φτιάξουμε από την ζύμη 3 η 4 φύλλα για την στρώση της. Κατόπιν βράζουμε καλά ψιλοκομμένο κρέας από μοσχάρι και στον δεύτερο ζωμό του [τον πρώτο τον πετάμε] βράζουμε χυλοπίτες στις οποίες ρίχνουμε αλάτι και πιπέρι αναλόγως. Το βρασμένο υλικό πρέπει να κρυώσει για να στρωθεί στο ταψί και από πάνω του ρίχνουμε λίγο τριμμένο κασέρι. Την πίτα αυτή δεν την σκεπάζουμε με φύλλα,

αλλά ρίχνουμε το ανάλογο λάδι με το κουτάλι λίγο πριν την βάλουμε για ψήσιμο στο φούρνο.

6. ΠΙΤΑ ΤΥΡΟΠΙΤΑ Η ΠΙΤΑ ΝΤΙ ΚΑΣΙΟΥ

Η πίτα αυτή γίνεται από αλεύρι άσπρο που το ζυμώνουμε σε 6 η 7 φύλλα. Τα φύλλα τα φτιάχνουμε μεγαλύτερα από το ταψί για να γυρίσουμε αργότερα τις άκρες τους και να κατασκευάσουμε τον κόθρο της γύρω - γύρω. Το υλικό πού θα στρώσουμε στην πίτα το φτιάχνουμε από τυρί φέτα, τριμμένο που το ανακατεύουμε με αυγά, ανάλογα με την επιθυμία μας. Στην αρχή, αλείφουμε το ταψί με λάδι, κατόπιν απλώνουμε ένα φύλλο, συνεχίζουμε δε ρίχνοντας από πάνω λίγο λάδι με το κουτάλι. Επίσης στρώνουμε κατά τον ίδιο τρόπο, άλλα 2 φύλλα και από πάνω απλώνουμε τη τροφή, δηλαδή το υλικό μας από τυρί και αυγά. Στην συνέχεια θα απλώσουμε 1 η 2 φύλλα πάνω, κατά τον τρόπον που αναφέραμε και μετά από πάνω τους θα στρώσουμε και άλλη τροφή. Τέλος σκεπάζουμε την πίτα με 1 η 2 φύλλα, ρίχνουμε λίγο λάδι με το κουτάλι, χαράζουμε την πίτα σε κομμάτια και την βάζουμε στο φούρνο για ψήσιμο.

7. ΠΙΤΑ ΠΡΑΣΟΠΙΤΑ Η ΠΙΤΑ ΝΤΙ ΠΡΑΣΙΟΥ

Στην αρχή ζυμώνουμε άσπρο αλεύρι και κάνουμε τα φύλλα σε πάχος και σε αριθμό ανάλογα με την επιθυμία μας. Αλείφουμε το ταψί με ελαιόλαδο μόνο και απλώνουμε δύο φύλλα που προεξέχουν από το ταψί για να γυρίσουμε μετά αυτά και να κάνουμε τον κόθρο της πίτας. Ραντίζουμε τα φύλλα από πάνω ένα με το λάδι και μετά ρίχνουμε μία στρώση από πράσα ψιλοκομμένα που περιέχουν και μικρά κομματάκια τυριού φέτα. Τα πράσα πρέπει να είναι καλά καθαρισμένα και να έχουν πλυθεί και στραγγιστεί επίσης καλά. Έπειτα απλώνουμε από πάνω άλλο φύλλο που το ραντίζουμε με λάδι και συνεχίζουμε ρίχνοντας από πάνω και άλλη στρώση, με ψιλοκομμένα πράσα και κομμάτια τυριού φέτα. Οι στρώσεις και τα φύλλα γίνονται ανάλογα με τις επιθυμίες μας. Η κανονική πίτα χρειάζεται 6-7 φύλλα και το σκέπασμα της χρειάζεται 2 φύλλα πάντοτε. Τέλος χαράζουμε την πίτα σε κομμάτια , ρίχνουμε από πάνω της λίγο λάδι με το κουτάλι και την βάζουμε στο φούρνο για ψήσιμο. Η πρασόπιτα είναι χαρακτηριστική πίτα του Μετσόβου και όταν ψήνεται σε γάστρα γίνεται πολύ νόστιμη.

8. ΠΙΤΑ ΜΕ ΤΡΑΧΑΝΑ

Η πίτα αυτή γίνεται με 6 η 7 φύλλα από άσπρο αλεύρι που ζυμώνουμε εμείς. Τα φύλλα τα φτιάχνουμε μεγαλύτερα από το ταψί για να γυρίσουμε αργότερα τις άκρες του και να γίνει ο κόθρος της πίτας. Αλείφουμε το ταψί με ελαιόλαδο και στρώνουμε μαζί 3 με 4 φύλλα που τα ραντίζουμε με λάδι ένα στο στρώσιμό τους. Το υλικό της στρώσης αποτελείται από βρασμένο τραχανά με τυρί και το ρίχνουμε στο ταψί μόνο όταν κρυώσει. Την στρώση την σκεπάζουμε με 2 η 3 φύλλα τα οποία ραντίζουμε με λάδι ένα-ένα. Τέλος γυρίζουμε τα φύλλα στις άκρες τους για να κάνουμε τον κόθρο και χαράζουμε την πίτα σε κομμάτια πριν την βάλουμε στον φούρνο.

9. ΚΟΛΟΚΥΘΟΠΙΤΑ Η ΠΙΤΑ ΝΤΙ ΚΟΥΡΚΟΥΜΠΕΤΑ

Για να φτιάξουμε αυτή την πίτα παίρνουμε πρώτα ένα κολοκύθι τρυφερό που το κόβουμε στη μέση. Έπειτα βγάζουμε τα σπόρια του και κατόπιν το ξανακόβουμε σε φέτες αφαιρώντας την φλούδα του. Χρησιμοποιούμε μόνον το εσωτερικό μέρος του κολοκυθιού το οποίο λειώνουμε με το χέρι για να γίνει πολτός. Κατόπιν ρίχνουμε σ’ αυτό αλάτι και αυγά κτυπημένα με ζάχαρη ανάλογα με τα γούστα μας. Μετά θα βράσουμε το κολοκύθι στη κατσαρόλα και θα το στραγγίσουμε για να φύγει η σκληράδα του. Επίσης πρέπει να φτιάξουμε 5 η 6 φύλλα από άσπρο αλεύρι, μεγαλύτερα από το ταψί μας , ώστε να τα γυρίσουμε πριν το ψήσιμο γύρω-γύρω για να γίνει ο κόθρος που θα συγκρατήσει στο ταψί το λειωμένο κολοκύθι. Απλώνουμε στο ταψί μας 2 η 3 φύλλα ως βάση, στρώνουμε το υλικό μας στην πρώτη στρώση και ρίχνουμε σ’ αυτήν λίγο ρύζι καθαρισμένο και το οποίο έχουμε πλύνει καλά. Σκεπάζουμε την πρώτη στρώση με δύο φύλλα λα και ρίχνουμε πάνω της λίγο λάδι με το κουτάλι καθώς και λίγη ζάχαρη εάν την θέλουμε γλυκιά. Συνεχίζουμε την δεύτερη στρώση με το υπόλοιπο υλικό και με τον ίδιο τρόπο.

Τέλος, σκεπάζουμε την δεύτερη στρώση με 1 η 2 φύλλα , ρίχνουμε λίγο λάδι με το κουτάλι και λίγη ζάχαρη. Το μέρος των φύλλων που προεξέχουν από το ταψί, το στρίβουμε μέχρι στο μέσα μέρος της στεφάνης αυτού για να κάνουμε τον κόθρο της πίτας. Χαράζουμε σε κομμάτια την πίτα για να ψηθεί καλύτερα στο φούρνο. Η πίτα ντι κουρκουμπέτα η κολοκυθόπιτα εάν ψηθεί στην γάστρα με προσοχή γίνεται ακόμη νοστιμότερη.

10. ΠΙΤΑ ΜΙΝΤΙΤΑ

Η πίτα αυτή γίνεται από αλεύρι μπομπότα [καλαμποκίσιο], από κολοκύθι τρυφερό και από αυγά με ζάχαρη. Στην αρχή ζυμώνουμε το αλεύρι του καλαμποκιού. Δεν φτιάχνουμε φύλλα. Έστερα κόβουμε στη μέση το κολοκύθι, βγάζουμε τα σπόρια του, το ξανακόβουμε σε φέτες και αφαιρούμε την φλούδα του. Το εσωτερικό μέρος του κολοκυθιού το λειώνουμε με το χέρι για να γίνει πολτός. Τον πολτό του κολοκυθιού τον ρίχνουμε μέσα στο ζυμάρι της μπομπότας και προσθέτουμε σ’ αυτά δύο αυγά κτυπημένα με ζάχαρη. Ξαναζυμώνουμε για λίγο όλα τα παραπάνω υλικά και αφού αλείψουμε το ταψί με ελαιόλαδο , στρώνουμε όλο το υλικό στο ταψί σε μία στρώση την οποία πατούμε μερικές φορές με τις άκρες των δακτύλων των δύο χειρών σαν να μουντζώνουμε την πίττα. Τέλος χαράζουμε την πίτα σε κομμάτια , ρίχνουμε από πάνω της λίγο λάδι με το κουτάλι και μετά την βάζουμε στον φούρνο.

11. ΠΙΤΑ ΓΑΛΑΤΟΠΙΤΑ Η ΠΙΤΑ ΝΤΙ ΛΑΠΤΕ

Στην αρχή ζυμώνουμε άσπρο αλεύρι και φτιάχνουμε 4 φύλλα μεγαλύτερα σε μέγεθος από το ταψί μας. Το μέρος των φύλλων που προεξέχει στριφογυρίζεται ώστε να γίνει ο κόθρος της πίτας. Αλείφουμε το ταψί με λίγο ελαιόλαδο και στρώνουμε ως βάση 2 φύλλα. Έστερα λειώνουμε λίγο βούτυρο και το βράζουμε με μισό κιλό πρόβιο γάλα στο οποίο ρίχνουμε ζάχαρη και κανέλλα αναλόγως. Στο τέλος της βράσης θα ρίξουμε και 3 η 4 αυγά κτυπημένα, αλλά θα τα ρίξουμε μόνον όταν αυτή θα έχει κρυώσει. Εάν η βράση δεν έχει κρυώσει και ρίξουμε τα αυγά, τότε αυτά θα κοπούν και θα γίνουν γρουμπούλια. Κατόπιν θα ρίξουμε την πρώτη στρώση του υλικού μας, το σκεπάζουμε με ένα φύλλο και συνεχίζουμε με δεύτερη στρώση που και αυτήν την σκεπάζουμε. Τέλος γυρίζουμε τα φύλλα για να κάνουμε τον κόθρο, χαράζουμε την πίτα και την βάζουμε στον φούρνο. Οι ανωτέρω είναι οι εκλεκτές παραδοσιακές πίτες του Μετσόβου, που με τον ίδιο τρόπο που γίνονταν στα χρόνια που αναφέρομαι γίνονται και σήμερα. Η διαφορά με το παρελθόν είναι ότι τότε τα υλικά ήταν αγνότερα και η κατασκευή της πίτας στο κάθε σπίτι ήταν σχεδόν καθημερινή απασχόληση της μετσοβίτισας νοικοκυράς.

12. ΤΑ ΦΑΓΗΤΑ ΜΑΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Εκείνα τα χρόνια , κατά την διάρκεια της Μεγάλης Εβδομάδας όλοι οι κάτοικοι του Μετσόβου έκαναν νηστεία. Τρώγαμε κυρίως φασόλια, φακές ελιές και άλλα νησιτίσιμα φαγητά. Το Μεγάλο Σάββατο πηγαίναμε στην εκκλησία και μεταλαμβάναμε. Το βραδινό φαγητό, ήταν η πατροπαράδοτη και περίφημη Μετσοβίτικη μαγειρίτσα και άλλα που στόλιζαν το Αναστάσιμο τραπέζι. Την ημέρα της Λαμπρής όλοι ψήναμε το αρνί μας η το βάζαμε στο φούρνο και το πασχαλιάτικο τραπέζι μας συμπληρώνονταν από κοκορέτσια, σούπες με αυγά και άλλα.

13. ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ

Τα φαγητά των ημερών αυτών ήταν το Μετσοβίτικο σπιτάδο που το παρασκευάζαμε με μοσχαρίσιο κρέας, με κρεμμύδια, φρέσκια ντομάτα και άλλα μυρωδικά. Αλλά φαγητά που φτιάχναμε για αυτές τις μέρες ήταν ο Τσιορβάς που ήταν σούπα και εκλεκτές μετσοβίτικες πίτες. Η βασιλόπιτα που γινόταν με κρέας, αυγά και χυλόπιτες συμπλήρωνε το Αγιοβασιλιάτικο τραπέζι μας.

14. Η ΒΑΣΙΛΟΠΙΤΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Η τέχνη της παρασκευής της Μετσοβίτικης βασιλόπιτας ήταν ξεχωριστή. Η πίτα αυτή για να πετύχει ήθελε να βράσουμε το μοσχαρίσιο κρέας μέχρι να λιώσει και μετά να το ρίξουμε στο ταψί. Τα φύλλα που χρησιμοποιούσαμε ήταν 4 η 5 που έπρεπε να προεξέχουν από το ταψί για γίνει ο κόθρος που θα συγκρατούσε στην πίτα τα αυγά και τις ζυμωμένες χυλόπιτες. Το κρέας, πάλι, έπρεπε να το ρίξουμε μαζί με τον ζωμό του στην πίτα ενώ οι χυλόπιτες πριν μπουν στο ταψί της πίτας έπρεπε πρώτα να είχαν βρασθεί. Την πίτα αυτή την ψήναμε στην γάστρα μας και μέσα της βάζαμε πάντοτε τον παρά δηλαδή το νόμισμα για τον τυχερό.

15. ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΤΩΝ ΑΡΡΑΒΩΝΩΝ

Για την ημέρα των αρραβώνων φτιάχναμε για τον γαμπρό την μετσοβίτικη κασιατόπιτα και αυγά τηγανητά. Επίσης προσφέραμε στον γαμπρό και ότι άλλο φαγητό θα ήθελε για να ευχαριστηθεί.

16. ΤΟ ΦΑΓΗΤΟ ΤΩΝ ΓΑΜΩΝ

Για την ημέρα των γάμων , φτιάχναμε τον περίφημο Τσιορβά, που τον παρασκευάζαμε με βρασμένο κρέας με ρύζι που το αυγοκόβαμε. Επίσης για την ίδια μέρα φτιάχναμε και κρέας με πατάτες βραστές σε καζάνια. Τέλος, φτιάχναμε και το σπιτάδο η την βολοσίτα με κρέας μοσχάρι και κρεμμύδια σε μεγάλα καζάνια που τα σφραγίζαμε με προζύμι. Οι σαλάτες αποτελούνταν από ντομάτες, τυρί, χόρτα κ.α. Στο τέλος του φαγητού προσφέραμε διάφορα φρούτα και γλυκά.

17. ΤΟ ΚΡΑΣΙ ΠΟΥ ΠΙΝΑΜΕ

Τα κρασιά που πίναμε στο χωριό μας εκείνο τον καιρό, τα φτιάχναμε εμείς από τα αμπέλια μας. Όμως κρασιά έφερναν και από το βόλο και από άλλες πόλεις. Χρησιμοποιούσαμε όλα τα είδη των κρασιών.

18. ΤΟ ΝΕΡΟ ΠΟΥ ΠΙΝΑΜΕ ΑΠΟ ΤΙΣ ΒΡΥΣΕΣ ΜΑΣ

Τα προπολεμικά χρόνια το νερό που πίναμε η το νερό που χρησιμοποιούσαμε στο σπίτι το παίρναμε από την βρύση του Αγίου Γεωργίου. Πηγαίναμε με τις βαρέλες η τις βιτσιλούσιες μας στις βρύσες. Επίσης στα υπόγεια μας είχαμε μεγαλύτερες βαρέλες που αποθηκεύαμε το νερό μας για να μην παγώνει τον χειμώνα. Τα βαρέλια μας και οι βιτσιλούσιες γινόταν από οξιά.

Το νερό που πίναμε ήταν φρέσκο γιατί αυτό το παίρναμε το μεσημέρι και το βράδυ. Οι μαχαλάδες που είχαν βρύσες και έπαιρναν νερό οι μετσοβίτες ήταν ο Μαυρομάτης, η Αγία Τριάδα, ο Άγιος Γεώργιος και η αγορά που είχε μία βρύση πάνω και μία βρύση κάτω. Επίσης υπήρχαν βρύσες και έξω από το χωριό που είχαν διάφορες ονομασίες. Υπήρχαν οι βρύσες, της Νίτσας, της Μαρίας της Βλάχας, του Κήσια στους Αγίους Αποστόλους.

Στην Αγία Τριάδα υπήρχαν η βρύσες του Σούια και η Φοντανιάλε. Οι βρύσες που ήταν μέσα στο χωριό λέγονταν, φοντάνα ντι καμπούρι ντι ντισού πρα και η βρύση του Φλόκα. Στην περιοχή της Γκούρας είχαμε τη βρύση που είχε το όνομά της και τη βρύση του Παπαβασίλη. Στου Ντράι υπήρχαν η βρύση του Ντράι και η βρύση του Μπιρμπίτσιου. Οι βρύσες, Κουστάκαλη, η φοντάνα λα Μούστου, η φοντάνα Μάρε ήταν στην περιοχή του Αγίου Δημητρίου. Όλες οι βρύσες κατασκευάστηκαν με χρήματα μετσοβιτών ευεργετών για το καλό του Μετσόβου και των Μετσοβιτών. Τα νερά του Μετσόβου ήταν κρυστάλλινα, πολύ κρύα και περίφημα.

Μέτσοβο 1945
Οι ξαδέλφες μου, Πανωραία,
Χρυσάνθη και Νίκη Δάλλα.

ΣΤΟ ΜΕΤΣΟΒΟ, ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ ΠΑΝΩ Σ' ΕΝΑ
ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟ ΔΡΟΜΟ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙ
ΜΙΑ ΝΟΜΑΔΙΚΗ ΗΡΕΜΙΑ Αυτός ο βοσκός,
που φωτογραφίζεται με τις κόρες του, έχει φέρει
το κοπάδι του για το καλοκαίρι στα ορεινά
βοσκοτόπια, κοντά στα σύνορα με τη Θεσσαλία.

Φωτογραφία του: THE NATIONAL GEOGRA-
PHIC MAGAZINE M.O. Williams. Τεύχος,
Μαρτίου του 1940 (Έγχρωμη Φωτογραφία)
Από αριστερά, Αγλαΐα Σιούτα, Νικόλαος Σιούτας
(Μπαρμπέης) Πανωραία Σιούτα (κόρες).
Το κομπολόι είναι από ξύλο πνξαριού. Πνξα-
ρένιο, που έπαιρνε χρώμα στο φως.

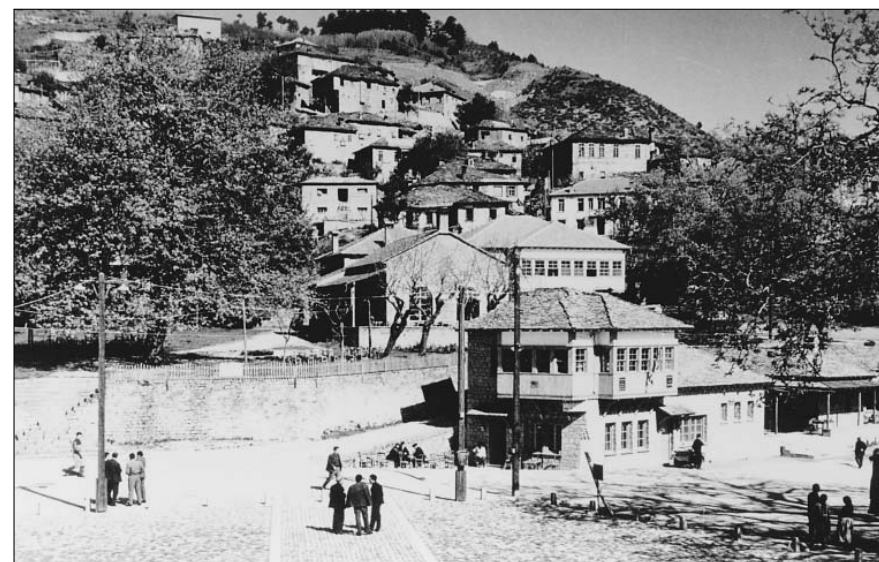
Μέτσοβο 26-7-1940
 Σοφία Μπίσα, κόρη του Σούτα η δεύτερη από αριστερά
 η Νίκη Δάλλα και η Μαριγούλα Μασίκου

Μέτσοβο 1939
 Στο χορό...

Μέτσοβο, η πλατεία.
 (Παλαιά φωτογραφία)

Η πλατεία του αγαπημένου μου χωριού.

Θ'

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΜΑΣ

1. Δύο κορίτσια

Δύο Κορίτσια
Δύο όμορφα
Βρήκαν τον φουκαρά
το Γιώργο στο δρόμο
Καλημέρα όμορφα κορίτσια
Καλωσορίσατε λεβέντη μου
και τους έδωσε από ένα
πορτοκάλι

2. Κορίτσι μου κορίτσι

Κορίτσι πολύ όμορφο
που σε μαλώνει η μαμά σου
Η μάνα δεν με μαλώνει
τίποτα δε μου λέει
Η μάνα μου με στέλνει
να πάρω κρύο νερό
από πίσω από τα λιβάδια
Μα μου είναι φόβος μεγάλος
γιατί είναι τρία παλικάρια
και τα τρία κρεμασμένα.

3. Δε σε θέλω βοσκέ

Γιατί είσαι σαν το σκυλί του δρόμου
Γιατί έρχεσαι τρεις φορές το μήνα
Και αυτές τις ώρες κοιμάσαι
με την βιδούρα μαξιλάρι
Τέσσερα πέντε μάρμαρα
και έξι μαρμαράκια
να κοιμάται η κόρη μοναχά
ντυμένη με τα καλά της

1. Ντάουν λάι φιατε

Ντάουν λάι φιάτε
Ντάουν λάι μουσιάτε
Μα σιοι σιούρε γκάλια μάρε
ντεσιαφλάρε λαϊλού Γιωργη γκάλε
Καλημέρα φιάτε λάι μουσιάτε
σκίνε κουπουσίτου λάι τζουνιάλε
Ντελα ντιάντε κου τιούνε
πορτοκάλε.

2. Φιάτε λάι φιάτε

Φιάτε λάι μουσιάτε
τσε τι γκάτσει μότα
Μούμα νου με γκάτσει
Νε τσι βα νου νιοι τζίτσε
Μούμα μη πιτριατσε
λιάου απαράτσε
ντιντώτε λα λιβάτζε
Μασιάστε φρίκα μάρε
Κασάντου τρέει λάι τζιόνες
σιαμ τρέει λιοι σπιτζουράτσε.

3. Νου τι βόοι λάι Πικουράρε

Κότσου χι κατσελού ντι γκάλε
Σουκεγίνι τρέει ορα γίνου του μέσου
Σιατσάλε ορα ντόρνιοι αφουάρα
κου βούτσε λα καπιτάνιου σόνι
λάι πάτρου τσίντζι μαρμάρε
λάι σιάσε μουρμουρίτσα
μα σιοι ντάρνε φιάτα σίγγουρε
σιγγούρο σιοι ισουσίτε
αλιζίτε αρμουτουσίτε

4. Τι στέκεστε και με κοιτάτε

Τί στέκεστε και με κοιτάτε μαύρη
Για κλάψτε δαρθείτε για μένα ο
μαύρος μου
γιατί φεύγω από τη γη μαύρε μου
πώς μου κακοφαίνεται πώς μου
είναι βαρύ μαύρη
Γιατί φεύγω από τη γη μαύρη
ο μαύρος μου πηγαίνω, μαύρη
ο μαύρος πως θα ξεχωριστώ
μαύρη ο μαύρος μου
θα με ζητάτε και δε θα με
βρίσκετε, μαύρη
γιατί και εγώ παίρνω
το δρόμο μου, μαύρη
θα σας ζώσει ο έρμος ο πόνος
μαύρη, μαύρε μου
πως είχαμε εμείς την μάνα
την δική μάς, μαύρη μαύρη μου.

5. Μα τώρα κλάψε μάνα μου

Μα τώρα κλάψε μάνα μου
μα δεν έλεγα εγώ
με τον ξένο να μη μιλάς
γιατί ο ξένος είναι πλάνος
και θα σε πλανέψει
για να σου πάρει την χαϊδεμένη
από το σπίτι
την χαϊδεμένη από την βελέντζα
αλλά η χαϊδεμένη δεν αποχωρίζεται
από την μάνα και τον πατέρα τους
αδελφούς, τις αδελφές,
την αγαπημένη φίλη

4. Τσι σιντέτσουμί μου τρίτσου

Τσί σιντέτσου μί μου τρίτσι
μαύρα, λάιλου νί
Ια πλαντάτσι με ασγκλίτσι με
λαΐλου νί μαύρου
Κα νι φούγκου ντι πίστι λόκου,
λαΐλου νί
Τσί ν'ιαστε αράου τσί ν'ιάσς
γκρίαου μαύρα λαΐλου νί
Κα νι φούγκου ντι πί στι λόκου,
μαύρα
Λαΐλου νί μι ντούκου μαύρα
Λαΐλου κούμ βάϊμε ντισπάρτου,
μαύρα λαΐλου νί
Κα νιο νι λιαου κάλια αμία, μαύρα
Τσι ιάστε κάλια λε νου τουρνάρε
λαΐου νί
Βα βα στρίηγκα έρμούλου ντι
ντόρου μαύρα λαΐλου νί
Τσί αβιάμου ούνα μούμα ανου-
άστρα μαύρα μαύρα νί

5. Μα τώρα σπλίντζι μωρ'μούμα νί

Μα τώρα σπλίντζι μωρ'μούμα νί
μα νου ντζιτσιάνου έου
Κου ξένου σνου ζμπουράτσι
Κα ξένου σιαστε πλάνου
Κα βα ντε πλανεσάσκι
Σι τσίλια ζντροντάι ντιν κάσα
Ζντροόντα ντι του βελέντσα
Μαζτόντα νου ντισπάρτσι
Ντι μούμα σκυ ντι τάτι
Ντι φράτσι κου ντε σουράρι
Ντε σουάτσα αγαπημένα

6. Απόψε δεν κοιμήθηκα

Απόψε δεν κοιμήθηκα με,
μια παλιά γειτόνισσα
μωρέ όμορφη γειτόνισσα
πώς θα κοιμηθεί μόνη σου.
Έλα να κοιμηθείς μαζί μου.
Δεν έρχομαι παλικάρι μου,
γιατί έχω τον άντρα μου στα ξένα
(12) χρόνια. Θα τον περιμένω
άλλα τρία και μετά θα παντρευτώ,
και θα πάρω έναν παπά με τα ράσα
μέχρι κάτω (η Σαμούρα) και την
κοτσίδα μέχρι κάτω.

7. Τώνει μ'αρματώνει

Τώνει μ' αρματώνει Αλέξανδρε
Οι φίλες μ' αρματώνουν
Οι φίλες με ντύνουν
Οι φίλες με στολίζουν
γαμπρό τον περιμένει
(στο ντύσιμο και στολίσμα της νύφης)

8. Πρωτομαγιά

Στην πρώτη μέρα του Μαΐου
βγαίνουν στο βουνό με σφάγιο
βγαίνουν οι γαμπροί με τις νύφες
μαζεύουν κουλεάστραντε
βγαίνουν τα κορίτσια και τα παιδιά
και με χαρά μαζεύουν λουλούδια
πάνε στην Πολιτσιοάρε
εκεί τρώνε και πίνουν στον ήλιο
πάνε και στον Αϊλιά
εκεί παίζουμε την σκλέντζα
στα λιβάδια στα γκουγκούσια
και από την δροσιά γίνονται λούτσα

6. Ασταπιάρα νου ντονρηνή

Αστασΐάρα νου ντουρηνή σι κούνα
παλιό βιτσΐνα Σ' ακouna παλιό
βιτσΐνα μωρέ μου- οιάτα ντόρνη,
σντόρνη Όρε μουσιάτα σντόρνη,
σντόρνη νου νι γίνου βρε τζουνάρε
Νου νι γίνου βρε, ντουνάρε σ' καμ
τζονιελε λα ξανιε Σ' καμ τζονιε λα
ξανιε ντοσπρατσε ανι αρε λα ξανιε
Όρε ντόσπαρτσε ανι αρε λα ξανιε
Σ' νιγκα τρεΐ βαΐ αστέπτου Νίγκα
τρεΐ βάϊ λα αστέπτου σ' αμπα έου
βάϊ μα μαρίτου σ' αμπα έου βάϊ μα
μαρίτου σι νι λιάου παραπέφτου σι
νι λιάου παραπέφτου κου σαμουρεα
παν' τι πόντε κου σαμουρεα παν' τι
πόντε μωρέ κου κοσΐτσα σσι πλατάρι

8. Πρώτα ντζούα ντί του Μαΐου

Πρώτα ντζούα ντι του Μαΐου
εσού του μούντε κου νάμαλιου
εσου γκαμπρίντζι κου νβιάστιλε
ντε σαντούνα κουλεαστράντε
εσουφεάτιλε κου φιτσιόρλι
σκου χαράοα αντούνα φλόρι
ντε σι ντούκου ν πολιτσιοάρε
ακλό μάγκα σμπιάου του σοάρε
ντε σι ντούκου ι αβγιουλιάου
ακλό σι τζιόκα κου πιλεάοκα
του λιβάτζι του γκουγκούσι
σι αι ρουάσα σι αντάρα λούτα

αι πάνε στην Γραμμένη Οξιιά
για να φάνε ψημένο αρνί
και γυρίζουν στην Πολιτσιάρε
ρίχνονται με τα δυο τους πόδια
από εκεί όλοι συγκεντρώνονται
και έρχονται μέχρι την Γκούρα
Και από την Γκούρα στην Κατηφόρα
Στον άγιο Γεώργη χορεύουν
μωρέ γκουγκούσια μου του Μαΐου
δε σου ταίριαζε μαύρο βελούδο
μέχρι την άκρη του τόπου
εγώ σε έχω αρραβωνιασμένη
μη στέκεσαι μαραγκιασμένη
εγώ σε περίμενα στην Αυλή
να πάμε μαζί στο χορό

9. Η Μπουντίκα

Όλους τους χειμώνες
ξεχειμώνιασε Μπουντίκα μου
Όλους τους χειμώνες
ξεχειμώνιασα άστρο μου
μόνο σαν το φετινό χειμώνα
φεγγάρι μου
Δεν μπόρεσα να το βάλω πέρα
Μπουντίκα μου
Από το Μέτσοβο μέχρι τη Μήλια
πέφτει η βροχή και με κτυπά
Το χιόνι πέφτει και με σκεπάζει
Έρθε η ώρα για να παντρευτώ
και από παράδες είμαι αδειανός
Έχω μια τσάπα και ένα τσεκούρι
θα τα πουλήσω και θα παντρευτώ

ντε σι ντούκου λα Φάγκου Σκρίπτου
Τα σι μάγκα νέλου φρίπτου
ντε σι το αρνα ν πολιτσιάρε
σι σε αρουκακου ντουάλε τσιόαρε
ντι ακλό σι αντούνα τούτι ντιαντούνου
ντε σι βίνου παν στί Γκούρα
ντε στι γκουρα ναποϊ Παγκόρου
Ι Αγίου Γιόργι ακατά κορου
Μορ γκουκούσια νι ντι του Μαΐου
Νου νι τι πρίντεα βιλούδου λάϊου
παν του μαρτζινέα ντι λόκου
εου νι τι άμου ισούσιτα
νου νι τι στα μαραγκισιτά
εου νι τι αστιπτά μου του ουμπόρου
σι να τέμου ντεαντούνου λα κορου

9. Μπουντίκα

Τούτι ιερνίλε νι αρνάι
μορ Μπουντίκα νίι
Τούτι ιερνίλε νι αρνάι
λέλε στεάουνα νι
μάσι κα ιαρνα ντι εστ ανού
μορ λούνα νίι
Νου πότου σνίου σκοτου κάπου μορ
μπουντίκα νίι
Ντι Αμίντσιου Παν Αμέρου
Πλοϊα ντα ντι μι αγκουντιάστε
νεάου ντα σι μι ανβαλιάστι
Βίνι οάρα σι μι σκόρου
σ ντί παράτζι νιέσκου γκόλου
νι αμούνα σαπά σι ουν τάπορου
Βάλι νίντου σβα μι νσόρου.

10. Δε με παντρεύει η μάνα μου

Δε με παντρεύει η μάνα
γιατί λέει είμαι η μικρούλα
εγώ είμαι εννέα χρονών
εννέα χρονών πατάω στα δέκα
και άλλη η μάνα μου δεν κάνει
με παραγγελιά με έχει κάνει
και από ’κει έχω τόση χάρη
σαν ασπροκόκκινο μελιτζανί

11. Μια βλαχοπούλα νίβονταν

Μια βλαχοπούλα νίβονταν
σε μια κρύα πηγή
και στο νερό καθρέπτιζε
την ξεχωριστή της ομορφιά
Νιάτα μου στον κόσμο ξακουστά
ασπράδα αγγελικιά μου
μάτια μου ωραία
και φρύδια μου γραμμένα
δακτυλιδένια μέση μου
κυπαρισσένιο σώμα
ποιος άντρας θέλει να σας χαρεί
ποιος νιος και ποιος λεβέντης
και η κρύα πλάκα τ’ άκουσε
και η μαύρη γη της λέγει
Εγώ κόρη μου θα τα χαρώ
και εγώ θέλω να σε πάρω.

10. Νουβα ντάντα σμι Μαρίτα

Νούβα ντάντα σμι Μαρίτα
σίνι τζίτε σίι χίου νίκα νίκα
νίκα σινι νάου άνι
ντι νάου ανι τσιλτσάι του τζάτι
Σάλτα ντάντα μέα νου φάτι
μινι κέσκου ντιμιντάτα
Τρατέα νιέσκου αχίτ μουσσάτα
αλμπα αρόσι κα μιλτζανεα

11. Αρνίνα σε Ασπίλα

Αρνίνα σε ασπίλα
λανά φιντινά αράτε
σί του απάσι γιλισέα
αλεαπτα λ’ι μουσιτεατά
Μοϊ νιάτα κούμ νου σίφου
αλμπεατά κα ντι αντζίλ
νόϊ οκλι ι τσιντισιζ
σι τζεάνε κουντιλιάτε
σουμπιρε μέσι αμεα
σι τρούπ κα κυπαρίσλου
Κάρι Τζιόνε βαβαλιά
σι κάρι βαβά χάρσεασκα
Αράτεα πλόασε αβντε
σι λϊλου λοκ ιλίι γκρεάστε
Λο φεάτου να λι λιιάου
σι ιο βα λι χαρσεσκου

12. Του Κίτσιου η μάνα

Του Κίτσιου η μάνα σκίζονταν
στην άκρη απ' το ποτάμι
με το ποτάμι μάλωνε
και το πετροβολούσε
ποτάμι μου κόψε το νερό
ποτάμι μου για τραβήξου
για να περάσω απέναντι
στα κλέφτικα λημέρια
ο Κίτσιος μου λαβώθηκε.

13. Πού είσαι μάνα μου γλυκιά

Που είσαι μάνα μου γλυκιά
εγώ είμαι μακριά στην ξενιτιά
και μακριά θλίβομαι και κλαίω
για τον πόνο που δεν λέγω
Λείπω χρόνια
από τον τόπο μου τον πατρικό
από τον τόπο μου τον όμορφο
με τα δάση του γύρω-γύρω
που όταν σηκωνόμουν το πρωϊ
κελαηδούσαν τα πουλιά
χελιδόνια σαν σπαθιά
και τα ξακουστά αηδόνια

12. Μούμα αλ Κίτσιου

Μούμα αλ Κίτσιου συντίπιρα
λα μαρτζινα ντι βάλι
Κου αριούλου κόρμπα σι ντσι τσέα
στσέτρι μούλτι λι ιαρούκα
αρίου ια κούρμα ταπίλι
ια τραντζίτι νιχιάμα
καστρεκού ιο κόρμανι ναπαρτι
ιου φούρλι σι άου λιμέρι
σι κίτσιουλου κόρμανι σι αγκούντι

13. Τίνι ου ντόρου ντι τάτα μέα

Αχ Τίνιου ντόρου ντι ντάντα μέα
Μούλτου ντιπάρτε έσκου ντι εα
Σι ντιπάρτι πλίνγκου ζιλέσκου
ντόρλου α μέου τέλου φιτσιορέσκου
ντι ανι ντι ντζίλι ιο λιπσεσκου
ντι τρου λούλου στριμοσέσκου
ντι τρου λουλου ατέλου μουσεάτου
Κου παντούρι ανβιρλίγκατου
ντιμινεάτα σιντ μι σκουλάμου
αβτζαμ πούλι κουμ σιντάου
αβτζαμ πούλι ατελι μούσαζ
σε μπιρμπίλι αλιντζαζ.

14 .Οι βρύσες του Μετσόβου

Νερό κρύο από τη Νίτσα
κορίτσι παχουλό σα χέλι
Νερό κρύο από τη Σούϊ
Τι γελάστηκες για δυο φασόλια
Νερό κρύο από τη Γκούρα
στάσου να σε φιλήσω μια φορά
στο στόμα
Νερό κρύο από τη Μπρέσου
νε σε φιλήσω γιατί άναψα
Κορίτσι από τις βρουσούλες
τι γελάστηκες για δύο δαχτυλίδια

Απα αράτσι ντι λα Νίτσα
φιάτα γρόσα κα χιουλίτσα
απα αράτσι ντι λα Σούι
Τσι μαράντζου ντι ντάου Φασούλι
απα αράτσι ντι λα Γκούρα
σι ντι μπάου νουάρα Γκούρα

απ'αράτσι ντι λα Μπρέσου
σι ντι μπάσιου κόϊμα πρέσο
Φιάτα ντι λα φουτανιάλε
Κι αρίσες ντι ντάου νιάλε

15. Το τραγούδι των μετσοβιτών
μαστόρων

Εμείς δουλεύουμε στο Βόλο
Στο Τρικέρι και στα Τρίκαλα
και από εκεί πηγαίνουμε
προς την Σιάτιστα και την Νέβεστα

Νόι λουκριαμού ν Γκόλου
λα Τριτσέρι σι Τρικόλου
σι ντι ακλό ναπόι ν κλό
Σιάτιστα σι Νέβεστα

16. Ο Γιατρός

Δεν μπορώ μανούλα μου
Δεν μπορώ
Αϊ σύρε να φέρεις το γιατρό
΄νιντε το γιατρό τον Μπακατσή
που ‘ναι το πιο όμορφο παιδί

Αγάπησα μάνα μου
Αγάπησα
πικρά η δόλια το μετάνιωσα
πικρά η δόλια το μετάνιωσα
αχ, μανούλα μου δε σ’ άκουσα

Ζήλεψα μάνα μου την ομορφιά
τώρα είμαι άρρωστη βαριά
τώρα είμαι άρρωστη βαριά
θα πεθάνω η δόλια κι είμαι νια

Σώπα κόρη μου μην κλαις εσύ
θα φέρω το γιατρό ταχιά πρωί
θα φέρω το γιατρό ταχιά πρωί
να σου γειάνει, κόρη μου, την πληγή

της ξενιτιάς οι πόνοι
Ωρέ έχω πολλά
έχω πολλά παράπονα
και θα με φάει το χώμα

17. Η Διαμάντω

Σήκω Διαμάντω μ’ να πας στο μύλο
δεν μπορώ μάνα μ’ δεν μπορώ
δεν μπορώ μάνα μ’ δεν μπορώ
σύρε να φέρεις το γιατρό

Σήκω Διαμάντω μ’ να πας για ξύλα
δεν μπορώ μανά μ’ δεν μπορώ
δεν μπορώ μανά μ’ δεν μπορώ
σύρε να φέρεις το γιατρό

Σήκω Διαμάντω μ’ να σε παντρέψω
όπου τα μάνα μ’ όπου τα,
όπου τα μάνα μ’ όπου τα,
κι όσα κι αν έχεις δώσε τα.

18. Μη με κοιτάς που γέρασα

Ωρέ μη με κοιτάς
μη με κοιτάς που γέρασα
κι ασπρίσαν τα μαλλιά μου
Ωρέ με γέρασαν
με γέρασαν τα βάσανα

19. Να ήταν τα νιάτα δυο φορές

Ωρέ να ’ταν τα νιάτα
να’ ταν τα νιάτα δυο φορές
να’ ταν τα νιάτα δυο φορές
τα γηρατειά καμία

Ωρέ να ξανανιώσω
να ξανανιώσω πουλί μου μια φορά
να ξανανιώσω μια φορά
να γίνω παλικάρι

Ωρέ να βάνω το φε
να βάνω το φεσάκι μου
να βάνω το φεσάκι μου
να βγαίνω στο παζάρι

20. Ο Βλάχος ο Τσίντζιρας

Βλάχο βλάχο Τσίντσιρα
που πηγαίνεις τα πράματα
πάνω στα βλαχώματα
που τρώνε οι λούποι πρόβατα
και οι ούρσες τους ανθρώπους

Βλάχο βλάχο Τσίντσιρα
δόσμου τη θυγατέρα σου
και αν της κάνω τίποτα
κόψε το κεφάλι μου

Βρε Γκραικό βρέ κατέργαρε
αλλού να πάζ για προξενιά
δεν περνάνε τα μασλάτια σου
γιατί οι βλάχοι δεν γελιούνται

21. Ο Ρόβας

Ο Ρόβας ξεκίνησε
για την Βλαχιά να πάει
γεια σου Ρόβα μου
Νύχτα σελώνει τ’ άλογο
νύχτα το καλιγώνει
γεια σου Ρόβα μου

Βάζει τα πέταλα χρυσά
και τα καρφιά ασημένια
γεια σου Ρόβα μου
Έχει μουλάρια δεκαοχτώ
και μούλες δεκαπέντε
γεια σου Ρόβα μου

Κι όλο στεριά επήγαινε
κι όλο στεριά πηγαίνει
γεια σου Ρόβα μου.

22. Ο χαλασμός του Μετσόβου

Σε όλου τον κόσμο ξαστεριά
σε όλο τον κόσμο ήλιος
και στον καημένο Μέτσοβο
όλο καπνός και φλόγες

(Το τραγουδούσαν οι παππούδες για
την καταστροφή του Μετσόβου –πριν
από 150 χρόνια– στην Τουρκοκρατία)

23. Ένας πασιάς διαβαίνει

Ένας πασιάς διαβαίνει
κι άλλος έρχεται
στα Τρίκαλα πηγαίνουν
μεσ’ τον Κασαπά
γυρεύουν τους γερόντους
τους Τρικαλινούς
γυρεύουν τους παπάδες
απ’ την Καστανιά
γυρεύουν τον Δημάκη
απ’ τον Ασπροπόταμο
Αυτός τρέχει και πιάνει
τα Ψηλά Βουνά
Του Κρίκη τα σαράγια
μέσα στο Μέτσοβο

24. Με γέλασε ν’ η Χαραυγή

Άντε με γέλασε η Χαραυγή
ωχ τ’ άστρι και το φεγγάρι
με γέλασε και μου’ πανε ωχ
τι να κάνω πεσ’ μου τι να κάνω
σαν σκεφτώ πως θα, πως θα πεθάνω

Άντε και βγήκα νύχτα στα βουνά
ωχ, ψηλά στα κορφοβούνια

Βλέπω το χάρο να’ ρχεται ωχ!
στο άλογο καβάλα ωχ, καβάλα

Μη με παίρνεις χάρε μη με παίρνεις
αφού δεν με ξα,
με ξαναφέρνεις.

25. Σε τούτη ν’ τάβλα που ‘μαστε

Σε τούτη ν’ τάβλα που μαστε
σε τούτη το τραπέζι
Αχ τρεις μαυρομάτες ρούσα μου
ωχ μας κερνούν « τρις»
Τρεις μαυρομάτες ρούσα μας κερνούν
γραμμένα μάτια μου και παρ-
δαλά, «τρεις»
Η μία κερνάει ρούσα μου με το γυαλί,
γραμμένα μάτια μου και παρδαλά,
μωρέ και η άλλη με την κούπα
και η τρίτη ρούσα μου η ομορφό-
τερη «τρεις»
γραμμένα μάτια μου και παρ-
δαλά, «τρεις»
ωρέ κόρη μου ρούσα κέρνα μας, αχ ωρέ
ωρέ κόρη ρούσα κέρνα μας «τρεις»
γραμμένα μάτια μου και παρδαλά.
Μωρέ κέρνα μας όσο να φέξει.
Ωχ όσον να βγει ο Αυγερινός «δισ»
Ωρέ κέρνα παπαδιά, ωρέ κέρνα
παπαδιά
γιομάτα τα γυαλιά, γιομάτα τα γυαλιά...

26. Το κορίτσι από τα πέντε Μάρμαρα

Το κορίτσι από τα πέντε μάρμαρα
στα έξι μαρμαράκια
κοιμάται το κορίτσι μοναχό
μόνο του και καμαρωτό
και η γιαγιά του λέει
Σιγά σιγά κόρη μου
γιατί ήρθαν οι συμπεθέρες
γαμπρός και βλάμηδες
μακάρι να έρθουν μάννα μου
να έλθουν και να κοπιάσουν
Αϊντέ και στρώσε και την προίκα μου
στο όμορφο το κρεβάτι

26. Μαγγιόλα Τζιντζι μάρμαρε

Μαγγιόλα Τζίντζι μάρμαρε
λα σιάσιλι μαρμαρίτσα
σι σιρουάνι φεάτα σίγκουρα
σίνκουρα σισουσίτα
σι ντάντι Σα τζούτσε
πρι ανάργια ανάργια χίλιου μία
γι ια γίνου κουσκρινιστιλία
Φιρτάτσιλι σι γαμπρόλου
Μακάρι σγίνου λία ντάντα μία
σγίνα σι σκουπισιάσκα
Αϊντε αϊσκάρνιλι σπριστιιάσιλι
πρι μσιάταντι κριβάτι

27. Ο Ζήδρος¹

Ο Ζήδρος κάνει τη χαρά
χαρά στον εγγονό του
όλον τον κόσμο κάλεσε
κι’ όλον τον νταϊφά του

28. Τραγούδια που παρέμειναν στην προφορική παράδοσή μας

Σήμερα θυμάμαι μόνο τα παρακάτω λόγια ενός τουρκικού και ενός ρουμανικού τραγουδιού. Εκείνα τα χρόνια τα ήξερα όλα τα λόγια και τα είχα μάθει από την μάννα μου.

Ένα παλιό τουρκικο τραγούδι

Ενα παλιό ρουμανικό τραγούδι

Γκάντι φίγαμ στούγουμ γιοκ

Πρι σου φιριάστε ακούρτου ρόου

Κάνε μου ντανάμπα στούγουμ γιόκ

Τουτλακρ αντάλε με

μπίντα μπάι πάσα αρσάμ

1. Το τραγούδι αυτό το τραγουδούσε ο πατέρας μου, ο Βασίλειος Δ. Τόπης. Το τραγού-
δησε για τελευταία φορά την την ώρα που άφηνε τούτη τη ζωή κρατώντας στην αγκα-
λιά του, τον γιό μου Χρίστο, στις αρχές του 1951.

Παρατήρηση

Μερικά από τα παραπάνω τραγούδια, η συγγραφέας τα θυμόταν ελλιπώς. Για την ολο-
κλήρωσή τους και συμπλήρωσή αυτών καταφύγαμε τόσο σε γραπτές όσο και σε προφο-
ρικές πηγές.

29. Βασιλλαρχοντισσα

Όρε δεν είναι κρίμα και άδικο
Βασίλα αρχόντισσα, όρε δεν είναι και
αμαρτία νάνε βασί, να νέ Βασίλο η Βάσω σ’ ερημιά.

Ορε να νε βασίλο σ’ έρημη Βασιλαρχόντισσα ορέ σε κλέφτης λιμένα
να στρώνει
Ορέ να στρώνει Πέφκα βάσω στρώματα

Όρε να στρώνε πεύκα στρώματα βασιλαρχόντισσα

Ορέ κ’ οξιές μαξιλαράκια κι ο Θυμογάκης φώναξε
Όρε κι ο θυμογάκης φώναξε βασιλαρχόντισσα
Απο ψηλή ραχούλα για ξύπνα
Βάσω μου και έφεξε.

30. Νάπαρτε ντι Μάρε α Λάηε

Όρε νίρα αβ ντάρα μωρέ νιά μουσάτα Νάπαρτε ντι, Μάρε α Λάηε
Όρε ντι νάπαρτε να, Μάρε Λάηε σ* άστε ούνα λάηε μουσάτα
Όρε σ’ άστε ούνα, λάηε μουσάτα σκούμ σε φάκου όρε σι νιου βέντου
Όρε σκούμ σε φάκου όρε σι νιου βέντου βρέμου σι τσα όρε αλουτζουνάρε.

31. Καλώς μας ήρθε η Άνοιξη

Καλώς μας ήρθε η Άνοιξη λουλούδι του μαγιού
Άιντε το καλοκαίρι στον αγέρα και σ’ όμορφη περιστέρα
Όρε να βγουν οι βλάχοι στα βουνά λουλούδι του μαγιού
Άιντε κ’ αυτές οι βλαχοπούλες καλοκαίρι, στον αγέρα
και σε όμορφη περιστέρα.
Να βγουν τα λάγια πρόβατα λουλούδι του μαγιού
Μετά γερά κουδούνια, καλοκαίρι, στον αγέρα και σε όμορφη περιστέρα
Να βγουν και τα βλαχόπουλα, λουλούδι του μαγιού
Άντε λαλώντας τη φλογέρα, καλοκαίρι στον αγέρα και σε όμορφη περιστέρα.

32. Λα πάτρου τσίντσε μάρμαρε

Λα πάτρου τσίντσε μάρμαρε, όρε
λα σιάσε μάρμαρε φιά ’φιάτα σίγκουρα
Όρε μούμα νι ντοάρμε φιάτα σίγκουρα.
Μούμα ντουάρμε φιάτε σίγκουρα
σιγκουρα σι σιουσίτα νου τσι τσάμου
Μούμα σντα σαχα όρε μούμα
νου μου τσα ορε σοαρατ νιαμ.

Στα τέσσερα πέντε μάρμαρα (2)
Στα τέσσερα πέντε μάρμαρα (2)
Στις έξι μαρμαρίδες, (2)
Κοιμάται η κόρη μόνη της (2)
Η κόρη η όμορφη (2)
Κοιμάται μόνη της (2)
Μόνη της εισήνεται (2)

33. Θάλασσα πλατειά

Θάλασσα πλατειά μαγκούφα ξενιτιά
Θάλασσα βαρύ το κύμα σ’ αγαπώ μα μου ’ναι κρίμα
Θάλασσα πλατειά αγάπη μου παλιά
Θάλασσα τον άμμο
Σ’ αγαπώ μα τι να κάνω
Έχω μια μηλιά και μια πορτοκαλιά που απλώνει και φουντώνει
παλικάράκια μαραζώνει.
Σε γιαλό – γιαλό ψαράκια κυνηγό
Σε γιαλό – γιαλό γυρίζω κοριτσάκια τριγυρίζω.

34. Μα ντι κου νιήκα ν’ τι α στεπτάμον

Μα ντι κου νιήκα ν’ τι α στεπτάμου σι κρέστι σι τι λιάου (3)
Μα ν’ τσε κρεσκούς μάϊ ν’ τσι λιντσίς σι άλτου μπαριμπάτου τσε λουάζ σι μίνε
σαλιάς(3)
Μόρ’ τα αλνάς πριν κάγκελε μπαραθυρέστι σεργιάνι με φατσάϊ (3)
Μα κου αμ ουν μέρου σι τσι ου τράγκου μπράτσε σι λουβουέσκου σι γκέρπου
στι χριβέσκου.

Από μικρή σε περίμενα να μεγαλώσεις να σε πάρω μα εσύ μεγάλωσες
και ψίλωσες κι άλλων άντρα πήρες και εμένα με άφησες.
Μα ανέβηκες από τα κάγκελα, στο παράθυρο σεργιάναγες εμμένανε.
Μα δεν έχω ένα μήλο να σου ρίξω στην αγκαλιά να σε πετύχω να σε σκάσω
να σε Αρρωστήσω

35. Πέρδικα πέρδικα

Πέρδικα περδικούλα μου γραμμένη σ’ όλο το κόσμο ήμερη
Σ* όλο το κόσμο ήμερη σ εμένα στέκεις άγρια, στρώσε τα στρωσίδια σου
Στρώσε μου τα στρωσίδια σου κ’ έλα σιμά μου κάτσε, να σε κρατώ στα γόνατα
Να σε κρατώ στα γόνατα να σε βαστώ στα χέρια, να σε ταΐζω ζάχαρη
Να σε ταΐζω ζάχαρη, να σε ταΐζω μέλη, και να σε κλουβί.
Και να σε βάλω σε κλουβί και να σε κλείσω μέσα να μου λαλείς κάθε πρωί.

36. Σαράντα πέντε λεμονιές

Σαράντα πέντε λεμονιές στον άμμο φυτρωμένες

Νερό τρέχει στην ρίζα τους κι αυτές μαραγκιασμένες
Έτσι είναι η κόρη ανύπαντρη κι καλοπαντρεμένες
Που ’χουν τους άντρες στο πλευρό και διάφορο δεν έχουν

Κοιμάται η αυγή κοιμάται το άστρο κοιμάται το φεγγάρι
Κοιμάται το τριαντάφυλλο σιμά στον χλιμπονιάρη

Κι ο χλιμπονιάρης βίχαγε, κι κόρη αναστενάζει
Τι έχεις κόρη και θλίβεσαι και βαριαναστενάζεις

Εγώ φλουριά σου έδωσα να ’χεις να τα φορέσεις
Φωτιά να κάψουν τα ’σπα σου και φλόγα τα φλουριά σου
Εγώ θέλω το ταίρι μου να παΐξω να γελάσω.

37. Άειντιβα φιάτε άειντιβα

Άειντιβα φιάτε άειντιβα
Μποάρτα λα μπάλτα σι νε σιρί μου
Σ’ νι σιρίμου, σ’ νι γκιτσι μου κα κουλοί αλ κόρου μάρε
Σ* κα κουλοί η κόρου μάρε κου α βιολί
Κου α βιολί σ κου τάμπλη
Ντι μι ντάτς α τουτουλόρ
Ντα μα μπατς α τίουτουλόρ σ’ α
Σ’ αλου Αντώνη αλ καλαμπούκι

Σ’ αλου Αντώνη αλ καλαμπούκι
Σ’ αλου αγκίου α λιπετεκα

Σ’ αλου αγκίου α λιπετεκα
Σ’ αλ Βασίλη αλ Καραγιάννη.

Άιντε κορίτσια Άιντε στην αυλή του Μπάλτα να χορέψουμε, να χορέψουμε ένα
σιγκατιστό γιατί εκεί είναι χορός μεγάλος με βιολιά και με τύμπανα
Ειδοποιείτε τον Αντώνη του Καλαμπούκι και τον Βασίλη του Καραγιάννη.

38. Φλάντζα βιάρντε ντι Σικάρα

Φλάντζα βιάρντε ντι σικάρα σα αρνιουζάστε αλ πρίμου βάρε (2)
Σασε φιάτελε ναφουάρα (2)
Σι λαη τζονηι σντούκου σγίνου (2)
Σφύρτου να τουλου αλμέου νου σβιάντε (2)
Λου αμ λα ξάνε νε τουρνάτου (2)
Βρεάμ σα γίνα νιπουτούτου (2)
σι λαρούκου λαστερνούτου σε έου σι μάγκου σι έου μπεάου
σε έου σι μάγκου σι έου μπεάου σι αλου σι λι ντάου γιατριέ αμάρ
σι κινίνου ντι βιργκντάτσυ.

Φύλλο πράσινο από σίκαλη μου μυρίζει σαν άνοιξη
Να βγουν τα κορίτσια έξω (2)
Και τα αγόρια πάνε και έρχονται και ο φουρτουνιασμένος ο δικός μου είναι
στα ξένα Θέλω να έρθει άρρωστος να των ρίξα στο στρώμα.
Και εγώ να τρώω κι εγώ θα πίνω, κι εκείνου θα του δίνω φάρμακο πικρό και
κινίνο απο βεργίνο

39. Φόάρα γκαλμπινοάρα

Ούνα φλοάρα γκαλμπινοάρα ντι μάντα φιάτελορ α λορ (2)

Σι γτνα σι μα λούμπα (2)
Ντουμήακα ντιμνεάτσα (2)
Σιλούνι ντε κίτρε σεάρα (2)
Κου ρουάου σι μι τάλιε (2)
Κου άβρα σι μια ντούνα (2)
Στι μουλά σι μι γκάργκα (2)
Στι μουλά νε ιγκαλτσάτα (2)

Λουλούδι κίτρινο
Ειδοποίησε στα κορίτσια να έρθουν να με καλωσορίσουν Κυριακή πρωί
Δευτέρα το απόγευμα με την δροσούλα να με κόψουν και με την αύρα να με μαζέψουν στο άλογο να με φορτώσουν, σε άλογα χωρίς πέταλα.

40. Καπετάν Βασιλική

Κάτω στα δασιά πλατάνια (2)
Στη κρυόβρυση Διαμαντούλα (2)
Στη κρυόβρυση, καπετάν Βασιλική
Καπετάν Βασιλική που σ’ έχει η μάνα σ’ μοναχή

Κάθονταν δύο παλικάρια (2)
Και μία λυγερή Διαμαντούλα
Και μια λυγερή (2) Καπετάν Βασιλική (2)
που σ’ έχει η μάνα σ’ μοναχή

Κάθονταν και τρων και πίναν και την ξέταζαν (2)
Καχ μια λυγερή (2) Καπετάν Βασιλική (2)
που σ’ έχει η μάνα σ* μοναχή

Διαμαντούλα τι σαι τέτοια (2)
Κίτρινη Διαμαντούλα (2) μωρή καπετάν Βασιλική
Καπετάν Βασιλική που σ’ έχει η μάνα σ’ μοναχή

Μην ο ίσκιος σε πατάει μωρέ (2)
Μην αφάντασμα Διαμαντούλα (2) καπετάν Βασιλική
Καπετάν Βασιλική που σ’ έχει η μάνα σ’ μοναχή

Με πατί το παλικάρι μωρέ
Τα μεσάνυχτα Διαμαντούλα καπετάν Βασιλική
Καπετάν Βασιλική που σ’ έχει η μάνα σ’ μοναχή

*Μέτσοβο-Γκούρα, αρχές δεκαετίας του '50
Στο χορό ο τότε Διάδοχος Κων/νος
και οι τότε Πριγκίπισσες Σοφία και Ειρήνη.*

Μέτσοβο, επιστροφή στο χωριό.
(Παλαιά φωτογραφία)

Ι΄
ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΜΑΣ

ΟΙ ΧΟΡΟΙ ΜΑΣ

Στο Μέτσοβο την εποχή εκείνη χορεύαμε όλους τους χορούς, που χορεύονταν στην υπόλοιπη Ελλάδα. Κυρίως όμως χορεύουμε στις διάφορες εκδηλώσεις μας τους χορούς εκείνους, που είχαν χρώμα ντόπιο, μετσοβίτικο, δηλαδή βλάχικο.

Αυτοί οι χοροί μας ήταν συγκαθιστοί, Τσιάμικοι, συρτοί, αντικριστοί και άλλοι και τους ξεχωρίζαμε ως εξής:

- 1]. Μετσοβίτικοι χοροί που χορεύαμε στα τρία
όπως: Ντάου λαϊ φιάτε, ντάου λαϊ μουσιάτε,
 μια πούλια μεσ’ στον ουρανό,
 Μαγγιόλα τζίντζι μάρμαρε κ.α.
- 2]. Μετσοβίτικοι χοροί που χορεύαμε στα πέντε
όπως: Ν’ ο διόσμος και ο Βασιλικός,
 Νερατζούλα φουντωμένη, χορός στα πέντε,
 Μηλίτσα που είσαι στο γκρεμό, δεν είναι μια,
 δεν είναι δύο, δεν είναι τρία και πέντε κ.α.
- 3]. Συγκαθιστοί χοροί
όπως: Η καραμπεριά, η κλώσσα με τα πουλιά,
 Τσιγκώ μωρέ τσιγκώ το φουστάνι σου κοντό
 Δεν μπορώ να καταλάβω τούρκα είσαι η ρωμιά,
 «συγκαθιστός, πηδηχτός», καλέ το φουστανάκι σου καλέ κ.α.
- Ο συγκαθιστός χορεύονταν από ζευγάρι, άνδρα και γυναίκας.
 Τον χορεύαμε στο ίδιο σημείο μέχρι το τέλος του χορού.
- 4]. Οι Κυκλικοί χοροί
όπως: Ο χορός που χορεύαμε χωρίς μουσικά όργανα
αλλά τραγουδούσαμε όλοι. Τον χόρευε όλο το χωριό
και κάναμε ένα μεγάλο κύκλο.

Κ'
ΤΑ ΤΑΛΑΜΠΑΚΕΪΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΤΑ ΤΑΛΑΜΠΑΚΕΪΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Τα ποιήματα του Ταλαμπάκου τα μάθαιναν οι μετσοβίτες από στόμα σε στόμα. Ο πατέρας μου και η μάνα μου ήξεραν μερικά από αυτά. Εγώ θυμάμαι πως όταν τα λέγαμε ή τα ακούγαμε γελάγαμε πολύ. Τα ποιήματα του Ταλαμπάκου αναφέρονταν σε πρόσωπα του Μέτσοβου που έζησαν πριν από μένα ή ζούσαν ακόμη όταν εγώ ήμουν κορίτσι. Τα ποιήματά του ήταν κατά κανόνα σκωπτικά.

1. ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΕΣ ΤΩΝ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ

Οι ευεργέτες στέλνουν άσπρα
και οι έφοροι τα κάνουν πάστρα

Αναφέρεται σκωπτικώς πως άλλες ήταν οι βουλές των μεγάλων ευεργετών του Μετσόβου για τα χρήματά τους και άλλες παρατηρούνταν κατά την διαχείριση των χρημάτων από τους εφόρους δηλαδή τους διαχειριστές.

2. ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΝΤΡΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΟΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑΣ ή ΔΟΥΚΩΣ ΤΖΩΑΝΟΠΟΥΛΟΥ [κόρης του Νικ. Αβέρωφ]

Του Μετσόβου ο Σουλτάνος
είναι ο Στέργιος ο Τζωάννος
που στους Τούρκους σε πηγαίνει
και στις φυλακές σε στέλνει.

Αναφέρεται στο προύχοντα του Μετσόβου Τζωανόπουλο που πριν την απελευθέρωση του Μετσόβου από τους Τούρκους το 1912, στήριζε την εξουσία του στο χωριό [ήταν και αρχηγός παρατάξεως στην δημογεροντία που εκπροσωπούσε τους πλουσίους Μετσοβίτες] και στην συνεργασία του με τους Τούρκους και στο μπαξίσι προς αυτούς. Η παράταξη λέγονταν “Κόσα”. Η άλλη παράταξη λέγονταν βλιώρα και ήταν των υπό των υπολοίπων Μετσοβιτών.

3. ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΗ ΒΑΣΙΛΟΑΡΧΟΝΤΙΣΑ

Δούκα ντούτσε Βιένακα
βράκα λι σπάρσε.. γιένα
Η Δούκω πάει στη Βιέννη
γιατί ο βράκας της χάλασε το ..πράμα
Βράκας μπαίνει βράκας βγαίνει και η Δούκω στη Βιέννη.

Αναφέρεται ο Ταλαμπάκος στα γυναικολογικά προβλήματα της Δού-
κως Τζωαννοπούλου, πού δεν μπορούσε να της τα λύσει ο γιατρός στο
Μέτσοβο και πήγε εκείνη την εποχή στην Βιέννη, γιατί ο γιατρός της
χάλασε.... το πράμα της.

4. ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΕΝΑΝ ΠΟΥ ΑΠΟΠΕΙΡΑΘΗΚΕ ΝΑ ΠΕΙΡΑΞΕΙ
ΤΟΝ ΤΑΛΑΜΠΑΚΟ

Ο ΚΥΡΙΑΚΟΣ. Γεια σου Ταλαμπάκο ποιητά που
στραγγίζεις τα πιστά.

ΤΑΛΑΜΠΑΚΟΣ. Οποίος τα έβγαλε αυτά
να μου φάει τα σκατά.

Αναφέρεται ο Ταλαμπάκος σε ένα Κυριάκο που αποπειράθηκε να τον
ειρωνευτεί.

5. ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΤΟΥ ΠΙΧΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΜΟΣΧΟΠΟΛΗ

Ω λέλε τι γίνεται στο χωριό
μεγάλη ανακατοσούρα στο Κάμπουρε
Έλθε από την Κίνα ο Κόλας ο Γκίκας
και έφερε ένα καράβι φλουριά
και ο Πίχτος όταν το άκουσε
άρχισε τα προξενιά
και ο Κόλας ο Γκίκας που φόραγε γυαλιά
έφαγε του Πίχτου τα φλουριά.

Αναφέρεται στο πάθημα του Πίχτου που ήταν ζάπλουτος και έβαλε
στο νου του να κάνει γαμπρό στην κόρη, τον Κόλα Γκίκα έναν Μετσοβίτη

που είχε ταξιδεύσει στην Κίνα εκείνον τον καιρό. Ο Κόλας ο Γκίκας όταν
επέστρεψε στο Μέτσοβο έφερε μαζί του πολλά πράγματα που έδειχναν
φαινομενικά ότι ήταν πολύ πλούσιος και αυτός. Έτσι ο Πίχτος που κατά-
γονταν από τους Μετσοβίτες της Μοσχόπολης τον έκανε γαμπρό και ο
Κόλας πήρε προίκα τα τσιφλίκια και τις τράπεζες του Πίχτου αφού
παντρεύτηκε τελικά την κόρη του...

6. ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ ΓΚΟΓΚΟ ΣΚΑΜΠΑΡΙΝΑ

Αι λαϊ Γκόγκο Σκαμπαρίνα
Τσι τσα σκάπιρα μπισίνα
[Αχ βρε Γκόγκο Σκαμπαρίνα
πού αστράφτει η πορδή σου..]

Αναφέρεται ο ποιητής στον Γκόγκο, που επέρδετο δημοσίως....

7. ΠΟΙΗΜΑ ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΑ

Ο πασάς και τα Πατριαρχεία
είναι η ίδια ηπραμάτεια
θέλουν λεφτά με την ουρά
για να σου κάνουν την δουλειά.

Αναφέρεται ο ποιητής στους αργυρώνητους του Πατριαρχείου και της
εξουσίας εκείνου του καιρού. Ο Ταλαμπάκος, όπως έλεγαν και πολλοί
εγγράμματοι μετσοβίτες έγραψε πολλά ποιήματα για πολλούς μετσοβίτες
και για αρκετά γεγονότα εκείνης της εποχής. Δεν περιγελούσε μόνον
τούς ανθρώπους αλλά τους επαινούσε κιόλας. Όπως έλεγε ο πατέρας
μου, κάποτε κάποιοι βάλανε ένα τούρκο και μαχαίρωσε τον Ταλαμπάκο,
γιατί δεν τον χώνευαν για τα ποιήματά του, αλλά τον είχε σώσει ο
Μασίκος ο γιατρός.

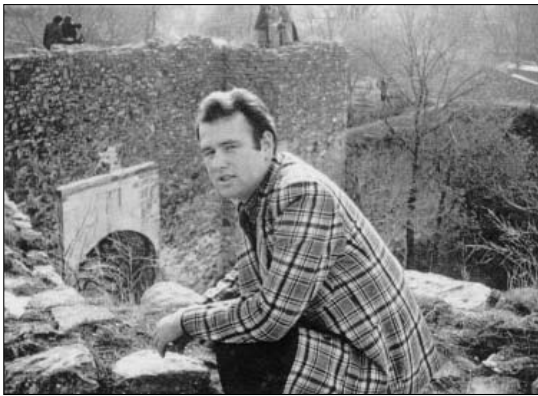
*Κόρινθος 1993
Ο πρώτος μου γιος Χρίστος
Νομάρχης και καθηγητής
Ανώτατης Σχολής.*

*Χίος, 1991
Ο δεύτερος γιος μου, Αθανάσιος
(με τα γένια).
Αξιωματικός της Ελληνικής
Αστυνομίας,
συνοδεύοντας τον τότε
Πρωθυπουργό Κων/νο Μητσotάκη.*

*Τρίκαλα 1970
Η κόρη μου η Μαρία (Νηπιαγωγός)
Λίγο πριν την παρέλαση.*

*Τρίκαλα 1970
Ο γιος μου Ηλίας. Τέταρτο μου παιδί.
Υπάλληλος του ΟΤΕ*

Λ'
ΟΙ ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ
ΤΑ ΥΦΑΝΤΑ
ΤΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ

ΤΑ ΥΦΑΣΜΑΤΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΣΑΜΕ ΚΑΙ
ΟΙ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΜΑΣ

Από το μακρινό παρελθόν χρησιμοποιούσαμε διάφορα υφάσματα που τα φτιάχναμε εμείς στο Μέτσοβο. Άλλωστε το Μέτσοβο ήταν κέντρο παραγωγής και εμπορίας διαφόρων ειδών μαλλιών γιατί είχε μεγάλη κτηνοτροφία. Επίσης, μαζί με τα ντόπια υφάσματα χρησιμοποιούσαμε και τα ευρωπαϊκά που ήταν η τσόχα και τα μεταξωτά. Τα δικά μας τα υφάσματα ήταν τα εξής:

ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ

1. ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΔΙΜΤΕΣ

Οι γυναίκες φορούσαν λογιών - λογιών δίμτες. Υπήρχαν οι δίμτες που ήταν ανοικτές μπροστά χωρίς μανίκια και έφταναν μέχρι τον αστράγαλο. Το άνοιγμα στο στήθος φανέρωνε αυτά που φόραγε η γυναίκα από μέσα. Οι δίμτες αυτές γινόταν από ύφασμα που κατασκευάζονταν στον αργαλειό και ήταν μπλε χρώματος. Αργότερα οι δίμτες γινόταν με μανίκια και από την μέση και πάνω έμοιαζε με γιλέκο. Τα μανίκια γινόταν από τσόχα και στις άκρες τους κεντούσαν γαϊτάνια. Τα μέρη του μανικιού που ήταν ανοικτά φοδραρίζονταν με ύφασμα μεταξωτό. Οι δίμτες αυτές είχαν και σούρα για μεγαλύτερη άνεση. Επίσης υπήρχαν και οι δίμτες που φοριόταν στην εγκυμοσύνη γιατί γινόταν με άνοιγμα για την κοιλιά. Είχαν μανίκια και τσέπη όπως όλες οι δίμτες. Τέλος, φορούσαν και τις δίμτες που ήταν από δίμιτο η φούστα άνω μέρος από τσόχα και είχε κέντημα σαφράνι. Η φούστα αυτής της δίμτας γινόταν με επτά φύλλα. Οι δίμτες ήταν ρούχα για τις γυναίκες όπως είναι σήμερα τα φορέματα.

2. Η ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΣΑΡΙΚΑ

Η σάρικα φοριόταν πάνω από τα άλλα ρούχα μας και τα προφύλαγε για να μην χαλάσουν. Αποτελούνταν από δέκα επτά κομμάτια μπλε χρώματος που τα τελειώματα τους γινόταν από κόκκινη τσόχα. Η πλάτη της γινόταν μεσάτη. Η σάρικα έμοιαζε με μαντώ ριχτό, γινόταν από υφάσματα δίμτου και τσόχα και ήταν κεντημένες με γαϊτάνια.

ΟΙ ΑΝΤΡΙΚΕΣ ΕΝΔΥΜΑΣΙΕΣ

3. Η ΑΝΤΡΙΚΗ ΔΙΜΤΑ

Η αντρική δίμτα ήταν η αντρική φορεσιά που αποτελούνταν από το: πουνάμισο, την δίμτα και τις κάλτσες. Η μία αντρική δίμτα από την μέση και πάνω έμοιαζε με γιλέκο. Το μπροστινό μέρος ήταν ανοικτό και κεντημένο με γαϊτάνια. Γύρω - γύρω στο λαιμό είχε τσόχα που ήταν κεντημένη με σιρίτια. Η φούστα γινόταν ανάλογα με τη ηλικία. Οι μεγαλύτεροι άντρες φορούσαν φαρδιές φούστες με σούρες που τα έλεγαν λαγγιόλια . Επίσης υπήρχαν και οι αντρικές δίμτες που ήταν ανοικτές στο πάνω μέρος. Οι άντρες πάλι φορούσαν μαζί με τις δίμτες τα πουνάμισα και τις κάλτσες τους. Τέλος υπήρχαν και οι δίμτες που έμοιαζαν σαν παντελόνια.

4. ΤΟ ΤΙΛΙΓΙΑΝΟΥ

Το τιλιγιάνου ήταν ένα είδος παλτού που υπήρχε, άλλο για το καλοκαίρι και άλλο για τον χειμώνα . Γινόταν από λεπτό δίμιτο ύφασμα από την μέση και πάνω , έμοιαζε με γιλέκο και το μάκρος του έφτανε μέχρι την γάμπα. Η φούστα του αποτελούνταν από φύλλα κομμένα και είχε πάλι το ρούχο αυτό και μακριά μανίκια.

5. ΤΟ ΤΣΙΑΜΑΝΤΑΝΟΥ

Το τσιαμαντάνου ήταν το γιλέκο που φορούσαν οι άντρες πάνω από το πουνάμισό τους και μέσα από την δίμτα. Το γιλέκο αυτό είχε κεντήματα πάνω του και οι κουμπότρυπες του είχαν πλεκτό κορδόνι.

6. ΤΟ ΤΑΜΠΑΡΙ

Υπήρχαν ταμπάρια την εποχή εκείνη που τα φορούσαν για την βροχή και το κρύο. Αυτά γινόταν από γίδινο μαλλί. Τα ταμπάρια φοριόταν πάνω από τις δίμτες και ήταν επανωφόρια. Επίσης οι άντρες φορούσαν και τα παλτά που τα έλεγα ευρωπαϊκά.

ΤΑ ΕΥΡΩΠΑΪΚΑ ΡΟΥΧΑ

Την εποχή μου, οι συγχωριανοί μου στο Μέτσοβο φορούσαν και ευρωπαϊκά ρούχα. Συνήθως εκείνοι που ταξίδευαν η εργάζονταν εκτός Μετσόβου φόραγαν ευρωπαϊκά ρούχα. Ευρωπαϊκά ρούχα φόραγαν και οι μοντέρνοι της εποχής εκείνης. Εγώ φόρεσα τα ευρωπαϊκά ρούχα όταν παντρεύτηκα στα Τρίκαλα στα 1950.

ΤΑ ΥΦΑΝΤΑ ΜΑΣ ΠΟΥ ΦΤΙΑΧΝΑΜΕ ΚΑΙ ΟΙ ΣΥΝΗΘΕΙΕΣ ΜΑΣ

Τα υφαντά που φτιάχναμε εκείνα τα χρόνια, με μαλλιά κυρίως μετσοβίτικης παραγωγής ήταν.

7. Η ΒΕΛΕΝΤΖΑ ΓΙΑ ΣΤΡΩΣΙΜΟ - Η ΑΧΤΕΡΝΤΟΥΤΟΥ ΝΤΙ ΒΕΛΕΝΤΖΑ

Το υφαντό αυτό που το υφαίναμε στον αργαλειό μας, γινόταν κυρίως από μαλλιά προβάτων και πριν το χρησιμοποιήσουμε το περνάγαμε από την δριστελλά. Ήταν ένα χοντρό υφαντό με λίγα φλόκια που το φτιάχναμε με πολύχρωμα σχέδια. Την εποχή εκείνη, το υφαντό αυτό το κατασκευάζαμε με πολύχρωμα σχέδια. Την εποχή εκείνη, το υφαντό αυτό το φτιάχναμε χοντρό και αποτελούσε το βασικό στρωσίδι των σπιτιών.

8. ΤΑ ΧΙΡΑΜΙΑ

Τα χιράμια ήταν υφαντά που τα χρησιμοποιούσαμε είτε για στρωσίδι γύρω από το τζάκι , είτε για να τα ρίχνουν το χειμώνα οι γυναίκες στο κεφάλι τους για να μην κρυώνουν. Τα χιράμια είχαν διάφορα σχέδια όταν γινόταν και τα χρησιμοποιούσαμε στις γιορτές. Για τις καθημερινές μέρες χρησιμοποιούσαμε τα μονόχρωμα χιράμια. Τα πρώτα χιράμια τα ονομάζαμε ιχράμε ντί αγκώνε και τα δεύτερα τα λέγαμε ιχράμε ντί ν γκάπου.

9. ΟΙ ΒΕΛΕΝΤΖΕΣ ΜΑΣ

Οι βελέντζες μας υφαίνονταν κυρίως στους αργαλιούς μας. Κατασκευάζονταν κυρίως από μαλλιά προβάτων που τα ανακατεύαμε με γίδινα μαλλιά. Ήταν τα βασικά μας σκεπάσματα. Πιο παλιά φτιάχναμε τις βελέντζες με το αγκάθι που λέγονταν κου σκινόπου. Αργότερα χρησιμοποιούσαμε τις στείρες βελέντζες με τις γιρλάντες καθώς και τις βελέντζες με τα φλόκια

10. ΤΑ ΜΑΞΙΛΑΡΙΑ ΜΑΣ Η ΚΑΠΙΤΑΝΙ

Τα μαξιλάρια μας που ήταν υφασμένα με στημόνι μάλλινο η βαμβακερό στο εμπρός μέρος είχαν διάφορα σχέδια και ήταν χρώματος μπλε η καφέ. Το μαλλί που χρησιμοποιούσαμε για την κατασκευή τους ήταν από πρόβατο, ενώ το πίσω μέρος του μαξιλαριού αποτελούνταν από ύφασμα μάλλινο, μονόχρωμο με λίγες κόκκινες ρίγες.

11. ΟΙ ΜΠΕΡΝΤΕΔΕΣ ΜΑΣ

Οι μπερντέδες μας υφαίνονταν ανάλογα με την χρήση τους. Άλλοι ήταν οι μπερντέδες για τις πόρτες μας και διαφορετικοί ήταν για τα τζάκια μας. Οι μπερντέδες για την πόρτα που τους λέγαμε μπερντέ ντέ λα ούσια , υφαίνονταν σε τρία φύλλα και είχαν διάφορα σχέδια κυρίως χρώματος κόκκινου. Οι μπερντέδες των τζακιών μας χρησιμοποιούνταν για την κάλυψη και το στόλισμα του ανοίγματος του τζακιού και το σχέδιό του περιελάμβανε κυρίως τον αετό.

12. ΤΑ ΚΙΛΙΜΙΑ ΜΑΣ

Τα κιλίμια μας ήταν ένα είδος χαλιού που υφαίνονταν και στους αργαλειούς μας και τα χρησιμοποιούσαμε ως στρωσίδι μέσα στο σπίτι. Τα μεγέθη τους ήταν ανάλογα με το χώρο που χρησιμοποιούνταν και κατασκευάζονταν από ανακατεμένα μαλλιά προβάτου και γιδιού. Τα σχέδια τους περιείχαν τον αετό, τους ασπροπόταμους και άλλα. Πιο παλιά τα κιλίμια τα έστρωναν κυρίως οι πλούσιοι στα σπίτια τους. Στα χρόνια μου έστρωναν κιλίμια και εκείνοι που είχαν πατώματα από σανίδι και αργότερα όλος ο κόσμος.

13. ΤΟ ΣΚΟΥΤΙΝΟ ΥΦΑΣΜΑ ΠΟΥ ΤΟ ΕΛΕΓΑΝ ΒΑΤΑΛΙΟΥ

Το σκουτί γινόταν από μαλλί προβάτων και ανάλογα με την ύφανσή του η την χρήση που προοριζόνταν υφαίνονταν. Για την αντοχή του σκουτιού ανακατεύουμε το μαλλί του με το μαλλί από γίδια και για να γίνει ακόμη πιο γερό το περνούσαμε και από την ντριστεύλα [νεροτριβείο]. Από το σκουτίκου γινόταν οι φούστες των ηλικιωμένων γυναικών και τα ρούχα των ηλικιωμένων ανδρών. Επίσης από αυτό το ύφασμα γινόταν εκείνα τα χρόνια εσώρουχα, καθώς και ρούχα που χρησιμοποιούσαμε κάθε μέρα.

14. ΤΟ ΔΙΜΙΤΟ Η ΔΙΜΤΟΥ

Το Δίμιτο γινόταν από μαλλί με διπλές σειρές στημονιών. Η ύφανση του γινόταν με ξεχωριστό τρόπο και τα νήματα είχαν διάφορα χρώματα. Γινόταν βάσει σχεδίων η ύφανσή του και το πιο γνωστό σχέδιο ήταν το καρό που χρησιμοποιούσαν οι γυναίκες στις φούστες των. Το δίμιτο το χρησιμοποιούσαμε και για άλλα είδη ρούχων μας.

15. ΤΟ ΚΑΛΤΣΙΝΟ Η ΚΑΛΤΣΙΝΟΥ

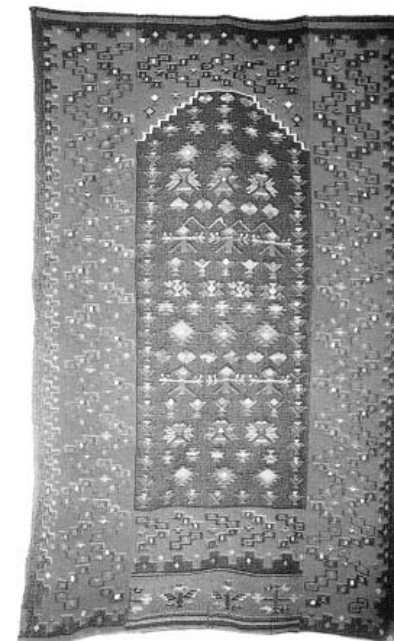
Το κάλτσινο ύφασμα γινόταν από μαλλί και αυτό και χρησιμοποιούνταν για την κατασκευή του διπλάσιες κλωστές από τις κλωστές του δίμιτου. Ο τρόπος που το υφαίναμε στον αργαλειό ήταν ίδιος με εκείνον του δίμιτου . Το κάλτσινο ύφασμα το χρησιμοποιούσαμε για να φτιάξουμε τις μονόχρωμες γυναικείες φούστες, τις κεντητές και τα μονόχρωμα πουκάμισά μας.

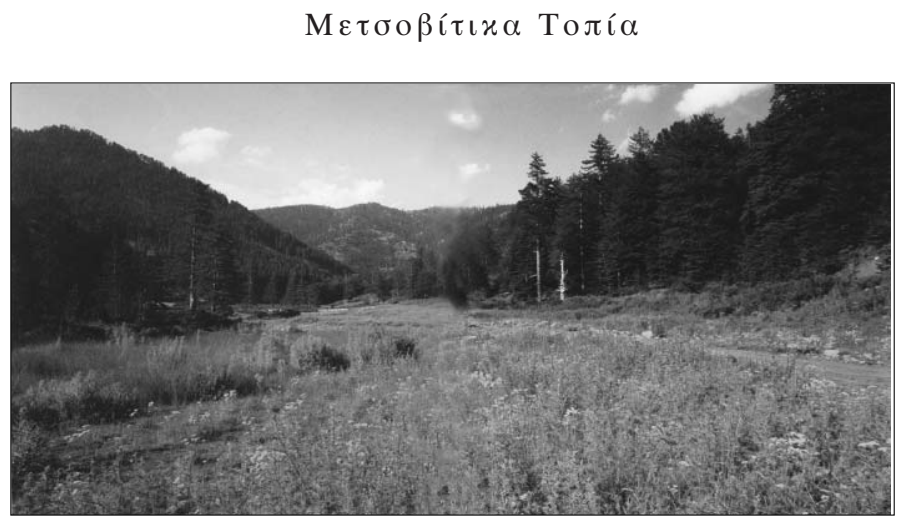
16. ΤΟ ΥΦΑΣΜΑ ΑΠΟ ΓΙΔΙΝΟ ΜΑΛΛΙ Η ΚΑΠΡΙΝΑ

Το ύφασμα αυτό γινόταν μόνο από γίδινο μαλλί και φτιάχναμε παλτά για την βροχή και το κρύο.

Υφαντά του Μετσόβου

Μ'
ΤΑ ΒΟΤΑΝΑ ΜΑΣ

ΤΑ ΒΟΤΑΝΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΣΑΜΕ

Εκείνα τα χρόνια στο Μέτσοβο χρησιμοποιούσαμε διάφορα βότανα, είτε για να θεραπεύσουμε τούς ανθρώπους από διάφορες ασθένειες, είτε για να ζωντανέψουμε τον ανθρώπινο οργανισμό. Επίσης χρησιμοποιούσαμε τα βότανα και στα τρόφιμα μας, σ' αυτά που φτιάχναμε εμείς. Τα πιο σπουδαία που αφθονούσαν στην περιοχή του χωριού μου ήταν τα εξής:

1. ΤΟ ΛΑΠΑΤΟ

Το φυτό αυτό έχει πολύ καλό άρωμα. Είναι διαφόρων ειδών και νοστιμεύει πάρα πολύ την λαχανόπιτα. Επίσης κάνει καλό για στο σώμα του ανθρώπου και ρίχνει και τον πυρετό.

2. ΤΟ ΛΑΧΑΝΟ

Το λάχανο ήταν μία από τις βασικές μας τροφέ. Το ζωμό από το βρασμένο λάχανο το χρησιμοποιούσαμε για το άσθμα, ενώ τα φύλλα του τα βάζαμε πάνω στα τραύματα για να μαλακώνει ο πόνος. Το λάχανο κάνει καλό στο συκώτι του ανθρώπου.

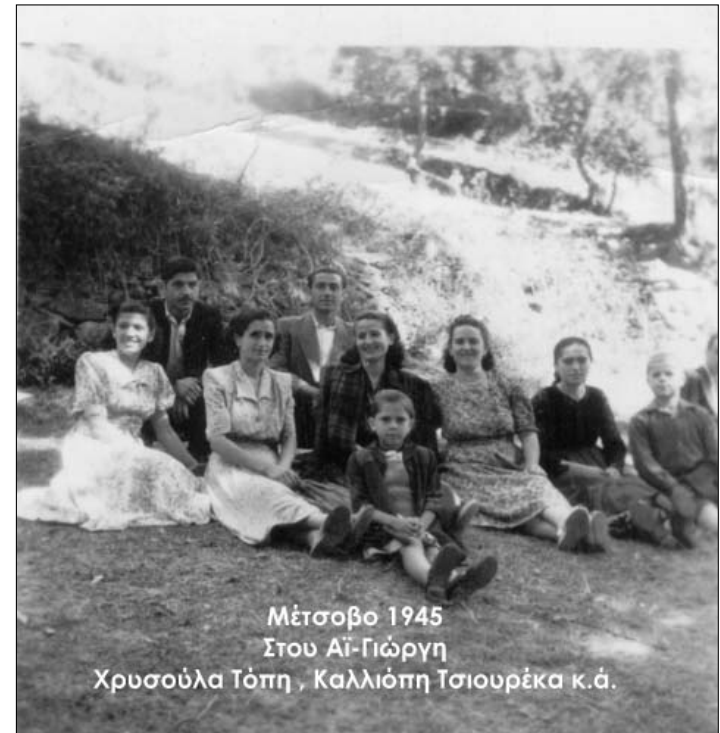
3. ΤΟ ΚΡΕΜΜΥΔΙ

Το χρησιμοποιούσαμε σχεδόν σε όλα τα τρόφιμα μας και τα φαγητά μας. Είναι χωνευτικό και καθαρίζει τα πνευμόνια .Το κρεμμύδι το βάζαμε και στην πληγή από το τσίμπημα της σφήκας.

4. Ο ΜΑΙΔΑΝΟΣ

Τον Μαιδανό τον χρησιμοποιούσαμε γιατί έχει πάρα πολλές βιταμίνες. Το χρησιμοποιούσαμε για την πίεση και για να διαλύει τις πέτρες στα νεφρά. Επίσης ανακατεύαμε τον ζωμό του μαιδανού με οινόπνευμα για να κάνουμε εντριβές.

152	ΧΡΥΣΟΥΛΑ ΤΟΠΗ-ΛΑΔΙΑ	ΜΕΤΣΟΒΙΤΙΚΑ ΑΝΑΛΕΚΤΑ	153
5. Η ΜΑΝΤΖΟΥΡΑΝΑ	Τα φύλλα της μαντζουράνας τα χρησιμοποιούσαμε για να κάνουμε ένα ρόφημα που ανακουφίζει τα νεύρα του ανθρώπου.	12. ΤΟ ΧΑΜΟΜΗΛΙ	Το χαμομήλι το χρησιμοποιούσαμε ως φάρμακο γιατί ρίχνει τον πυρετό και με αυτό πάλι καθαρίζαμε και τις πληγές.
6. ΤΟ ΜΑΡΟΥΛΙ	Το μαρούλι το τρώγαμε ωμό η το κάναμε σαλάτα . Το μαρούλι κάνει καλό στο συκώτι και στους ρευματισμούς.	13. Η ΡΙΓΑΝΗ	Την χρησιμοποιούσαμε για να νοστιμεύουμε το φαγητό μας. Η ρίγανη έχει και θεραπευτικές ιδιότητες για το στομάχι.
7. Η ΜΟΛΟΧΑ	Τη μολόχα την χρησιμοποιούσαμε βρασμένη για το βήχα ενώ τις ρίζες της, βρασμένες πάλι τις χρησιμοποιούσαμε για το έλκος στο στομάχι.	14. Η ΑΜΥΓΔΑΛΙΑ	Ο ζωμός από το βράσιμο των φύλλων είναι πολύ καλό καθαρτικό για τον άνθρωπο. Το ασπράδι που βγαίνει από το στούμπισμα των αμυγδάλων κάνει καλό στις γυναίκες που έχουν πόνους και δυσμηνόρροια. Το ασπράδι αυτό έκανε καλό και στην μάνα μου που υπέφερε στα νεανικά της χρόνια από αυτή την πάθηση.
8. ΤΟ ΤΙΛΙΟ	Το βρασμένο τίλιο κάνει καλό στον πυρετό, την πίεση και την βρογχίτιδα.	15. ΤΟ ΦΡΑΓΚΟΣΤΑΦΥΛΟ	Το φραγκοστάφυλο το χρησιμοποιούσαμε γιατί έχει πολλές βιταμίνες. Ο χυμός του φραγκοστάφυλου καθαρίζει τα νεφρά του ανθρώπου. Στον κήπο του σπιτιού μας είχαμε πολλά φραγκοστάφυλα.
9. ΤΟ ΣΚΟΡΔΟ	Το σκόρδο το χρησιμοποιούσαμε πολύ και σαν φάρμακο και σαν τρόφιμο . Το σκόρδο κάνει καλό σε εκείνους που έχουν πίεση και υποφέρουν από το στομάχι τους. Επίσης η συχνή χρήση του δίνει πολλά χρόνια ζωής, νοστιμεύει πάντα τα φαγητά που το έχουν και έχει πολλές χρήσιμες ουσίες για τον οργανισμό του ανθρώπου.		
10. Η ΤΣΟΥΚΝΙΔΑ	Την τσουκνίδα την χρησιμοποιούσαμε και για φάρμακο και σαν τρόφιμο κυρίως στις πίτες. Ο ζωμός της βρασμένης τσουκνίδας κάνει καλό στην κυκλοφορία του αίματος και την πίεση.		
11. ΤΟ ΤΣΑΙ	Το τσάι του βουνού το χρησιμοποιούσαμε πολλές φορές ως ρόφημα γιατί κάνει καλό στο στομάχι και είναι χωνευτικό.		

Μετσοβίτισα στον αργαλειό

Τρίκαλα 1950
Μετσοβίτησες των Τρικάλων
Μεταξύ αυτών (Δεύτερη από αριστερά) Χ. Τόπη-Λαδιά

Μέτσοβο 1954, έξω από το σπίτι μου.
Τα παιδιά μου Χρίστος και Αθανάσιος.

Ν'

ΦΡΑΣΕΙΣ ΡΗΣΕΙΣ ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ
&
ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ

ΦΡΑΣΕΙΣ

Πολλές φορές όταν συζητούσαμε είτε είχαμε θυμό είτε θέλαμε να τονίσουμε διάφορα πράγματα, είτε θέλαμε να υπογραμμίσουμε στους ανθρώπους τις απόψεις μας τις εντυπώσεις μας, χρησιμοποιούσαμε διάφορες φράσεις όπως οι παρακάτω:

“Η ΔΙΚΗ ΜΟΥ ΜΑΝΑ ΠΕΘΑΝΕ ΚΑΜΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΜΕΙΝΕΙ”

Η φράση αυτή εκφράζει την οργή για την μεγάλη συμφορά και ταυτόχρονα, απελπιστικά και εκδικητικά συναισθήματα για την τραγωδία που συνέβη.

“ΑΣ ΗΣΟΥΝ ΒΛΑΧΟΣ ΚΑΙ ΑΣ ΕΙΧΕΣ ΕΝΑ ΜΑΤΙ”

Η φράση αυτή εκφράζει την υπερηφάνεια των βλάχων για την καταγωγή των.

“Α ΚΑΤΣ ΚΟΥΡΛΟΥ”

Η φράση αυτή εκφράζει την αποστροφή για κάτι που έχει λεχθεί η έχει διαπραχθεί.[Πιάσε τον.. πισινό σου].

“ΣΟΛΟΜΒΡΙΑ Η ΘΑΛΑΣΣΑ Ο ΖΥΓΟΣ ΕΧΕΙ ΧΙΟΝΙ ΚΑΙ Η ΔΙΚΗ ΜΟΥ Η ΟΛΓΑ ΘΕΛΕΙ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΝΥΦΗ”

Η φράση αυτή προέκυψε από ένα πραγματικό περιστατικό μίας κόρης που ήθελε σώνει και καλά να φύγει και να παντρευτεί μακριά από το Μέτσοβο όταν στην φύση γινόταν χαλασμός κυρίου. Ειπώθηκε από ένα αγανακτισμένο πατέρα και παρέμεινε. [Σολόμβρια πολύ νερό, φουρτούνα σαν το ποτάμι του Πηνειού].

“ΤΣΙ ΠΟΤΣΟΥΜ ΜΑΡΙΑΤΑΝΙ”

Η φράση αυτή εκφράζει έκπληξη για τα συμβάντα και για ότι έχουμε πάθει. [τι πάθαμε].

“ΠΡΙΤΣ ΜΑΡΤΣ ΤΑ ΚΑΤΣΙΚΙΑ”

Η φράση αυτή εκφράζει ικανοποίηση γιατί έχω κάνει πλέον την δου-
λεία μου. Δεν με νοιάζει τι θα γίνει παραπέρα.

“ΑΣ ΜΕ ΛΕΝΕ ΑΛΙΜΠΙΝΑ ΚΑΙ ΑΣ ΨΟΦΑΩ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΙΝΑ”

Η φράση αυτή εκφράζει την ειρωνεία και τον σαρκασμό προς εκείνες
τις γυναίκες που ήταν υπερβολικές στις απαιτήσεις τους, ενώ δεν είχαν
ούτε τα προσόντα ούτε την θέση για να είναι σπουδαίες. Για να γίνουν
όμως έστω και παροδικώς ξευτελίζονταν με κάθε θυσία και πολλές φορές
πεινάγαν ακόμη. Η Αλιμπίνα ήταν η Μαντάμ Σουσου της εποχής εκείνης.

ΑΛΛΗΓΟΡΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΟΥΛΕΣ

i. Ο ΧΟΤΖΑΣ ΚΑΙ Η ΓΟΥΝΑ ΤΟΥ

Μία φορά και ένα καιρό γινόταν μία μεγάλη γιορτή στην πόλη και είχαν
συγκεντρωθεί στο κέντρο της πλατείας, όλοι οι άρχοντες και απολάμβαναν
στα τραπέζια τα πλούσια φαγητά που είχαν προσφερθεί για αυτούς. Πιο
πέρα υπήρχαν άλλα τραπέζια φτωχικά για τους απλούς ανθρώπους. Ο
Χότζας θέλησε να απολαύσει τα πλούσια φαγά για αυτό και κατευθύνθηκε
προς τα τραπέζια των αρχόντων. Όμως ήταν απλοϊκά ντυμένος και οι
άνθρωποι των αρχόντων δεν του επέτρεψαν να περάσει. Στενοχωρημένος
ο Χότζας έτρεξε στο σπίτι του, φόρεσε την πολύτιμη γούνα του γιατί έκανε
και κρύο και ξαναγύρισε για να περάσει στα πλούσια τραπέζια των αρχό-
νων για φαγητό. Αυτή την φορά οι φρουροί των αρχόντων όχι μόνον δεν
του επέτρεψαν να περάσει αλλά και του έκαναν και υποκλίσεις. Ο Χότζας
όμως για να καταδικάσει αυτό που το έγινε , ακουμπούσε την γούνα του σε
κάθε διαφορετικό φαγητό και έλεγε δυνατά “Φάε γούνα μου πιλάφι, φάε
γούνα μου κρέας” [Η αλληγορική αυτή ιστορία θέλει να δείξει ότι , η εμφά-
νιση παίζει μεγάλο ρόλο στην κοινωνία].

ii. Ο ΧΡΙΣΤΟΣ ΚΑΙ Ο ΦΤΩΧΟΣ ΒΟΣΚΟΣ

Μία φορά και έναν καιρό διαδόθηκε στην πόλη ότι θα έρχονταν ο
Χριστός προκειμένου να διαπιστώσει κατά πόσον οι άνθρωποι ήταν
πιστοί στην φιλαλληλία και την αγάπη. Όμως ο Χριστός εμφανίστηκε,

αλλά ήταν ντυμένος σαν φτωχός ζητιάνος και επισκέφθηκε πρώτα τον
αρχισέλιγκα για να του ζητήσει την ελεημοσύνη. Αυτός όμως όταν τον
είδε ρακένδυτο τον έδιωξε με βρισιές. Ο Χριστός συνέχισε τις επισκέ-
ψεις του και στους άλλους τσελιγκάδες, οι οποίοι όμως και αυτοί τον
έδιωξαν. Τέλος επισκέφθηκε έναν απλό τσιομπάνο που είχε λίγα πρόβα-
τα, αφού πρώτα του ζήτησε να του επιτρέψει να μπει στο καλύβι του
μαντριού του για να ξεκουραστεί. Τότε του ζήτησε ελεημοσύνη και φαγη-
τό. Ο φτωχός τσιομπάνος πρόθυμος του έγενεψε να καθίσει και σε λίγο
του έφερε φαγητό γιατί έδειχνε πολύ πεινασμένος. Την άλλη μέρα ο
Χριστός έφυγε αφού ευλόγησε, χωρίς να το καταλάβει ο φτωχός τσομπά-
νος, το ποίμνιό του.

Σε λίγο καιρό ο φτωχός Τσομπάνος άρχισε να προκόβει συνεχώς,
μέχρι που έγινε και αυτός αρχισέλιγκας. Στους άλλους τσελιγκάδες , που
δεν πήραν την ευλογία του Χριστού άρχισε να επικρατεί η δυστυχία.
Αργότερα κατάλαβαν ότι ο φτωχός ζητιάνος ήταν ο Χριστός , αλλά ήταν
αργά. [Η ιστορία αυτή θέλει να μας διδάξει ότι , την καλοσύνη πρέπει να
την δείχνουμε προς όλους τους ανθρώπους και κυρίως προς τους αδύνα-
μους που έχουν ανάγκη βοήθειας και χωρίς ιδιοτέλεια. Έτσι θα έχουμε
πάντα την χάρη του Χριστού για να δημιουργούμε στη ζωή μας].

iii. ΤΙΝΟΣ ΜΑΝΑ ΚΟΛΥΜΠΙΑΕΙ

Μία φορά στο χωριό μας ζούσε μία νύφη, που είχε στο σπίτι της και
έμειναν μαζί της η μάνα της και η πεθερά της. Όμως ήταν πολύ κακιά
και όλο με την πεθερά της μάλωνε. Συνεχώς έψαχνε για αφορμές και
μία μέρα σκέφτηκε ότι θα απαλλαγεί από την πεθερά της αν την πέτα-
γε στο ποτάμι. Έτσι πλήρωσε έναν χαμάλη, που ανέλαβε να εκτελέσει
το έγκλημα της, του υπέδειξε την θέση του κρεβατιού της πεθεράς της,
τον ορμήνεψε να την κουκουλώσει με την κουβέρτα της και να την
πετάξει στο ποτάμι. Όμως, για καλή της τύχη η πεθερά της εκείνο το
βράδυ από σύμπτωση άλλαξε κρεβάτι και κοιμήθηκε στο κρεβάτι της
μάνας της νύφης. Η μάνα της κακής νύφης κοιμήθηκε στο κρεβάτι της
πεθεράς της κόρης της.

Έτσι, ο χαμάλης άρπαξε το θύμα του από το κρεβάτι της πεθεράς και
έτρεξε γρήγορα να το ρίξει στο ποτάμι. Την άλλη μέρα τα χαράματα η
κακή νύφη προσποιούμενη ότι δεν ήξερε τίποτα πήγε να ξυπνήσει την
μάνα της στο κρεβάτι της. Τρόμαξε όμως γιατί αντίκρισε την πεθερά της.
Δεν έβλεπε πουθενά την μάνα της. Τότε εμφανίστηκε ο διάβολος μπρο-

στά της και της είπε ειρωνικά. “Να φέξει και να δούμε τίνος μάνα κολουπάει”. Ο διάβολος την έσπρωξε να κάνει το έγκλημα αλλά φρόντισε πάλι να την πληρώσει με σκληρό νόμισμα. Από τότε η κακή νύφη κυκλοφορούσε σε όλη της ζωή σαν τρελή. [Η ιστορία αυτή θέλει να μας διδάξει ότι, στη ζωή μας όποιος σκάβει το λάκκο του άλλου, στο τέλος πέφτει ο ίδιος μέσα...]

ΡΗΣΕΙΣ ΠΟΥ ΤΙΣ ΕΜΑΘΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ ΜΟΥ

“Μάνα είναι μόνο μία ”
“Αγάπα τους γονείς σου παντοτινά”
“Αγάπα τα αδέρφια σου παντοτινά”
“Μην αποφασίζεις οργισμένος”
“Μάθε να συγκρατείς την οργή σου”
“Πιες μόνο νερό για να έχεις το κεφάλι σου γερό”
“Προσευχήσου μόλις ξυπνήσεις και προσευχήσου πριν κοιμηθείς ”
“Μοίραζε τα χρήματά σου για τέσσερις διαφορετικούς σκοπούς.
Το ένα τέταρτο μόνο να ξοδεύεις”.
“Ο Θεός είναι ένας για όλους τους ανθρώπους”
“Μάθαινε συνεχώς γράμματα”.
“Μάθε να συγχωρείς
αλλά να μην ξεχνάς ποτέ την αδικία που σου έκαναν”.
“Ξεκίνα πάντα από το σίγουρο και μετά επεδίωξε τα άλλα”.
“Να είσαι γενναίος και υπερήφανος
στις δύσκολες στιγμές ακόμη και στο θάνατο”.
“Όταν χάνεις ένα αντικείμενο, προσευχήσου
στον Άγιο Φανούριο και εκείνος θα στο φανερώσει”.
“Στο χέρι που προσφέρει ένα τριαντάφυλλο,
του μένει πάντα λίγο άρωμα”.
“Το να λες το μυστικό του άλλου, είναι μεγάλη προδοσία”
“Η καλοσύνη κερδίζει περισσότερους φίλους από όσους κερδίζει το χρήμα”.
“Οποίος σπέρνει θύελλες θερίζει καταιγίδες”.
“Μην παραπονιέσαι για εκείνα που σε βρήκαν,
να θυμάσαι εκείνα που δεν σε έχουν βρει ακόμη”.
“Θεέ μου δώσε μου, κουνήσου για να σου δώσω”.

Τα παραπάνω λόγια τα έμαθα από την μάνα μου και τον πατέρα μου, προσπάθησα σε όλη μου τη ζωή να τα εφαρμόζω και τα δίδασκα κάθε φορά στα αγαπημένα μου παιδιά και στα αγαπημένα μου εγγόνια.

ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ

Την πρώτη Μαρτίου βάζαμε κλωστή στο χέρι, για να έχουμε γούρι. Ποτέ δεν αφήναμε το ψαλίδι ανοικτό, γιατί έτσι οι εχθροί μας θα μας γρουσουζευαν. Το σπάσιμο του καθρέφτη, ήταν κακό σημάδι. Η φαγούρα στη μύτη, λέγαμε, ότι θα μας έφερνε στενοχώρια. Όταν χύνονταν ο καφές, λέγαμε ότι παίρναμε χρήματα. Όταν βλέπαμε την γάτα να γλείφεται, λέγαμε ότι θα βρέξει. Θεωρούσαμε ότι το φυλακτό από σκόρδο, μας προφύλαγε από το μάτιασμα. Όταν μας έπιανε λόξιγκας, λέγαμε ότι μας κακολογούσαν. Δεν αφήναμε ποτέ την μπουκιά του ψωμιού στο τραπέζι, για να μην μας συμβεί κανένα δυσάρεστο γεγονός. Άμα μας έπαιζε το δεξί μάτι, λέγαμε ότι θα μας συμβεί κάτι καλό. Άμα μας έπαιζε το αριστερό, λέγαμε ότι θα μας συμβεί κάτι δυσάρεστο. Όταν μας έτρωγε η παλάμη του δεξιού μας χεριού μας, λέγαμε ότι θα πάρουμε χρήματα ενώ όταν μας έτρωγε η παλάμη του αριστερού μας χεριού, θα δίναμε χρήματα.

*Τρίκαλα 1960
Η οικογένειά μας
Απόστολος και Χρυσούλα Λαδιά
Χρίστος, Αθανάσιος, Μαρία και Ηλίας Λαδιά*

*Κόρινθος 1993, με τα εγγόνια μου:
Αποστόλη, Δημήτρη, Βασιλική και Χρυσούλα.*

*Μέτσοβο 1990
Η συμπεθέρα μου
Χαρίκλεια Χριστάνα
η νύφη μου Μαρία Χριστάν
και εγώ.*

*Μέτσοβο 1990, εγώ...
... επιστροφή στα
Μετσοβίτικα λιβάδια.*

*1998. Χρυσούλα Λαδιά
Κατά τη διάρκεια των αφηγήσεων*

Ε'
ΤΟΠΟΘΕΣΙΕΣ

*Τρίκαλα, Σεπτέμβριος 1999.
Χρυσούλα Λαδιά, η τελευταία φωτογραφία...*

1. ΤΟ ΜΠΕΡΑΤΟΡΕ

Το Ιμπερατόρε ήταν μία μαγευτική περιοχή μακριά από το Μέτσοβο δύο με τρεις ώρες με τα πόδια. Η παράδοση λέγει ότι σε εκείνη την περιοχή την εποχή των Ρωμαίων, υπήρχε ένα παλάτι όπου έρχονταν οι βασιλιάδες των ρωμαίων και παραθέριζαν. Στο μπερατόρε υπήρχαν απέραντα λιβάδια που είχαν πλούσια βλάστηση. Εμείς μαζεύαμε απ’ εκεί λάχανα και μπρουμάνικα που ήταν σαν λάχανα αλλά ήταν λίγο ξινά. Τα λάχανα πολλές φορές τα στεγνώναμε και κρατούσαν πολύ καιρό. Με αυτά φτιάχναμε τις πίτες μας. Τα ανακατεύαμε με πράσα και άλλα υλικά. Όταν επιστρέψαμε για το χωριό φορτώναμε την συγκομιδή μας πού την συγκεντρώναμε σε τσουβάλια στον ώμο μας. Επίσης όλη αυτή η διαδικασία συνδυαζόταν και με τραγούδια και χορούς που κάναμε για να διασκεδάσουμε και να ξεσκάσουμε κιόλας. Κατά τις διαδρομές μας κάναμε και στάση στην τοποθεσία Μπούτσου αλ Γεωργίτση που ήταν πηγή με καλο νερό και τρώγαμε όλα τα κορίτσια μαζί το ψωμί και το τυρί μας.

2. ΤΟ ΚΑΜΠΟΥΡΕ

Το Κάμπουρε ήταν η αγορά του Μετσόβου και στο σημείο αυτό σύχναζε ο λαός. Δεν σύχναζαν εκεί οι αρχοντάδες.

3. ΤΟ ΚΟΥΛΤΟΥΚΙ

Το Κουλτούκι ήταν ο τόπος πού σύχναζαν οι άρχοντες του Μετσόβου. Δεν επέτρεπαν να μουν στο χώρο αυτό άλλοι από τον λαό του Μετσόβου και αν τολμούσαν να το κάνουν αυτό απλοί άνθρωποι, τα Μπακακόκ τους και οι Τσιοκόηδες τους έδερναν. Κάποτε ο Κουλάκης Αβέρωφ έδειρε δύο ανθρώπους γιατί τόλμησαν να περάσουν από εκεί και επειδή οι καημένοι δεν ανήκαν στους αρχόντους. Όταν ο απλός λαός στο Κάμπουρε χαίρονταν και διασκεδάζε, στο Κουλτούκι επικρατούσε φθόνος. Αργότερα αυτές οι διακρίσεις άρχισαν να ατονούν και σήμερα δεν υφίστανται πλέον. Ο Ταλαμπάκος είχε βγάλει και το παρακάτω ποίημα για εκείνους που σύχναζαν στο Κουλτούκι. “Μαζεύονται στο Κουλτούκι και από εκεί ατού Παπαλώλη κάθε βράδυ οι διάολοι”.

4. Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ
ΤΩΝ ΜΕΤΣΟΒΙΤΩΝ ΣΤΗ ΜΟΣΧΟΠΟΛΗ

Η οριοθέτηση του χωριού η της συνοικίας γινόταν παλιά με τα σπίτια που βρίσκονταν στις άκρες. Έτσι για το Μέτσοβο πέραν την εποχή εκείνη τα δύο ακραία σπίτια που ήταν του Βενέτη και του Πασμάκη και για την συνοικία των βλάχων μετσοβιτών της Μοσχόπολης τα σπίτια που ήταν επίσης ακριανά, του Σίνα και του Αρσάκη. Είχε επικρατήσει σαν παροιμία τότε η φράση”. Από του Βενέτη μέχρι του Πασμάκη και από του Σίνα μέχρι του Αρσάκη”.

5. Η ΜΠΟΙΑΝΟΥ ΠΕΡΙΟΧΗ

Η περιοχή αυτή πήρε το όνομα από τους βλάχους Μπόιδες και είχε πά-
ρα πολλά αμπέλια.

6. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΓΙΕΝΙΕΤΣ

Είναι μία περιοχή που είχε τα καλύτερα αμπέλια.

7. Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΣΟΥΡΙΝΟ

Έτσι λέγεται η πλαγιά του βουνού που είναι κτισμένο το Μέτσοβο. Σουρίνο σημαίνει προσήλιο. Το απέναντι μέρος χωρίς ήλιο είναι το Ανήλιο.

8. Η ΠΟΛΙΤΣΑ ΚΑΙ Η ΠΟΛΙΤΣΙΟΥΑΡΕ

Η πολίτσα και η πολιτσιουάρε είναι τοποθεσίες με λιβάδια σε ορεινή περιοχή στα βόρεια του Μετσόβου. Απέχει από το χωριό μας περίπου μία ώρα με τα πόδια. Εκεί βοσκούσαν οι μετσοβίτες χιλιάδες πρόβατα, αγε-
λάδες και άλογα.

9. Η ΒΑΛΙΑ ΚΑΛΝΤΑ

Η Βάλια Κάλντα σημαίνει ζεστή κοιλάδα και η περιοχή αυτή που είχε
τα μεγαλύτερα δάση φιλοξενούσε πολλές αρκούδες. Στα δάση υλοτομού-
σαν τα παλιά χρόνια οι μετσοβίτες. Επίσης εκεί κρύβονταν εκείνα τα όλοι
οι καταδιωκόμενοι άνθρωποι.